

**NATIONAL ASSEMBLY OF
SEYCHELLES**

Wednesday 21st June, 2023

The Assembly met at 9am

National Anthem

Moment of Reflection

Mr Speaker in the Chair

MR SPEAKER

Bonzour tou Manm Onorab. Nou zofisye Lasanble e nou piblik. Mersi pou zwenn nou pou sa lazournen travay. Nou pou komans avek *Bill*.

Me Manm i annan – si mon remarke ki Onorab Cosgrow in soumet en *amendment* lo son Mosyon ki nou ti pe diskit lo la yer. E sa in ganny mete lo *Order Paper*. Pour *Bill* nou ava apel delegasyon. Madanm raporter, silvouple. Wi, Onorab Cosgrow?

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon pe zis rod en klarifikasyon *as to* kan ki nou pou pran mon Mosyon? Mon ti anba lenpresyon ki nou pou pran li bomaten anvi ki ou ti dir mwan poudir ou ava – ler mon fer amannman, ou ava konsidere pou *waive of bann requirements*. E ki nou pran mon Mosyon ozordi.

MR SPEAKER

Wi. *Requirement* ki mon ti pe fer referans avek se *48 hours' notice* pou kapab anmenn *amendment*. E mon'n konsidere. E mon'n *waive*. Me nou'n fini annan laranzman pou pran *Bill* bomaten. So, nou pou kontinyen avek *Bill* e ou Mosyon i a pas apre *Bill*. Onorab Pillay?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Mr Speaker, dan lentere pou nou kler lo ki mannyer keksoz pou prosede. Eski ou pe donn nou en *commitment* ki Mosyon Onorab Cosgrow, *as it stands on the Order Paper*, pou ganny pran par Lasanble? Nou pa pou ganny menm deba ki nou'n gannyen yer lo sa size?

MR SPEAKER

Well, mwan mon'n deside poudir sa Mosyon i kler mannyer i ete. E mon'n fer referans avek bann *Standing Orders*. E mon'n aksepte sa Mosyon mannyer i ete. Wi, sa Mosyon i pou ganny met devan Lasanble. Me kan egzakte man, i depan ler nou defini lo *Bill*.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Bon, bonzour Minis Dezinyen Jean-Francois Ferrari, e avek ou delegasyon zofisye. Anbasader Kenneth Racombo, Mr Chrissant Barbe *Principal Policy Analyst* kot *Blue Economy*, Ms Evita August *Policy Analyst* kot sa menm departman e Mr Victor Pool *Senior Legal Draftsperson from AG's Office*.

Byenveni pou konsiderasyon *Mascarene Plateau Bill, 2023*. E nou a pran Mosyon pou *Second Reading* lo kote Biznes Gouvernman.

HON BERNARD GEORGES

Eskiz mwan Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour tou bann Manm Onorab isi dan Lasanble. Bonzour *Designated Minister* avek ou lekip.

Mr Speaker, mon Mosyon bomaten se anba *Order 69(2)* ki lir;

Mascarene Plateau Bill, 2023 i ganny lir en Dezyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi, mon a ganny segonnman pou sa Mosyon. Onorab Arissol?

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Bonzour. Bonzour tou bann Manm. Bonzour tou Minis avek ou lekip. Tou dimoun ki a lekout. Mosyon i ganny segonde. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mon ava envit Minis pou fer son prezantasyon lo *Bill*.

DESIGNATED MINISTER JEAN-FRANCOIS FERRARI

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon ti a komanse par dir bonzour tou bann Manm Onorab. Bonzour ou menm ou Mr Speaker. E tou piblik ki a lekout.

E osi mon ti ava konmanse pou dir – pou remerisye Lasanble pou permet nou fer en prezantasyon zeneral lo merit sa *Bill. Plateau Mascarene Bill* semenn pase.

Ozordi Mr Speaker, nou pe propoze ki mon fer en pti rezimen bann gran laliny ki ankadre sa *Bill*, e apre met devan Lasanble pou zot sipor.

Ankor enn fwa, zot ava rapel ki Departman Lekonomi Ble ki ansarz sa dosye in trouve ki i enportan ki *Joint Management Area*, kot Sesel ek Moris i partaz ziridiksyon, i ganny formalize dan en Lalwa. Mon prezantasyon i koumsa; Kwa ki *JMA*? Ki tou bann *proclaiming processes* ki nou bezwen fer? Ki bann defi ki'n ganny rankontre pandan sa bann – pou devlop sa *plateau* kontinantal, eksetera?

E koman en kontinyasyon sa prezantasyon ki nou ti fer semenn pase, bi nou prezans ozordi se pou ganny sipor Lasanble Nasyonal pou *domesticate* sa *Treaty* ansanm avek sa 3 *Code Legal* ki ava kree en sel dokiman legal.

E Trete i annan 2. *Code legal* i annan 3. E i nou lentansyon pou adres tou konsern ki annan pou fer avek *JMA* atraver sa sel dokiman legal. E pou kapab fer sa nou pou bezwen laprouvasyon bann Manm Lasanble pou fasilite e konplet sa proses.

Zis pou afresi bann memwar. Lo demars pou annan ziridiksyon lo sa *JMA* ti konklir avek 2 Trete, e sa 3 *Code legal* ki swiv apre. Zot ava rapel tou ti komans dan lannen 2007 kot nou ti war loportinite pou reklanm sa *JMA* atraver sipor Lalwa Enternasyonal pou Losean. E nou ti vwar en loportinite pou nou ranforsi nou bann relasyon rezyonal e bilateral avek nou pei kouzen. Nou bann kouzen Morisyen.

An Desanm, 2008. Alors, Sesel ek Moris ti fer zot premye *Joint Submission*. E an 2011. Se an 2011 ki Komisyon responsab pour *Plateau* kontinantal kot Nasyon-zini, ti fer rekomandasyon e konfirm ziridiksyon konzwent pour Sesel e Moris lo sa lespas.

E mon ti a kontan fer zot rapel i 396mil kilomet kare otour nou *zone* ekonomik. Donk i en lespas konsiderab. Demars ti ganny konklir an 2012 kot sa Trete ti kontinyen ganny lapartaz ziridiksyon, e zesyon sa *plateau* ant le 2 pei. E sa ti ganny sinyen.

Mon pa ava retourn an detay Mr Speaker, lo bann Trete. Me zis pou dir; Trete nimero 1 i etabli bann *limit JMA* e fer provizyon pou ganny rekonnèt dan Lalwa nasyonal e enternasyonal. Sa i

permet Sesel ek Moris, pou annan drwa pou *explore* e eksplwat bann resours natirel ki lo *plateau JMA*.

Dezyenm Trete in etabli lenstitisyon ek dokiman legal ki pou siport zesyon sa *Joint Management Area* dan son laspe konservasyon, devlopman, resers, e osi eksplwatasyon bann resours. Li sa dezyenm Trete, pou dir pou 30an. Dapre sa Trete, gouvrenans e zesyon *Joint Management Area* i ava ganny fer atraver 3 striktir.

Premye; i en *Designated Authority*. Li ki pou responsab zesyon e loperasyon kotidyen dan sa lespas maren. Sa i swiv par en *Joint Commission* ki responsab pou bann regilasyon e pou etabli bann *policies* ki adres bann aktivite dan sa *Joint Management Area*.

E o some; o some, sa sistenm gouvrenans, pou annan en Konsil, en Konsey Ministeryel ki ava la pou konsider e aprouv bann konsern, bann desizyon ki ganny propoze par sa *Joint Commission*. Donk, tou travay, tou desizyon pou ganny fer dan en fason konzwent.

Apart sa 2 Trete, Sesel ek Moris in etabli 3 *Code* legal, e sa i enportan pou fasilite zesyon sa lespas maren. Akoz i annan bann serten diferans dan nou Lalwa domestik. Sa 3 *Code* legal i konsern *Code Resers Syantifik Marin*. *Code Joint Fiscal and Taxation Code and Environmental Code of Practice*.

Sa enn trwazyenm Mr Speaker, i enn ki vreman enportan akoz mon mazine poudir i annan bokou dimoun dan piblik ki konsernen avek okenn leksplwatasyon dan sa rezyon.

E menm semenn pase ler nou ti dan sa Lasanble, Onorab *Leader of Government Business*, ti li menm li lev sa size, e i ti anvi konnen ki kalite leksplwatasyon ki pou ganny

fer. E si sa i marye avek nou bann prensip proteksyon e konservasyon lanvironnman.

Mon ti a kontan dir avek Lasanble ki, dan sa *Environmental Code of Practice*, sa i kouven tou aktivite ki bezwen, par Lalwa ganny fer dapre serten prensip, e dapre serten regilasyon. I pou napa zis en, ou antre - Ou antre dan sa *area* e fer sa ki ou anvi. I pou ganny strikteman reglemante.

E par lao tousala parey mon'n dir, si nou, nou manke en keksoz; nou mank en detay. E si nou, nou pe pran bann risk ki nou pa devret pe pran, i annan en lot kote dan sa lagreman, *Iles Moris*, ki zot, zot kapab *step in* pou rapel nou bann *Code of Environmental Practice* ki vreman esansyel, pou ki Sesel i gard son repitasyon koman en protekter, en sanpyon losean e lanvironnman.

Alors, parey mon'n prononse o komansman mon prezantasyon. Mr Speaker, bi prensipal nou prezans dan Lasanble Nasyonal ozordi bomaten, se pou ganny sipor bann Manm Lasanble pou nou *domesticate* sa 3 *Code* legal. E entegre zot ansanm avek sa 2 Trete ki ava kree en sel dokiman legal e adres tou konsern ki annan pou fer avek *JMA* atraver en sel dokiman.

Sa *Act* ki pou sorti a rezilta sa *Bill* ki devan zot bann Manm Onorab, pou osi responsab pou tou e nenport lamannman, ou nouvo bout Lalwa ki sorti an relevans avek *JMA*. Sa i pou fer ki nou ava annan en *framework* annord e byen etabli ki konsern tou an term legal dan sa *Joint Management Area*.

Pour konklir Mr Speaker, mon mazine ki bokou in kapab ganny dir e pli gran leklersisman lo *JMA* li menm i neserer. Akoz i en – i premye fwa ki sa i arive dan

lemonn, e i annan serten detay ki nouvo, e ki inovatif. Nesesite pou etabli en sistenm legal, se pou sa rezon ki nou bezwen fer li pou nou fasilite zesyon sa lespas losean.

E atraver zot *vote*, sa i ava fasilite nou dan nou diskisyon pou finaliz tou domestikasyon e tou lagreman o nivo nasyonal e o nivo bilateral. Mon remersye Lasanble pou zot sipor ki zot ti a kapab donne pou sa *Bill*. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis, pou prezantasyon. Lasanble i prezan ouver pou deba par bann Manm. Manm ki entervenir, lev lanmen silvouple. Onorab Hoareau?

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour Minis ek ou lekpi. Bonzour tou koleg e tou dimoun a lekout.

Bill ki devan nou. Prozedlwa, parey Minis in dir i enn ki pou met an fors dan Lalwa Sesel, 2 Trete Bilateral avek 3 *Code* legal ki'n sinyen ant Moris ek Sesel lo lafason pou zer en morso *Plateau Mascarene*.

I osi donn nesans en striktir ki konpri 3 kous administratif pou zer e eksplwat sa lanvironnman – sa anviron 996mil kilomet kare nou *extended continental shelf*.

Premye, en Lotorite Dezinyen pou ganny formen. Par lao li pou annan en Lotorite Komisyon Konzwent. E par lao li ankor pou annan en Konsil Ministeryel.

Alor Mr Speaker, sa prosedir an term parlamanter, i en prosedir domestikasyon, akoz tou sa bann Trete parey in ganny dir in fini sinyen. In fini ganny ratifye par Lasanble depi 2012 an Mars. Alor,

sa prosedir se zis pou *domesticate* sa bann Trete e sa bann *Code* legal.

Dan sa rezyon ki nou pou annan souvrennte lo la, nou pou annan souvrennte zis lo son fon lanmer. E deza nou annan lenformasyon ki lo Ban *Saya de Malha*, i annan en laplenn zerb soumaren ki pli gran dan larezyon.

Parey nou konnen, zerb delo sale i bann plan ki abzorb plis dyoksid carbon par met kare ki pye dibwa. Alor anliny avek Polisi konservasyon e bann konvansyon enternasyonal ki nou'n sinyen dan lanvironnman, sa i pou enportan pou annan en serten proteksyon pou anpes resofman later.

E yer zisteman Mr Speaker, nou ti pe koz lo size resofman later, e ki fason nou kapab sey ganny akse avek bann fon. Oubyen bann striktir ki pou kapab ed – ede pou *mitigate* en pe pou bann *damage and loss* ki nou pei, oubyen bann pei leta zil i soufer.

Alor, dan sa kote, mon vwar ki nou pe avans ankor en pa pli devan lo kote pro-aktivite, pou fer sir ki bokou landrwa lo plannet later i ganny proteze e ki plannet i reste soutenab pou le lannen a lavenir, e pou nou bann zenerasyon ki pe vini.

Sa rezyon i osi annan bokou banbara dan fon lanmer ki en resours ki nou deza pe fer leksplwatasyon lo la. Alor i en resours ki atiran pou serten dimoun ki pe fer sa demars - sa kalite lapas. E la si nou pe kapab *domesticate* sa Prozedlwa, i pou fer ki i *provide* en resours ankor adisyonnal pou sa bann dimoun ki pe al dan sa bann kalite domenn.

Sa ki pli enportan se ki i annan posibilite hidrokarbon parey delwil e *gas* natirel, e metal. Tousala, si i ganny eksplwate lo en

baz 50 – pou ganny eksplwate lo en baz 50/50 avek Moris. Alor, i resours ki annan lenportans ekonomik pou pei.

Mr Speaker, size ki pli enportan parey mon'n dir se pou fer leksplorasyon e si posibil leksplwatasyon delwil e gas natirel. Sesel in komans sa demars en pe byen lontan depi dan bann lannen 1980/81, kot lakonpannyen *Amoco* ti fouy 2 *puits*. E pli tar an 1995 *Enterprise Oil* ki ti osi pran *license* pou fer resers.

Rezilta se ki, i annan delwil dan teritwar Sesel, me son rezervwar pa ti signifikan pou fer leksplwatasyon. Savedir nou *zone* ki nou pe viv lo la. Nou *zone Plateau Mascarene*, i annan en sistenm hidrokarbon ki fonksyonnel.

Lentere pou dekouver delwil in osi ganny provoke par lefe ki Sesel ti form parti sa ki nou apel *Gondwana* - en *supercontinent*, in kase e drive dan sid, dan Losean Endyen. Bokou parti sa kontinan in sibmerze.

Alor i posed bann matyer sediman ki'n kalsinen dan fon lanmer. Nou kapab dir ki Sesel dan sa ka i en pti- parey nou dir, en mikro kontinan. Par lefe ki nou bann zil granitik i parmi bann bout montanny ki'n pli o, ki'n lo sa plato ki'n ganny sibmerze.

Mr Speaker, Minis Ferrari lo lapar Gouvernman, Sesel e Mr Patrick Joseph lo lapar *Petro Seychelles*, i fek siny en Lagreman avek *Adamantine Energy Limited* pou leksplorasyon delwil pou 10an.

Sa in vin apre ki resers in fer, i montre ki i annan environ en estimasyon 200bilyon barik delwil dan sa *Plateau Mascarene*. E sa i zis 80kilomet avek Mahe lo nou ban – lo nou *plateau* Mahe, kot resers in konsantre. Me selman, challenge i

reste pou kapab fouy sa *puits*, ki pou donn akse avek sa deposit.

Alor, sa lakonpannyen ki pe fer sa bann resers pe pey Sesel \$10 par kilomet. E environ \$100mil tou le-z-an pou ledikasyon e *training* dan sa domenn. I annan plizyer lezot benefis taksasyon e *royalties* ki pou kapab ganny anmase si delwil i ganny trouve.

Leson ki nou kapab tire dan sa ki mon pe dir, se ki; Sesel pou benefisye bokou ekonomikman si nou annan plis teritwar e nou fer plis anba nou souvrennte. E ki nou fer plis sa bann resers lo kote idrokarbon. Plis teritwar i vedit plis larzan. I vedit pli gran posibilite pou vin *energy independent*. Plis posibilite pou travayer ganny travay dan Sekter *Blue Economy*, e lezot benefis ankor.

Mr Speaker, tousala pou arive anba en Gouvernman *LDS* e mon konvenki. E mon annan gran lekspektasyon dan sa 10an ki leksplorasyon lakonpannyen *Canada* pou fer lo nou teritwar.

Ler Bondye i a beni nou pou tonm lo sa *jackpot*, tou sa pep pou benefisye. Pou napa sa ki pou pran 50milyon pou al avek. Tou keksoz pou ganny fer anba latransparans e Lepep Seselwa pou vwar sa retonbe direk.

Byensir avek tou prekosyon pou pa andomaz nou lanvironnman, sa *Bill* i fer provizyon pou en *Code Practice*. Parey nou dir; en vole dan sa *text* i baz e lo fason ki mannyer nou pou fer sa bann leksplorasyon avek tou prekosyon pou pa andomaz nou lanvironnman. Ki enn ki dan nou preanbil nou Konstitisyon, nou'n koz lo la koman enn ki inik. Enn ki pli zoli lomonn. En *Code* Taksasyon e en *Code* Resers osi i form parti sa Lagreman.

Alor, mon pou *vote* pou merit sa *Bill* e ankouraz tou dimoun pou fer parey. Akoz i en *Bill* ki pou dan sa prosen lavenir 10an, pou fer sir ki Seselwa i benefisye o *maximum* avek en pli gran teritwar anba nou souvrennte. E avek benefis plis resers, nou pou konnen kwa ki nou kapab eksplwate e kwa ki nou kapab fer dan sa rezyon pou anmenn pli bokou larzan pou pep Seselwa. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi. Eski i annan lezot...? Wi, mon war 2 Manm in lev...Bann Manm silvouple, Aret sa timidite lo lev zot lanmen. Si zot annan plan pou entervenir, silvouple lev lanmen e les nou konnen. Mon a pran Onorab Gervais Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun e bonzour *panel*. Mersi pou zwenn nou ozordi bomaten.

Mr Speaker, mon krwar entervenir avan mwan, in fer zistis dan eksplike ki nou pe fer ozordi bomaten. E partikilyerman lefet ki nou ti ganny sans semenn pase pou annan en enteraksyon avek *panel*.

So, in eklersi nou, e osi gran piblik ki pe ekout nou. So, prensipalman sa Lalwa i pe kree en sel dokiman dan ki sa 2 Trete avek sa 3 *Code* legal i ganny mete koman en sel dokiman, ki ava annan en stati legal lokalman dan konteks Sesel. E sa i pou osi arive Moris akoz sa Lagreman i konsern sa 2 pei.

Donk, i en keksoz ki nou Setyenm Lasanble i bezwen santi nou privilezye pou form parti sa demars kot i enn premye ki pe arive

dan lemonn. E mon ava retourn lo la en pti pe pli tar Mr Speaker.

Donk, pou nou koman en pti pei, nou bezwen santi nou fyer, ki nou'n nobou avek Moris fer en tel demars. Akoz in etabli sa 2 pti zil. 2 pti zil dan milye en gran losean.

Me koman en legzanp pou bokou bann gran pei ki partaz bann lafrontyer avek kanmarad pou montre ki mannyer dan en lemonn globalize, kot deplizanpli nou bezwen vin pre, e i annan bann koneksyon avek kanmarad. Moris avek Sesel in kapab etabli en legzanp pou bann pei.

E dabor mon ava dir mersi ankor enn fwa tou bann dimoun ki'n enplike dan sa bann demars. Partikilyerman bann teknisyen. E parey mon ti fer resorti dernyen fwa ki *panel* ti la, in annan bokou bann zenn dimoun ki'n enplike dan sa bann demars.

In demontre poudir koman Seselwa ler nou pe fer en keksoz pou nou pei, nou fer li avek leker. Nou fer li byen. E nou fer li pou ki nou kit nou mark. E nou bezwen kontinyen ankouraze bann travay e determinasyon koumsa. Akoz se sa ki pou defini ki mannyer nou grandi koman en nasyon e koman en pei.

E alor ankor enn fwa, mersi bokou pou zot travay. E osi mersi pou nou bann kouzen Morisyen, pou kapab asize otour en latab avek nou Seselwa, e kolabore. E tonm dakor lo bann keksoz ki ava benefisye nou 2 nasyon.

Mr Speaker, Lasanble pou aprouve sa Prozedlwa, akoz bann benefis ki i donn nou pei. E sa in ganny resorti byen dan bann prezantasyon pou Minis, partikilyerman avek Onorab Hoareau.

Me prezan de lavan ki nou fer? Akoz semenn pase dan

larepons en kestyon ki mon ti demann Minis Dezinyen, i ti admet ki *both* Moris e Sesel i annan serten limitasyon, pou nou kapab vreman eksplwat sa *zone*. E alor nou *rely* en kantite lo bann dimoun ki sorti deor ki fer partikilyerman bann reses. E nou, nou benefisyè avek *whatever license* ki zot peye.

Me, mon ti ava ankouraz, non selman Sesel, me osi Moris pou nou regarde prezan ki mannyer nou evolye. Ki mannyer nou asire pou dir nou fer en pe plis - nou investir koman sa 2 leta zil plis dan bann resers. Partikilyerman resers syantifik. Resers *marine biology*. Bann keksoz koumsa. Ankouraz nou bann zenn pran sa bann letid. E ki alor nou ava annan koman 2 leta *oceanic*, nou ava annan en *pool of resources* ki kapab a lavenir – menm si pa desito - benefisyè *maximum*.

I annan bann kestyon par egzanp; *oceanographic* ki dan konteks Sesel, mon krwar plito *Coast Guard* ki fer. Ankour ki mannyer i annan teres bann zenn pou pran sa bann *areas of studies*. *GIS*; ki mannyer nou investir ladan. E ki mannyer tou lede pei i kapab benefisyè.

Mr Speaker, mon'n note poudir si alor nou'n komans en demars parey avek Moris, e ki'n *successful* – mon aprann poudir i annan en demars avek *La Tanzanie* ki pa telman pe demar avek lavites ki nou ti ava anvi, me mon ankouraz zot pou kontinyen.

E mon repete ankour, ki mannyer Lasanble Nasyonal nou, nou kapab vin en partener ladan, pou ankouraz nou bann koleg parلمانter letan nou zwenn zot dan diferan *forum* - *SADC PF*, *IPU*, *PAP*, *COI*, ki mannyer nou kapab ankouraz zot pou mobiliz zot

Gouvernman pou donn en pe plis lenerzi dan sa zafer.

What about avek Madagascar, i en zil vwazen? Zot pli konnen ki mwan si eski i annan a lavenir, posibilite fer bann lesanz parey *Kenya*, e menm Lenn? Donk, mon krwar i annan lespas pou nou ankour bouz pli devan dan sa demars ki nou'n komanse, aköz i pou donn nou *exposure* enternasyonal.

Lemonn pou pe koze pou dir; e, regarde ki'n arive laba dan Losean Endyen! E pli enteresan i pou fer nou koman en Nasyon vin pli pro-aktiv pou pran en desizyon koumsa. E i montre poudir malgre nou grander e groser popilasyon, nou pa per pou nou konfront bann size konplekse pou al zer bann zafer anba lanmer.

Serten Nasyon kekfwa i pou retisan pou li fer, menm si i annan posibilite. Aköz dan lemonn ozordi i annan diferan pei ki kapab swiv sa legzanp. E serten legzanp ki pe ganny site dan lemonn, dan en resers, dan en *thesis* ki Mr Coeur de Lion in ekrire. In donn legzanp.

Par egzanp; *São Tomé* avek *Principe*, e *Nigeria*. Zot annan posibilite pou regard legzanp Sesel/Moris. *Malaisie* avek *Thailand*. *Senegal* avek *Guinea-Bissau*. Lostrali avek *Timor-Leste*. E Les Lostrali avek *Papua New Guinea*.

Donk, ozordi Setyenm Lasanble e Sesel, e tou dimoun ki'n enplike avek sa demars pou ki ozordi i annan sa Lalwa devan Lasanble Nasyonal, nou dwatet santi nou fyer aköz nou'n montre en legzanp ki mannyer dezormen lemonn i merit pe travay ansanm dan lape pou prosperite, pou benefis resers, pou benefis

lavansman limanite koman en lespes.

Olye ki nou pe lager, nou pe fer kankan, nou pe zis rod problem. Nou pe war tou keksoz mal. Non! Nou merit mazine ki mannyer nou kapab fer lemond en meyer landrwa. Kit li en meyer landrwa ki nou ti vin zwenn yer.

Alor koumsa mon, mon pe regard sa Prozedlwa ki devan nou. I en keksoz pou a lavenir. Pou lazenes e pou limanite. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Georges in lev lanmen. Ki ou anvi ozordi? Oule gard ou privez koz dernyen koman *Leader*?

HON BERNARD GEORGES

Si ou pe ofer mon sa privez Mr Speaker. Wi mon ava tenir. Mon ava koz dernyen. Mersi.

MR SPEAKER

I enn ki nou'n aksepte *overtime*. Mon a pran Onorab Aglae.

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Bonzour *panel*. Bonzour tou Manm Onorab. Bonzour tou dimoun a lekout. Mr Speaker, sa Prozedlwa ki devan nou i en Prozedlwa ki teknik. E an menm tan i en Prozedlwa ki vremen enportan pou nou pei apre en gran listwar travay ki'n ganny fer kot i konsern sa *Plateau Mascarene*.

E dabor mon felisit depi komansman, tou bann teknisyen ki'n *involve* dan bann negosyasyon. Bann Minis espase, e tou sa ki'n *involve* dan li menm. Pou ki nou'n kapab ariv lo en konzonksyon kot Moris ek Sesel in kapab tonm dakor

koman sa 2 pei zanmi. Nou apel li nou pei frer.

Be dan en fason, lo en nivo bilateral kot nou kapab tonm dakor koman nou zer sa *Plateau Mascarene* ki en sitan vremen enportan.

E osi nou konstat bann bokou zefor e nou pa'n war nou pe antre dan okenn disansyon. Parey i annan serten pei ki lager lanmer. Nou konnen laba dan Lazi kot i dir ou; sa pou mwan, sa pou mwan pa vini. E nou, nou pa'n ariv lo sa nivo. E nou pa ti a swete ariv lo sa nivo.

E taler mon pou sit enn de mon pwennvi, kot i konsern zerans sa landrwa li menm pou anpese pou osi ki annan bann diskord lavenir, pe enport ki Gouvernman ki vini lo kote Moris. Ki ou Gouvernman ki vini. Ki kalite prensipoloji ki vin avek, pou nou fer sir ki sa Lagreman ki nou pe met dan Lalwa, ki nou pe *domesticate* ozordi, i reste touzour relevan. E kot i ava annan bann lamannman fitir kot i nesaser, baze lo bann devlopman ki ava vini, i ava ganny fer.

E mwan mon pou sitye mon largiman lo sa *Bill* lo 3 keksoz enportan. E mon'n tann premye entervenans ki'n koze, in koz lo leksplorasyon delwil. E premye size ki mon anvi tous lo la se; sa resours ki annan anba sa lanmer li menm, *ok*.

E nou tou nou ti a kontan Sesel ki a en moman donner, ti kapab dekouver delwil. Ouswa bann lezot resours natirel ki ava ed nou dan nou lekonomi. Sa i en keksoz ki nou tou nou ti a kontan.

Me selman, i vin avek bokou refleksyon osi ki nou bezwen atas sa avek. Lo si zanmen i arive, nou bezwen fer sir ki – mon konnen en kantite travay in fer dan kad legal pou kapab *allow* bann diferan akter

fer leksplorasyon dan nou delo teritoryal.

Me selman nou ti a kontan ki nou sezi sa moman osi pou fer bann refleksyon ki nou kapab al pli devan, pou anpes okenn lenzistis arive avek sa bann resours. E kot nou pa bezwen war nou pe perdi, ouswa nou pe fase ek en pei zanmi, baze lo bann mizantandi mon kapab dir.

E pou mwan Mr Speaker, i anmenn mwan lo en lot laspe ankor ki mon anvi tous lo la. Se sa laspe lanvironnman. Proteksyon, ledikasyon bann lapros syantifik ki'n ganny fer. E dan *Bill* li menm li i fer bann mansyon ki i *allow* bann lezot parti pou kapab vin ver sa teritwar avek laprouvasyon, byensir le 2 parti.

Pou zot kapab fer bann resers kot i nesese, pou zot kapab anmenn bann devlopman syantifik. E menm osi kapab ede dan bann dekouvert ki ava ed nou, ki swa dan medikal, ki swa dan bann lezot laspe.

E proteksyon lanvironnman i enn keksoz ki mon antas avek, akoz i *tie-in* osi. Akoz si demen, parey mon'n dir, nou dekouver serten resours. Resours pou nou anmenn reveni.

Me selman nou bezwen mazin soutenabilite ek proteksyon lanvironnman ki nou, nou pei Sesel nou en sanpyon. Menm si yer, Onorab Georges, atraver ou Mr Speaker, ti monte ti aklanmen, ki ozordi nou'n ganny gete lo en o nivo kot i konsern nou lanvironnman pei. E sa i pa'n vin avek en pti travay. I pa'n vin 2an pase, 3an pase. In vin avek en zefor kontinyel.

Responsabilite, ki bann Gouvernman ki'n la, Gouvernman ki'n la oparavan. E ozordi Gouvernman ki la i bezwen

kontinyen avek sa travay pou kapab sofgard sa lanvironnman dan e fason sen. E osi pou fitir zenerasyon osi kapab konnen kwa ki ti annan, kwa ki la osi.

E osi mon le lans en lapel Mr Speaker, kot i konsern ledikasyon, *ok?* E nou, nou en pei ki'n avans en azanda Lekonomi Ble, *ok.* Lekonomi Ble ki tre avanse, kot bann diferan lentera in ganny met devan. E nou'n war bann diferan parti ki'n vin devan pou sey promouvwar sa laspe ki antase avek nou Lekonomi Ble.

E letan mon pe koz lo ledikasyon, mon krwar i enportan osi pou vwar en pe ki mannyer, nou kapab anmenn plis lentera avek nou pli zenn zenerasyon dan sa laliny. Wi, nou annan en *zone* ki pe ganny proteze. En *zone* ki pe ganny *manage*. En *zone* ki pe ganny *regulate*.

Me selman nou pa kapab zis kit li lo en nivo leksper. Konmsi zis bann eksper. Be selman nou bezwen *brought it down* pou nou bann zenn devlop serten lentera zot osi, an sa ki konsern.

Akoz i annan potansyel a lavenir ki bann devlopman ki ava arive. I pou annan lanplwa ki pou ganny kree. E nou, nou ti a kontan war Seselwa *take the ownership*, menm si nou annan en *partnership* avek nou konfrer Moris. So Mr Speaker, i enportan sa bann refleksyon pou nou fer.

E lot pwen Mr Speaker - e mwan mon ti demann sa kestyon dan letan Minis ti fer son prezantasyon, se bann sofgard ki nesese ki i annan. Pou anpese ki annan okenn *dispute* ki arive, ouswa okenn lenterferans.

Akoz parfwa i arive ki menm si okenn aksyon pa kapab ganny pran san konsiderasyon lagreman sa 2 parti, me nou konnen parfwa i

kapab ariv bann lenstans. Lenstans kriz. I kapab annan lenstans kot i ariv en sok mondyal. Ouswa i kapab annan en lenstans konfli dan rezyon i kapab fer gat en laranzman, gat en lagreman. Ouswa pa obzerv serten keksoz.

E la mon'n dir boner se ki; Gouvernman i kapab sanze. Prensip i kapab sanze. Menm si nou dir nou pou annan en Lakour Arbitrer, si keksoz i *get to the worse*, ou kapab al devan en Lakour enternasyonal. Ou kapab al fer abritasyon.

Me selman lefe i reste ki; parfwa i kapab annan bann retisans, ki parey nou war *Nord Corée*. Parey sityasyon *Nord Corée*, kot li i anvoy tou keksoz merd. I pa anvoy – i pa anvoy *abide* okenn sa ki zot, zot pe dir, e i tanpi sanksyon.

So, dan en sans - dan en fason *gard avis* mon pe koz lo la, la, dan en fason koumsa, se ki si zanmen i ariv bann lenstans kot i annan bann dispit ki arive, nou kapab war bann fason fer mon kapab dir, ki i pa kas sa relasyon ki'n ganny etabli.

Nou pa war nou pe al kont en lagreman. Ouswa nou bezwen kas serten parti Lagreman, ouswa konvansyon li menm li. Ouswa nou menm nou, nou Lalwa ki nou pe *domesticate* la i pa vin en baryer dan nou menm pou nou kapab zer nou landrwa parey nou ti a swete fer.

So, avek sa Mr Speaker, mon konsyan zefor ki'n ganny fer. E mon konsyan bann potansyel resours benefis ekonomik ki sa *Plateau Mascarene* i kapab anvoye. I kapab anmennen pou nou.

Me selman nou bezwen osi konsyan osi sa bout lanvironnman, soutenabilite. E i annan diferan koze deor atraver bann – nou bann

pei zanmi osi. E osi i annan diferan lopinyon ki'n ganny eksprimen, sirtou atraver bann medya enternasyonal, lo si zanmen sesel i arive i trouv bann resours mineral, delwil, ouswa *gas* natirel.

Ki sa potansyel i kapab anmennen pou bann akter ki'n deza la? Akoz zot dir pou dir nou ki pli o. Nou kot rezerv i ete. E ler ou pe tap dan rezerv pli o, eski i annan lefe avek zot? Tousala i bann refleksyon ki'n ganny met devan.

So, avek sa Mr Speaker, mon, mon pa war naryen, akoz sa *Bill* i en travay ki'n komanse en bon pe lannen pase atraver nou Gouvernman. E mon napa problem dan siport sa *Bill*. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Cosgrow, ou annan laparol.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour *panel*. Bonzour tou Manm. E bonzour tou manm piblik ki pe ekout nou.

Mr Speaker, mon pran laparol bomaten lo sa *Bill* apre ki nou'n ganny – mon krwar nou'n ganny bokou – bokou leksplikasyon. Menm mwan koman en Manm *Bills Committee*. E osi Lasanble Nasyonal an zeneral, nou'n ganny bokou leksplikasyon lo sa *Bill* ki devan nou ozordi.

E mwan osi koman en *former* Manm Gouvernman oparavan, i en size ki mon'n en pe *accustom* avek parey ou dir. E i en size ki'n pas a mon laporte de tanzantan. So, nou annan ase, en bon pe lenformasyon lo sa size li menm. E ozordi mon konfortab, Mr Speaker, pou mon

kapab dir enn de pti parol lo size sa *Bill*.

Mr Speaker, si oule, ozordi nou pe konkretiz, ouswa nou pe – nou pe fer domestikasyon en prose ki'n komanse bokou, bokou letan pase, Mr Speaker. I en prose ki'n annan bokou zefor ki'n ganny met ladan. En prose kot in annan bokou dimoun ki'n pas ladan.

E la mon mazin enn de bann dimoun oparavan. Mon konnen ti annan en letan Mr Chang-Tave ti enn bann dimoun pilye dan sa demars. E, Mr Speaker, i premye, e petet si mon pa tronpe, le sel mekanizm ozordi ki egziste dan lemond, kot 2 pei i zwenn. Zot *claim* pou zot zer en lespas maritim, *hmm?* I en premye.

E, ou konnen nou Sesel nou annan en repitasyon pou fer bann keksoz premye. Nou en repitasyon pionye ou kapab dir. E sa enn i enn bann ka kot ozordi Sesel i – nou kapab fyer malgre ki nou pti.

Malgre ki nou en pti popilasyon me nou'n kapab fyer. E osi avek Moris en pti pe pli gro ki nou. Me solman, ansanm 2 pti pei in kapab zwenn ansanm, in kapab kolabore, in kapab agree lo bann lide mityel pou nou kapab zer sa lespas ozordi.

Ki dayer Mr Speaker, i annan potansyel pou anmenn bokou – bokou retonbe ekonomik pou nou pei, e pou pep Seselwa. Me selman Mr Speaker, i enportan ki si ozordi nou kapab koz lo la, e nou kapab koz lo leksplorasyon e dir nou fyer; Parey in ganny dir bomaten, nou fyer.

Mon bezwen dir Mr Speaker. I enportan ki mon fer resorti. Mon bezwen dir ki i en vizyon, in en vizyon, e i en langazman en Gouvernman o paravan ki ti serye. Akoz, pou ou antre dan sa kalite

zafer – mon pa oule servi sa mo kales kase.

Me selman si ou ti en Gouvernman ki pa ti serye Mr Speaker, ozordi nou pa ti pou la. Nou ti pou napa Minis Ferrari pe asize devan nou pe prezant en *Bill* ki prezant bokou loportinite pou Sesel.

So, mwan mon mentenir e mon konvenki ki ozordi gras a sa travay ki Gouvernman lepase in fer, ozordi nou serye e nou pare pou nou war bann potansyel, e eksplwat bann potansyel ki vini avek sa legzersis ki nou pe fer ozordi.

Dan sa prose Mr Speaker, in annan bokou leksperyans e lekspertiz ki bann profesyonnel Seselwa in akimile diran bann lannen. Bokou lannen. Ozordi nou koz lo sa zenn tim, e nou war detrwa zot dan Lasanble Nasyonal.

Anbasader i enn ki'n zwenn. Mr Pool i enn egalman. Chrissant lot kot, e manmzel mon pa tro mazin son non. Me selman i annan bann lezot ankor ki ozordi pa dan Lasanble, me zot in travay, zot in donn en koudmen pou nou ariv kot nou ete ozordi Mr Speaker.

E ankor, sa zenn tim, mon bezwen dir, se prodwi Gouvernman lepase. Se prodwi en Gouvernman ki'n serye, ki'n met loportinite a son zenn pou zot kapab epanouir, debourye e vin sa ki zot ete ozordi.

Ozordi nou annan *Legal Draftsperson* devan. Nou annan Anbasader. Nou annan *technical person*. Laba dan biro kot *Caravelle House*, pa pe kapab gete ankor. *Independence House*, Mr Coeur de Lion.

So, nou annan tout en tim profesyonnel ozordi ki - mwan osi Mr Speaker, mon pa tro pli – mon preski menm laz ek en bon pe zot. Mon vreman fyer ki mon bann

zanmi, mon bann koleg ozordi i kapab vini fer en kalite travay koumsa.

(APPLAUSE)

HON WALLACE COSGROW

Mr Speaker, listwar e laprev in montre, parey mon'n dir. Ki akoz bann Polisi met an plas par Gouvernman. Malgre en pti pei Mr Speaker, malgre nou pti. Bokou nou'n kapab fer. Bokou nou'n kapab akonpli. E nou en pionye dan lemonn ozordi pou sa bann zafer.

E ler nou pe koz lo *Joint Management Area*, mon anvi koz osi Mr Speaker lo enn bann keksoz ki nou osi nou'n en pionye ladan dan Sesel. E sa i annan pou fer avek lanvironnman. Mon anvi azout en pti pe. Akoz yer nou ti pe koz lo sa zafer sanzman klimatik.

E mon pa'n tann petet okenn keksoz ki'n ganny dir lo sa zafer 30poursan nou teritwar, nou *zone* eksklizif ki ozordi Sesel in proteze, e nou'n met avek lemonn. Nou dir zot get sa. Nou - target Nasyon-z-ini se 30poursan par 2030. Me nou nou'n *achieve* sa avan 2020, Mr Speaker.

Nou'n *achieve* sa avan 2020. E nou'n nobou mont ek lemonn. Montre lemonn ki poudir nou malgre nou en pti pei, an sa ki konsern nou lanvironnman, nou serye lo la.

Mr Speaker, mon pou vin lo sa zafer lanvironnman apre, akoz i annan bokou – letan nou koz lo sa zafer *Joint Management Area*, souvandfwa nou koz lo zis ekstraksyon. Me selman nou pa pe koz – Onorab Aglae in fer sorti serten pwen e ki mon dakor avek li.

Me selman, letan nou'n fer sa proses *Marine Spatial Planning*. Nou'n *designate* serten *zone* dan nou *zone* eksklizif ekonomik koman

zone proteksyon. E nou'n fer sa *Marine Spatial Planning*. In enn ki'n annan bokou konsiltasyon. Bokou profesyonnel. Bokou zenn. Bokou nou bann diferan Seselwa dan diferan sekter in kontribye. E in montre ou ki mannyer ler nou zwenn ansanm nou kapab *achieve* bokou.

E ozordi. Ozordi sa i la. E prezan i reste pou nou, Gouvernman ki la ozordi, *extend* bann mekanizm pou nou kapab fer sir ki sa proteksyon ki nou'n mete i ganny *abide to*. I enportan sa. Akoz nou kapab met striktir. Nou kapab met Lalwa. Me nou bezwen resours. Nou bezwen fer sir ki sa i ganny enplimante.

Si mon pou tourn prezan Mr Speaker lo *management* striktir *JMA*. Parey nou konnen i annan 3 tyer. I annan tyer teknik. I annan tyer komisyon e i osi annan sa nivo politik anler kot bann Minis i zwenn e kapab fer bann negosyasyon, bann laranzman.

So, i annan en *management structure* ki pou mwan, mon krwar i ase – mon pe sey rod sa term an Kreol. Mon kapab dir i *robust*, kot bann desizyon i kapab ganny pran byen enformen teknikman. I *brought* lo en nivo en pti pe pli o kot i annan bann *decision-making* ki ganny pran baze lo bann desizyon teknik. Lo bann lenformasyon teknik. Apre i al lo en desizyon politik, pei antre pei.

So, pou mwan sa striktir i enn ki'n byen ganny detaye, ki mon krwar dan mon pwennvi i en striktir ki pou marse. E ozordi dayer nou pe pas sa – nou pe konkretiz li, nou pe formaliz sa bann Trete ki nou'n sinyen. E nou pe fer sir ki sa bann striktir i vin en striktir legal. E ki sa bann striktir i kapab marse dan lefitir.

Prezan Mr Speaker, kwa ki laba dan sa landrwa ki nou pe zere ansanm avek Moris? I annan bokou koze. I annan bokou koze. Potansyel. Dayer nou pe zer sa ki nou apel *seabed*. Sa *plateau* lo disab li menm. Apre nou pe zer sa ki anba sa *plateau* disab.

Nou pa pe zer sa ki nou apel; *the water column*. Sa i reste pou leksplwatasyon nenport ki pei. Me i annan bokou koze lo kwa ki annan laba, *hmm?* Onorab Hoareau bomaten in koz lo sa *seagrass meadow* ki enn parmi bann pli gran dan lemonn. E potansyel - ozordi bann resers dan term lanvironnman ki pe ganny fer; potansyel bann *seagrass meadows* pou kapab *absorb* bann *gas* danzere, e ki pou ede dan rediksyon resofman later.

Ankor enn fwa, sa i *tie-in* avek nou 30poursan ki nou'n fer. Mon krwar i annan en loportinite osi. Sesel *being* sa pei ki toultan *in the forefront of* lanvironnman, mon krwar i annan en loportinite osi pou nou get sa bout *Joint Management Area* ansanm avek Moris. Pou nou osi fer serten travay lanvironnmantal laba. Syantifik lanvironnmantal.

Pou nou kapab osi met avek lemonn. Donn lemonn legzanp lo ki mannyer, si nou anvi koz lo soustenabilite, nou anvi koz lo rediksyon lesoufman later. Nou anvi koz lo en later ki pli meyer pou nou tou.

Pou nou zanfan, pou nou ban pti zanfan a lavenir ki pe vini, i en loportinite pou nou osi servi sa landrwa pou nou kapab donn lemonn – donn legzanp lemonn lo ki mannyer sa i ganny fer.

E petet pou kwa pa dan prose, rod bann fason ki mannyer nou kapab retir serten reveni.

Malgre dan lafas ou pa war ekonomikman ki mannyer ou kapab ganny larzan avek proteksyon.

Me selman i annan posibilite. Nou'n fer li atraver *debt swap*. I annan posibilite rod bann mekanizm. Pou kwa pa nou vin avek en mekanizm ki inovan. E, *set the scene* pou larestan bann pti pei zil parey nou?

Mr Speaker, bokou ki'n entervenir avan mwan, e parey mon'n dir taler, sirtou lo kote lot kote latab, in fer referans avek ekstraksyon. Prensipalman ekstraksyon hidrokarbon. Mon krwar ozordi i enportan ki nou koz en pti pe lo la.

Akoz souvandfwa ler nou koz lo *seabed*. Nou koz lo anba *seabed*. Bokou dimoun i fer referans avek ekstraksyon hidrokarbon. Savedir delwil ouswa *gas*. Ouswa bann lezot keksoz; par egzanp bann metal.

Be mon krwar Mr Speaker, nou bezwen – nou bezwen *be very careful* ladan, *hmm?* Petet nou kapab ganny tante ozordi, aköz sa *area* i ganny *managed* par 2 pei. Nou kapab ganny tante ozordi. Petet nou, nou Polisi avek Polisi Moris, an sa ki konsern hidrokarbon, i pa neserman parey.

Mon konnen par egzanp; Moris zot pa kont *deep sea mining*. Zot pa kont *deep sea mining*. Me parkont Sesel, mon pa tro asire. Mon pa tro asire. E lentansyon ki mon pe konpran se ki Sesel osi pa pe al dan sa laliny. Sesel pa pe al dan sa laliny *deep sea mining*.

So, Moris i annan en *stance* lo la, e nou, nou annan en lot *stance* lo la. So, i pou enportan ki nou kapab nou osi. Malgre ki i en *Joint Management Area* kot nou bezwen kolabor ansanm, nou bezwen osi

kapab debout ferm. E lo serten keksoz ki nou, nou pa aksepte, nou pa dakor pou fer, nou pa antre ladan.

I annan sa zafer leksplorasyon petrol Mr Speaker. Delwil or petrol. Ozordi i ganny dir ki poudir Sesel pe eksplote. Sesel pe eksplote. Me nou, nou konnen, dimoun teknik i konnen poudir leksplorasyon i al ek eksplwatasyon. Napa lakonpanyen ki siny lagreman eksplorasyon san posibilite eksplwatasyon.

So, nou bezwen *be very careful* ler nou antre dan sa bann zafer. Nou bezwen *be very careful*. Wi, i anmenn en retonbe ekonomik pou nou. En retonbe petet ki pou *vast* pou nou. Be nou bezwen osi asize mazine dan lonterm koman en pei – koman en pti pei ki'n *in the forefront* lanvironnman, ki mannyer nou zer sa demann ek sa lekspektasyon.

E, Mr Speaker, ler nou pe koz lo delwil – taler mon'n tann en Onorab koz lo 50milyon. Mon krwar mon bezwen – ou konnen, parfwa nou pa asize pou reflesir. I enportan ki nou konnen. Ozordi Sesel. Sirtou dan domenn leksplwatasyon – ekstraksyon, sesel i bokou pli pare ki ti ete 10an, 15an, 20an pase.

Mon dir sa Mr Speaker, aköz mon konnen poudir Sesel ozordi i annan kad striktirel e kad legal an sa ki konsern ekstraksyon. Mon pou donn en legzanp; Nou annan nou – mon krwar si mon pa tronpe. Nou annan en Lalwa. Nou en manm *EITI - Extractive Industries Transparency Initiative*.

Se sa lankadremman, Mr Speaker, ozordi, ki fer ki Sesel i bezwen met tou sa bann *best practice* an sa ki konsern ekstraksyon; swa delwil, swa lezot

keksoz. Bezwen met li – bezwen met li *in the forefront*, en? Aköz sa bann Lalwa ki nou annan i egziz nou pou annan *accountability*.

Par egzanp; an term bann kontra ki nou donnen. I egziz nou pou annan *accountability* dan lafason ki nou eksplwate. I egziz nou pou annan *accountability* dan lafason ki nou kolekte e zer larzan ki nou resevwar avek sa bann keksoz ki nou ekstrakte *from* lanmer.

So, pou mwan Sesel, mon pa per aköz mon konnen ozordi i annan striktir legal e an plas pou fer sir ki sa bann keksoz pa arive, Mr speaker. E sa bann striktir, pa fek mete ozordi. Sa bann striktir ki'n ganny devlope e met an plas bokou letan pase.

Par en Gouvernman ki serye. E ki ti anvi fer sir ki okenn benefis ki vini, i vin pou Sesel e Seselwa. Pa parey nou war dan bokou lezot pei ozordi kot larises delwil pa neserman dekoul ver zot pep.

Nou osi annan, Mr Speaker, si nou pe koz ekstraksyon lo *seabed*, nou osi en manm *FITI. Fisheries Transparency Initiative*. Ok. Nou en manm *FITI* nou. So, nou bezwen fer sir ki nou antre. *Whatever* leksplwatasyon resours maren, pwason banbara, *whatever*, nou bezwen fer sir nou fer li dan kad legal ki'n ganny etabli anba la.

So, tousala Mr Speaker. E nou osi annan par egzanp; sa *Marine Spatial Plan* ki mon'n koz lo la, menm i pa laba, me mon krwar i annan nesosite. Lendikasyon ki mon pe konpran. Pou annan nesosite pou devlop en *Marine Spatial Planning* laba, dan *JMA*.

Kot nou ava kapab kler avek nou *partner* Moris, ki mannyer nou fer ekstraksyon. Nenport ki lespes,

swa lo *seabed* ouswa anba *seabed* dan sa *area*.

So, kad legal; kad striktirel mon pa per aköz mon konnen poudir nou *ok* lo la. E mon konnen. Mon kit sa dan lanmen bann profesyonnel ki mon konnen zot pou *take care of whatever* resours ki Sesel i annan, ki pou vin pou nou, pou nou zanfan pli tar.

So, avek sa Mr Speaker, parey mon'n dir. Nou'n ganny en kantite lenformasyon lo sa size. E mon krwar ki poudir sa ki devan nou ozordi i enn bann dernyen, *hurdles* si oule, ki nou bezwen sote avan ki nou kapab finaliz e konkretiz tou keksoz.

Nou pe ekspekte ki Moris lo lot kot osi tre byento zot pou fer sa menm lepa. E zot pou konkretiz tou keksoz. E ki finalman nou ava annan nou en keksoz operasyonnel e ki nou a kapab komans benefisyè.

Ki swa ekonomikman, ouswa dan domenn lanvironnman dan sa lespas. E ki nou a kapab zer li, ki i ava vin legzanp pou bann lezot pti pei dan lemonn- bann lezot pti pei zil parey nou. Kot bokou lezot i ava swiv kot i annan loportinite. Swiv dan menm laliny.

Nou en *trendsetter*. Sesel in toultan en *trendsetter* dan sa domenn, e mon napa dout ki i annan lezot ki pou swiv nou pou vin rod leksperyans e lekspertiz avek nou dan sa domenn. Avek sa Mr Speaker, mon a remersi ou.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Bon mon napa lot Manm pou entervenir. Alor mon ava donn laparol Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon pran laparol ozordi pou sitye sa ki nou pe fer ozordi dan konteks 30enm Laniverser nou Konstitisyon. E pa pou neserman koz parey bann – sa ki'n koz avan mwan in fer, lo merit zeneral sa *Bill*.

I kler ki tou Lasanble ann antye ozordi i konvenki ki sa ki nou pe fer i merite, i neser e i pou pase.

Semenn pase mon ti annan privez fer 2 keksoz. Vandredi mon ti ganny envite pou koz avek bann dimoun dan nou rezyon santral 2, lo Konstitisyon. E ti annan en group zenn ki sorti Lekol Plaisance Primer e Segonder. E son lannmen Sanmdi, mon ti asiste en seremoni kot bann nouvo *scout* ki sorti Anse Boileau, Les Mamelles e me osi detrwa Beau Vallon, ti ganny zot – ti vin *scout*. Zot ti ganny aksepte pou zot vin *scout*.

E sa 2 levennman in montre mwan 1 keksoz Mr Speaker. E sa se langazman nou bann zenn isi Sesel, dan sa ki pe arive otour nou. E zot lentere dan amelyor sa pei ki nou annan, e angaz zot dan sa amelyorasyon. E ler nou regard sa nou vwar ki Sesel i dan en tre, tre bon landrwa.

Me sa ki fors mwan koz lo sa 2 levennman bomaten, se sirtou enn ki ti arive dan prezantasyon Konstitisyon avek dimoun nou rezyon. Bann zenn ki sorti dan Lekol *PLS* Segonder ti enterese avek nou teritwar. La kantite zil ki nou annan.

E i kler pou nou ki'n fer en pe resers, ki sa lide ki nou annan 115 zil i enn ki'n konpletman depase. E ki annefe nou kantite zil i depan lo lafason ki nou konte. E si i annan en kont ki pa bon, se 115.

Sa se – sa i kler ki nou napa 115 zil. Nou annan swa bokou,

bokou plis ki 200. Oubyen, bokou, bokou mwens ki 100. Depandan lo lafason ki nou kont en zil. E nou pa pou al dan detay ozordi. Me sa ki mon'n fer, mon'n *challenge* sa bann zenn pou zot pran sa koman en proze, e vin devan lo nivo nasyonal. E dir; vwala, nou'n pran sa koman en proze, e lala lakantite zil ki nou krwar ki annan dan nou pei.

E sa se pou enteres lazenes dan sa ki nou pe fer ozordi. Akoz sa ki nou pe fer ozordi i pa devret zis pou nou, me i devret pou sa zenerasyon ki pe vini. Sa bann zenn ki Lekol *PLS* Segonder ozordi, e sa bann zenn ki'n ganny *inducted*. Zot ti fer zot *induction* dan *scout* Sanmdi.

Se pou zot ki sa *Mascarene Plateau Bill* ki pou taler vin en *Mascarene Plateau Act*, pe ganny pase. Akoz se zot ki pou benefisye atraver sa bann keksoz. E donk, Mr Speaker, mon'n deside ozordi - parey mon dir - dan konteks nou 30enm Laniverser nou Konstitisyon - koz lo 2 lesan ki sa ki nou pe fer la ozordi, i donn nou.

Premye se; nou sistenm Konstitisyonnel. E sa ki nou pe fer la ozordi i en legzanp sa balans pouvwar ki nou Konstitisyon in elabore. Konstitisyon 1993. Akoz parey nou vwar anba Lartik 64 nou Konstitisyon, i annan en balans pouvwar ant Legzekitiv avek Lezislatif dan plizyer keksoz. E osi dan Lartik 69.

Par egzanp, parey nou war; ler Prezidan i anvi apwent en Konsey Minis. Li i propoz Minis, me se nou isi ki aprouv son Konsey Minis. E sa se pou ki i annan en balans ant Legzekitiv avek Lezislatif. Me sa ki pli enportan lo sa size ki nou annan ozordi la, se bann Trete. E *en quelque sorte* sa ki nou pe fer ozordi, i trwazyenm pa

dan sa ki nou apel *Treaty succession*.

Nou Konstitisyon i prevwar ki se Prezidan oubyen bann Minis anba li - se Legzekitiv ki annan pouvwar si en Lagreman enternasyonal antre dan en Trete. Me, se Lasanble ki bezwen anterin sa travay. Legzekitiv pa kapab *bind* nou pei a mwens ki nou isi dan sa Lasanble, atraver en prosesis ratifikasyon, nou, nou dir ki sa ki Legzekitiv in fer nou dakor avek, e i kapab donk *bind* Sesel.

E sa in ganny fer *by* en Lasanble presedan kot sa bann Trete ki devan nou ozordi - bann laranzman enternasyonal - sa bann *agreement*; sa bann - sa ki nou apel bann *International Instruments* ti ganny ratifye par sa Lasanble. Me sa se selman dezyenm parti.

I annan en trwazyenm parti, e sa se domestikasyon sa bann Trete, e se sa egzakteman sa ki nou pe fer ozordi. I annan serten Trete ki, sa ki nou apel dan langaz diplomasi - dan langaz Lalwa enternasyonal, ki *self-executing*.

Donk lemoman ki i ganny sinyen, oubyen lemoman ki i ganny ratifye. Otomatikman i vin Lalwa sa pei ki siny li. Sa enn i pa. Sa enn i bezwen en lot pa. E sa se sa pa domestikasyon. E se sa ki nou pe fer ozordi. Nou pe fer sa Lenstriman Enternasyonal e nou pe fer li vin Lalwa Sesel.

E nou fer sa dan en fason tre senp. *Legal Draftsperson* in montre nou ki mannyer nou fer. Nou annan en pti lentrodiksyon, ki son Lalwa li menm. Apre tou larestan bann Trete i vin koman en *schedule*, koman en parti dan sa Lalwa. E sete egzakteman sa ki nou pe fer ozordi.

Donk, Mr Speaker, sa ki nou vwar ozordi i antre tre byen, e i ariv

a en moman enteresan dan nou listwar, kot nou pe selebre nou 30enm Laniverser nou Konstitisyon. E i donn nou en legzanp.

E i donn Lepep Seselwa an deor laba, bann zelev *PLS* Segonder ek bann nouvo *scout*. E osi tou Nasyon Seselwa, en legzanp ki mannyer nou Konstitisyon i ankor vibran, e ki mannyer i marse dan lavi toulezour. Alor, sa ti mon premye pwen.

Mon dezyenm pwen i osi en pwen konstitisyonnel, akoz sa ki nou pe fer la ozordi, Mr Speaker – e mon regret ki sa ki nou pe fer in al en pti pe dan en kote partizan. Mon ti a kontan retourn sa boul lo milye lasal, akoz sa ki nou pe fer la set en legzanp *state succession*.

Setadir en Gouvernman ki swiv en lot Gouvernman, i en kontinyasyon sa ki'n arive avan. E nou pa devret diviz nou pei, nou sistenm, nou listwar ant sa ki'n arive dan Gouvernman lepase, ek sa ki pe arive dan sa Gouvernman ozordi.

I en kontinyasyon, akoz apre sa Gouvernman ki la ozordi, dan ankor bokou, bokou, bokou, lannen. Me pou annan en lot Gouvernman ki pou swiv. Sa i normal akoz dimoun i annan en lavi. E apre en serten letan ou bezwen pase.

Donk, sa ki nou pe vwar la ozordi, se pa en – sa Gouvernman neseserman ki pe fer en keksoz. Me, se bann linisyativ ki bann Gouvernman oparavan in pran, e ki bann Gouvernman ki pou swiv sa enn pou kontinyen avek.

Akoz Sesel Mr Speaker, pa devret koz lo – dan bann sityasyon parey sa enn. Dan bann lezot ka, wi. Nou kapab fer politik lo sa ki

ti anba e sa ki ti apre. Me dan Lalwa enternasyonal, dan nou kontinyasyon, nou pa devret pe *limit* nou lekor. Nou devret pe vwar ki sa ki nou pe fer se Sesel ki pe fer. Se pa sa Gouvernman oparavan ki endik mwan. Mon ti pou ganny edike *in any event* ki Gouvernman ki ti la oparavan. Alor nou pa kapab dir ki se en Gouvernman ki'n *train* en serten kategori dimoun.

Nenport ki Gouvernman ti pou *train* menm kategori dimoun. Ou vwar, se - Annou regard la ki nou pe selebre nou 30enm Laniverser - annou regard nou koman Seselwa. Annou koz lo plito Sesel pe benefisye. Ki Sesel ki pe fer en keksoz ki bon ozordi.

Alor Mr Speaker, ou war si nou pe la dan sa bann direksyon. I annan lo nou kote ki pou dir; be i annan en kantite Seselwa ki pe travay dan lezot pei ozordi, akoz zot in ganny pouse, zot in bezwen al ann egzil.

E olye pe anmenn lafors isi dan nou pei, se bann lezot pei ki pe benefisye. Mon pe zis pran sa ozordi akoz mon regrete ki nou'n al dan sa lapant, dan sa deba – dan sa deba la bomaten.

E mon ti a kontan parey mon dir – redres sa lespri. Pa pou anmenn li lo sa kote latab. Me parey mon'n dir pou anmenn li antre nou 2. E pou dir ki sa ki nou pe fer la ozordi, Mr Speaker, set en keksoz ki nou pe fer pour Sesel, e se Sesel ki pou benefisye. Mon remersye ou Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Pillay, mon'n war ou, ou'n fer en zes. Mon sipoze ou ti pe lev lanmen. Me selman mon ti a kontan ou swiv mannyer nou pe

ale, e ou lev ou lanmen boner. Koumsa mon kapab rekonnèt ou. Ok? Mersi. Mon donn ou laparol.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi. Mersi Mr Speaker, Mr Speaker, mon krwar i enportan pou met lo rikord ki ou'n - mon koleg *Leader* in lev lanmen. Ou'n dir li bes son lanmen. Ou'n dir li ou rekonnèt son privez koman *Leader*. Mon ti pe ekspekte ou pe rekonnèt pou mwan, me i paret...

(Interruption)

MR SPEAKER

Me fodre ou lev ou lanmen, se tou. Ou lev ou lanmen. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker, par okenn ka mon pa anvè ou...

MR SPEAKER

Silvouple ou entervansyon?

HON SEBASTIEN PILLAY

Kriy ek mwan, ankoler. Mon pa anvè fer ou ankoler. Mon, mon tre *calm*, tre *cool*. Mon'n ekout bann deba ki'n pase lo sa - lo sa Prozedlwa ki devan nou. E mon krwar i enportan ki nou etabli serten eleman e nou met li o kler pou ki nou tou nou konpran kwa ki nou pe koz lo la.

Mr Speaker, premyerman mon pran kot sa ki enterven an avan mon in dir. Mon antyerman dakor avek li, ki lo en size koumsa ki sipoze anmenn nou ansanm. I en size ki pa sipoze annan politik ki ganny fer lo la. Mon antyerman dakor avek ou.

Me selman sa ki en pti pe drol se ki apre ki in dir sa, li menm li i ale i vire i fer politik. Konmsi in vin en tradisyon avek sa Gouvernman pou dir en keksoz. Pou dir pa fer

politik me apre zot menm ki vire ki fer politik.

Akoz si ozordi nou annan en divizyon lo bann size nasyonal, se gras a son Gouvernman. Par egzanp; 43an. Nou kote latab pe ganny blanmen pou tou keksoz anba 43an. Ozordi nou pe fer keksoz ki apre 43an in anmenn nou ziska la. E nou pa kapab reini lo la.

Nou senbol nasyonal ki nou paviyon, in vin en sours divizyon. Akoz in vin en senbol politik. E ozordi nou paviyon i al dan tou landrwa. I al dan ziskan pye mang. I al dan ziska pye papay. I al dan ziska lakaz lisyen. Konmsi sa ki mon pe dir se ki...

(Interruption)

MR SPEAKER

Order! Order!

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. I pa ki mon anvè fer okenn dimoun ankoler. Oubyen pran okenn - pran sa dan okenn fason ki mal. Mon pe zis dir ki ler nou koz lo linite, rekonsilyasyon e travay ansanm. Fodre nou senser dan sa bann parol. Akoz si nou pa - nou pa fer sa, *then* nou pou fer en *disservice* travay ki sa bann profesyonnel ki la anndan in fer.

Premyerman Mr Speaker, mon lo mon par, mon le premyerman komans par en remersiman. Mon ti dan Lasanble premye fwa ki sa dokiman ti vin devan Lasanble. E mon rapel ti annan plizyer endividi ki'n travay avek sa dokiman avan bann profesyonnel ki la.

Mon rapel partikilyerman Mr Raymond Chang-Tave ki ti *involve* en kantite. Ki'n pran son *retirement*. E ki mon oule swet li tou le meyer dan son *retirement*. Be mon osi oule

dir li mersi pou son kontribisyon ki'n fer. Akoz si nou a rapel byen lo televizyon, enn bann dimoun ki ti pe donn bokou bann *interview* sete Mr Chang-Tave.

Mon konnen osi se Mr Philippe Michaud ki ti *sort of lead* nou delegasyon, e ki ti annan bann diskisyon ant li ek Anbasader *Koonjul* - Anbasader Morisyen, si mon pa tronpe. E li i ankor pe travay avek Gouvernman, e mon remersi li pou son kontribisyon osi.

Mon sitye sa 2 dimoun Mr Speaker, akoz si i annan dimoun ki'n swiv sa proses, i sa 2 dimoun. Me byensir ozordi nou annan en nouvo group, en nouvo zenerasyon ki pe pran larelev.

Nou annan Anbasader Racombo. E byensir nou annan en *expert* legal devan lo latab. *So*, nou rekonnèt en *panel* ki avek 2 dimoun lo la ki annan en konpetans ase sibstansyel dan sa domenn.

Mr Speaker, enn bann keksoz ki mon'n vwar se ki, malgre ou vwar bokou keksoz ki'n ganny koz lo la an relasyon avek sa Trete, me ler ou rod dan lapres Morisyen ou pa war bokou keksoz. Ou pa war bokou eleman ki sorti dan lapres Morisyen.

Prezan premye kestyon ki vin a mon latansyon se; eski nou Sesel pe donn li bokou plis lenportans ki nou *counterpart* e *therefore* nou Sesel nou pe met plis zefor lo realiz li, akoz nou pe vwar son potansyel.

Akoz par egzans; mon pa konnen si mwan, mon'n sey – depi ler nou'n vwar sa rapor, fer resers, en kantite lartik i mont lo bann prezantasyon ki Sesel in fer. I mont lo bann diskisyon ki Sesel in fer. I mont lo bann prezantasyon devan Lotorite.

E ou war en kantite travay ki'n ganny fer par Sesel pou

medyatiz sa Trete. E pou fer, si oule, piblik konpran en pe plis otour sa size ki sa Trete i *relate* avek. Mon pa ti a kontan dir ki Moris pa'n fer parey. Be mon pa pe vwar menm kantite lanfaz ki'n ganny mete.

Rezon mon dir sa Mr Speaker se akoz; mon pa ti a kontan demen ki ler Parlman Morisyen - akoz i en size ki ozordi Moris, i kler ki malgre nou blanm Lopozisyon Sesel pou zis debout akote, anvoy ros, Moris i bokou pli – bokou pli grav. Akoz menm lo size ki zot sipoze tonm dakor zot pa kapab tonm dakor.

E mon pa ti a kontan ki sa i en size ki vin en problem Moris. Akoz si nou pe swiv levolisyon politik Morisyen ozordi – mon pa pe fer okenn kritik, i normal pou zot annan zot fason fer. E vwala.

E nou Sesel, nou trouv nou dan en sityasyon enteresan akoz; parti ozordi ki dan Lopozisyon, i parti ki ti la ler sa program ti komanse. E ozordi i bezwen ganny konplete. E i pa pou fer sans pou nou lo nou kote latab pa siport sa Prozedlwa. Akoz son lentansyon se pou li realiz en keksoz ki ti konmanse byen lontan pase, e ki pou riske annan en benefis pou Sesel.

Prezan ler mon tous sa pwen benefis pou Sesel, Mr Speaker, permet mwan pou, si oule, pret serten keksoz ki mon koleg *Leader* in dir. Par egzans; ler in koz lo lakantite zil i annan e nou Konstitisyon e ziridiksyon ki Sesel i annan lo nou pei; mon kontan vwar, e mon'n re regard sa dokiman.

I kler ki bann eleman ziridiksyon i fer ki akoz ou pe koz en resours ki pou ganny servi par 2 kote, ou pa kapab dir i pou ou egzaktaman. I difisil pou ou kapab dir sa.

Mon oule zis *remind* Lasanble pou regard en pe - regard nou *crest* Lasanble. Nou lanblenm. E otour nou lanblenm i annan en bann pti kos. I annan 115 kos an tou dan sa *design* nou *logo* Lasanble. E sa kos i sipoze reprezant en zil. Sa i vedir i montre ou latasman partikilye ki sak Seselwa i atase avek son teritwar.

E sa ki mwan, mon ti a kontan ganny en reasirans ki pou annan en latasman partikilye, ki atraver domestikasyon sa Lalwa e kreasyon sa Komite, ki pou annan en sipervizyon lo sa ki pe pase dan sa landrwa. Sa i mon premye pwen.

Mon dezyenm pwen se lokasyon, kote sa Lotorite pou baze? *As it stands* mon pe war Sesel i pou probableman landrwa kot premye syez sa Lotorite pou asize. E sa i en keksoz ki byen, akoz i ava donn nou loportinite pou gard en serten lavans lo lafason ki bann enteraksyon in ganny fer avek sa travay.

Me sa ki enportan osi. Lo lot kote i koz lo resours ki nou, nou bezwen met akote pou fer sir ki i annan en landrwa kot sa Lotorite i kapab fonksyonnen. Minis i kapab koz lo diferan size lo bann diferan landrwa kot zot vini. Me *at the end of the day*, se Lasanble Nasyonal ki bezwen deside lo resours ki bezwen ganny donner pou fer bann travay.

En lot eleman enportan se eleman Legal. Mon vwar ki dan sa Trete, dan sa Lalwa nou pou annan en konotasyon legal. Sirtou an sa ki konsern bann aktivite ki kapab ganny fer. La Mr Speaker, mon konekte sa ki sa Trete - sa Lalwa i annan lentansyon fer, avek sa *S.I.* lo bann aktivite biznes ki ganny permet dan Sesel.

E parmi bann aktivite biznes ki ganny permet dan Sesel pou

ganny fer par en etranze, i enkli, apart lezot bann size ki *involve*, Mr Speaker; *prospecting, scientific, technical consulting services*, ki enkli; *prospecting, surveying, mapmaking, forecast mining and all industry.*

So, nou lespas ekonomik i deza ouver pou les en *foreigner* antre pou vin fer sa bann kalite aktivite. Me en *by-product* sa bann aktivite, i kapab vin polisyon. E lefe ki Sesel i en sanpyon lanvironnman, gras a travay ki nou'n fer pandan sa 43an, pou asire ki nou annan en non enternasyonalman.

I ti ava nesese pou nou *explore* tou bann paramet legal ki'n ganny met an plas pou asire ki nou Lalwa i ase for dan konteks ki sa vessel - sa bato oubyen sa group dimoun in anrezistre Sesel pou zot fer sa aktivite. Sesel i zot *flag state*. Sa i pou en eleman enportan.

En lot keksoz Mr Speaker, ki osi nesese pou nou determinen, se sa size taksasyon an relasyon avek bann keksoz ki sa Lotorite pou servi.

Mr Speaker, mon - ler sa Lalwa ti pase, sa Trete ti pase a sa moman. *Subsequent to* sa Trete pase, in annan plizyer sanzman dan bann Lalwa, sirtou an sa ki konsern VAT. E VAT i sipoze Lalwa siprenm an sa ki konsern taksasyon. Me sa Lalwa i kree en derogasyon an relasyon avek VAT pou bann keksoz ki sa Lotorite pou aste.

Mon i a kontan si *panel* i kapab klarifye si sa pou annakor avek nou Lalwa taksasyon lokal? An sa ki konsern *income tax* pou bann *personnel*, sa i deza *stand*. Me ozordi a sa ki mon konnen. Nenport Lotorite Gouvernman ozordi ki fer

vini en keksoz, i *still* bezwen pey VAT lo la.

E nou pe donn sa leksepsyon pou sa Lotorite. So, mon ti a kontan klarifye avek *panel* si sa i en keksoz ki'n ganny konsidere vizavi SRC an relasyon ek travay sa Lotorite?

Mr Speaker, i annan bokou keksoz ki'n ganny dir e bokou deba ti ganny fer yer lo rikord Sesel an sa ki konsern lanvironnman. E dan Lasanble souvandfwa i annan bokou keksoz ki ganny dir e Lasanble pa ganny sans pou regarde.

In annan bokou sikse ki'n arive pandan sa dernyen 43an. E enn ban sikse sa dernyen 43an se IDC ki kontrerman avek sa ki Vis-Prezidan ti dir nou yer, IDC i profitab e soutenab depi 10an la. I pa'n fek soutenab pandan sa bann dernyen lannen.

E rezon mon nonm IDC, se akoz IDC i le sel Lotorite Seselwa ki, si oule, pou pli pre avek sa landrwa menm si i deza tre lwen. E *staging base* pou bann aktivite ki pou arive pou bezwen ariv atraver enn nou bann zil elwanye.

Akoz si ou kalkil depans pou en aktivite pou sorti Mahe, pou ariv laba, i pou ekstrememan koute. Me probableman pou ou sorti lo en zil elwanye ki dan sa rezyon, i pou probableman pli fasil.

So, sa ki mon le konnen si eski pandan formasyon sa Lotorite, si IDC ki Lotorite prensipal ki *manage* nou bann zil - pou ganny *involved* dan formasyon bann Lotorite ki pou dil avek sa *management* sa *area*.

Akoz sa i ava ede osi pou annan en baz pou regard lo prevansyon. Ki mannyer prevansyon i kapab ganny fer. E ki mannyer nou kapab vin, si oule, war en lot aktivite ekonomik ki a

kapab ganny fer. Si oule, Sesel i kapab vin en baz pou bann resers syantifik. E *provide* loportinite pou bann serser vin fer resers dan sa rezyon.

Mr Speaker, mon oule an terminan, *remind panel* ki ti ava byen ki apre ki nou'n pas sa Prozedlwa. E apre ki nou komans bann prosedir pou etabli bann Lotorite, ki i annan en lenteraksyon avek medya, avek popilasyon, pou fer pou ki nou kontinyen met lanfaz lo la.

Enn bann lavantaz ki koman en pei nou'n annan se ki; nou *track record* lo lanvironnman i baze lo nou travay ledikasyon lanvironnman. E lefe ki nou'n deklar nou lekor koman en sanpyon lanvironnman, nou pa ti a kontan demen ki atraver *prospecting*, en oil spill i arive oubyen kek polisyon i arive.

So, mon ti a kontan ki nou fer tou Seselwa ralye deryer en tel langazman. E ki tou Seselwa i santi zot parti prenan dan en prosesis ki kapab anmenn en benefis ekonomik pou nou. Me *at the same time* ki nou bezwen gard en lizye ase serye lo la.

Avek sa Mr Speaker, mon remerci Lasanble Nasyonal. E nou ava ekoute ki *panel* i annan pou dir nou lo serten konsern ki nou'n eksprimen. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Bon nou'n ariv zis o bon moman. Nou a pran poz e apre ler nou retournen 11er, nou ava envit Minis pou son repons lo deba. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bon nou a kontinyen. Minis, ou annan laparol pou repons.

DESIGNATED MINISTER JEAN-FRANCOIS FERRARI

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, si i akseptab avek ou. Mon ava fer en repons en pe zeneral. Kekfwa en pti pe filozofik lo enn de bann pwen zeneral ki'n ganny fer. E apre mon ava demann Anbasader Racombo, oubyen kekfwa menm Mr Barbe pou reponn enn de bann pwen spesifik ki'n ganny demande, en pti pe teknik. I *ok* Mr Speaker?

MR SPEAKER

Yes, ler nou a pas lo *Committee Stage* zot a kapab pran laparol.

DESIGNATED MINISTER JEAN-FRANCOIS FERRARI

Ok. Mersi. Mersi Mr Speaker. Mr Speaker. Mon premyerman remerci tou bann Manm ki'n entervenir. E mon premye komantr se sa enn la ki rezwenn en pe sa ki plizyer Manm in dir.

Souvan, koman en parlmantr, mon'n reve ki dan nou pei nou pou ganny serten *areas of consensus*. Serten size ki nou tou nou pou tonm dakor lo la. *Whether* nou lo kote gos, nou lo kote drwat. Sa se bann keksoz ki nou napa – nou pa bezwen argimante lo la.

E parmi sa *bann areas of consensus*, se mon krwar omwen 3 mon war la; Defans nou teritwar. Nou tou nou dakor. Nou bezwen defann nou teritwar e ki mannyer nou bezwen fer li. Politik etranzer nou nasyon e lalit kont drog. Sa se bann moman kot nou tou nou vin ansanm. Byensir ozordi nou annan en size ki tous nou politik etranzer e nou korperasyon rezyonal. Sa ki pe arive i en moman

istorik. Mon dakor avek bann Manm. Ki fer ki nou antre dan en Lagreman, dan en langazman avek nou pei kouzen oubyen nou pei frer Moris. Ki en langazman pou plizyer lannen, pou plizyer zenerasyon.

Se pa en keksoz ki nou pe fer li la pou en rezon spesifik ki aplik la ozordi. Be se en keksoz ki nou pe antre kekfwa dan en maryaz ki pou dir plizyer lannen. E la nou tou nou anvi dakor. E mon swete ki tou bann Manm i ava apiy sa *Bill* e nou ava tonm dakor. Akoz nou politik etranzer i en keksoz ki vremen enportan. E zis anpasan pou mwan – mon ava dir ki mon'n apresye – mon'n apresye komantr par Mr Aglae lo *Nord Corée*. Akoz i montre poudir finalman sa kote lasal pe rekonnèt poudir *Nord Corée* pa en pei ki ou devret pe frekante.

Donk nou pe war sa *consensus*. Nou pe war ki nou pe zwenn kanmarad pou nou tonm dakor lekel nou pou frekante o nivo enternasyonal e o nivo rezyonal. E sa i en legzanp ki montre nou akoz nou devret travay avek nou bann pei - nou bann pei Losean Endyen.

Donk, Onorab Georges pli boner in koz lo *state succession*. Be zisteman. Se en pe sa. Mon kontan par ler tandè ler nou ganny dir ki nou, nou pe koup riban lo en proze ki'n ganny fer avan nou.

Me egzaktman, i devret koumsa. I devret kontinyen koumsa akoz i pou annan plizyer proze ki nou, nou pou konmanse. E ki nou probableman nou pa pou fini. Nou pa pou fini. E nou bezwen ankouraz bann ki vin apre nou. Ki swa en lot zenerasyon. Oubyen ki swa en lot parti. I kontinyen anmenn sa proze ziska son konklizyon.

Alors i enportan ki ozordi sa *Bill* i donn nou lokazyon pou nou vin ansanm lo en proze ki pou tou

Seselwa. E ki pou konsern pa zis sa zenerasyon, me lezot zenerasyon a lavenir.

Mr Speaker, mon anvi rekonnèt osi dan mon *summary*. Byensir mon anvi rekonnèt tou bann dimoun ki'n travay lo sa proze. E la ankor mon ava dir; se pa en – i pa en – se pa bann politisyen ki nou bezwen felisite, me se bann teknisyen. Akoz bann teknisyen. Parey mon'n dir pli boner, se bann dimoun ki la ler en Gouvernman i ale, zot, zot reste e zot kontinyen. E zot, zot sa leskelet, sa *backbone* ki fer marse nou pei.

E dan sa ka nou annan nou en bon legzanp ki mannyer bann eksper, bann sitwayen Seselwa in travay plizyer lannen pou kapab depoz devan nou en dokiman ki konpreansiv. Ki'n ganny diskite dan tou sa laspe. Ki'n ganny agree, e ki ganny partaze avek lezot pei.

Alors tou bann dimoun ki'n la. Mr Chang-Tave, Mr Michaud, Mr Coeur de Lion, Mr Barbe, enn bann pli zenn ki'n rezwenn sa tim a en serten moman. Se bann dimoun ki nou devret felisit zot. Akoz zot – Anbasader Racombo mon bliy li, li osi in *lead* en kantite diskisyon lo sa size.

Donk, sa i bann ki nou bezwen rekonnèt. E par zot *vote*, par zot sipor pou sa *Bill*, zot ava zisteman pe montre rekonesans, e pou sa bon travay ki'n ganny fer.

Mr Speaker, mon vwar en lot pwèn ki mon ti a kontan koz lo la se; lo sa size respe pou lanvironnman. Atraver sa lakor ki nou pe sinyen. Sa lagreman ki nou pe *domesticate*. Akoz sa i en size ki vreman kontinyen revin lo latib. E i enportan ki piblik ki pe ekout nou, e nou menm nou koman bann lezislater, nou donn tou son pwa proteksyon lanvironnman.

E mon ti a kontan dir ki i annan tou bann *safeguard* otan ki mwan, mon krwar. Tou bann *safeguard*. Tou bann proteksyon i la pou fer sir ki tou travay ki ganny fer dan sa *Joint Management Area* i ganny fer avek zisteman lentere e konsyans lanvironnman aker.

Byensir, pa tou keksoz ki napa risk. E resers dan – lo *plateau* kontinantal. Sirtou resers dan *hydrocarbons*, delwil e *gas*, se bann resers. E si leksplwatasyon i ganny fer a lavenir, se bann aktivite ki i annan risk avek.

Me selman, mon koman en manm sa Gouvernman, mon fyer pou mwan dir - E koman en Seselwa mon fyer pou mon dir ki; nou napa bokou leson pou nou pran avek lezot pei, ki pou dir nou ki nou pou fer, ki nou pa pou fer dan domenn lanvironnman.

Mon krwar ki nou'n anmenn laprev ki nou konn *manage* nou lanvironnman; non selman bann politisyen; non selman zot bann Manm Lasanble ki'n pandan tou sa bann lannen, zot in vin avek bann Lalwa tre for.

Me osi, tou nou bann NGOs ki travay tre for e ki met en ta presyon lo Legzekitiv e lo bann konpanyen ki dan sa domenn pou fer sir ki tou travay i ganny fer dan respe pou lanvironnman.

Alors mon napa okenn dout ki si atraver sa lakor ki nou pe domestike ozordi, si a en serten moman i ariv dan en faz leksplwatasyon, mon asire ki avek leksperyans ki nou annan, avek nou bann *partner* ki annan dan lezot parti lemonn, nou pou kapab fer en bon travay e nou pou kapab anmenn sa benefis pou Lepep Seselwa.

Nou pa konnen kwa ki annan - Mon krwar Onorab Hoareau. Mon

krwar bann peser banbara kekfwa ou'n donn zot en lespwar ki nou bezwen tanpere en pti pe, akoz ou'n dir pli boner ki i annan en kantite banbara. Nou pa konnen. Nou pa konnen.

Nou swete. Nou swete ki i annan en kantite. E nou pe demar sa resers. E la ankor mon ti a kontan dir enn bann keksoz ki onorab Henrie- en pwen ki Onorab Henrie in leve. Ki mannyer nou pou fer sa leksplwatasyon nou menm.

Tou sa bann travay ki nou anvizaze pe fer dan *Joint Management Area*, nou anvi ki Seselwa. Sirtou bann zenn Seselwa, i partisip dan sa bann aktivite resers.

E nou'n montre semen. Nou'n montre fason fer atraver *Monaco Exploration* kot in annan plizyer Seselwa. Mon krwar pros en kenzenn Seselwa. *In fact* delegasyon Seselwa – syantifik Seselwa ti pli gran ki tou lezot delegasyon Morisyen e Reyonnen.

Donk sa i montre ki nou anvi met nou bann zenn devan, e nou bann dimoun devan. E lo sa resers spesifik lo banbara, se mon'n ensiste; nou'n ensiste ki bann peser, bann plonzer banbara ki dan lendistri. Zot osi zot ganny – se zot ki ganny sa posibilite pou zot al fer sa resers. Pou zot ganny en peyman. En rekonesans finansyel pou zot fer sa travay.

Plito ki nou a rod en syantis an deor, nou pran nou bann dimoun ki finalman zot, zot bann meyer syantis. Akoz zot, zot bann meyer syantis akoz se zot ki konnen e ki abitye al lo fon lanmer.

Mr Speaker, i annan byensir - byensir bokou rekonesans ki nou bezwen annan osi pou nou bann syantis kot *Petro Seychelles*. Mon krwar ki i annan bann Manm isi.

Mon krwar Onorab Cosgrow ki'n mansyonn – ki'n mansyonn zot en pe. Mon pa asire - ki bann syantis avek bokou renonmen, bokou leksperyans, ki la osi e ki pe ed en kantite. E ki pou vreman esansyel dan sa travay a lavenir.

Byensir ler mon dir pou dir Moris son lorganizasyon otour *JMA* i bokou pli striktire, mon le dir ki zot, zot annan en parasol kot tou zot dimoun i anba la. Tandis ki nou Sesel, nou en pti pe eparpiye.

Akoz bann zeolozis i dan zot domenn, bann lekonomi *la marine* i dan zot domenn, bann syans...*la marine* i dan en lot departman, dan *SFA*. Konmsi, nou, nou en pe partaze. Nou bezwen vin ansanm pou nou fer sa travay ki nou pe fer ozordi.

Moris, zot annan zot *own* tim legal. Tandis ki nou, nou bezwen al rod Mr Pool. Nou bezwen rod bann *expert* parey Mr Coeur de Lion ki dan *survey*, pou li vin avek nou pou nou fer sa travay. Donk, sa i en pe ki nou anvi fer.

Mon annan zis en komanter. Mon krwar mon bezwen fer sa enn. E mon rekonnet kekfwa i en pti pe politik. Me selman i enportan pou mon fer sa komanter, akoz Onorab Cosgrow in mansyonn sa 30poursan nou teritwar ki nou pe proteze. Ki annefe i en gran *achievement*.

Me selman, nou bezwen konnen poudir sa in ariv ler zot ti'n fer pei faid. Apre nou pa'n konnen ki mannyer nou pou fer.

Nou'n bezwen tonm azenou devan sa bann lorganizasyon enternasyonal pou dir zot; ed nou. E la zot in dir nou; be *ok*, nou ava pran kontrol – pran en pe kontrol lo 30poursan zot lespas marenn.

Donk sa i – mon krwar i enportan. I enportan pou dimoun

konnen pou ki i pa – i bon ki nou pe protez sa lespas maren. Me selman i vin osi avek bann konplikasyon nou bann peser kot zot kapab ale. Kot zot pa kapab ale. E sa i vin an rezilta – pa en bon zesyon - me en move zesyon ki ti'n ganny fer.

Me selman, parey mon'n dir pli boner - e Onorab Cosgrow in annan bokou travay - bokou bon travay ki'n ganny fer. E nou rekonnèt sa bon travay. E nenport ki parey Onorab Aglae in dir, e mon'n marke la - nenport Gouvernman ki vini, bezwen kontinyen. Sa in napa okenn dout ladan.

Mon, mon pe komet sa *Bill* avek Lasanble. E pa pou zot, me pou prosen zenerasyon Seselwa. Akoz sa bann benefis – si sa bann benefis i vini. Ki mon krwar i pou vini sa bann benefis. I pa pou demen. I pa pou apredmen. I pa pou lannen prosenn. I pou dan bann lannen a lavenir.

E koman en Gouvernman responsab, nou pa get lot eleksyon. Nou get lot zenerasyon, e nou travay pou sa lot zenerasyon. Donk se sa ki nou anvè fer. E mon komet sa *Bill* a zot latansyon e mon demann zot silvouple donn mwan zot sipor. Donn nou pei sa sipor. Mersi Mr Speaker.

E mon ti a kontan prezan avek ou permisyon ler ou a pare Mr Speaker, mon bann teknisyen i ava kapab fer enn de bann pti presizyon teknik ki bann kestyon ki'n ganny demande. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Minis. Bon mon ava aprezan apel bann Manm pou vot lo merit zeneral sa *Bill* pou *Second Reading*. Manm ki an faver lev lanmen? Mersi.

Tou Manm in vote lo merit zeneral *Mascarene Plateau Bill*, 2023. -30 Manm in vot pour, 0 kont, 0 abstansyon. *Bill* in aprouve inanim, pour *Second Reading*. Madanm Clerk a fer *Second Reading*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker.

A Bill for an act to establish a three-tiered joint administrative structure consisting of a Ministerial Council, a Joint Commission and a Designated Authority to give effect to the Treaty on the Joint Management Area of the Extended Continental Shelf in the Mascarene Plateau Region, and for the matters necessary and incidental thereto.
Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Madanm Clerk. Nou ava aprezan pas dan Staz Komite pou entervansyon bann Manm e bann zofisye. Wi, Minis? *Panel* prezan i kapab adres kestyon ki'n deza ganny leve avan nou al lo lezot amannman e kestyon.

DESIGNATED MINISTER JEAN-FRANCOIS FERRARI

Avek ou permisyon, Mr Anbasader Racombo i ava entervenir. Mersi.

MR SPEAKER

Anbasader?

AMBASSADOR KENNETH RACOMBO

Bonzour Mr Speaker. Mersi Mr Speaker. Bonzour tou Manm Lasanble. Zis pou donn detrw lenformasyon adisyonnèl lo zot bann komanter ki zot in pase.

Premye lo kote medya, Onorab. So, ki mannyer nou *disseminate* lenformasyon avek

medya, avek *general public* lo sa linisyativ? *Basically*, dan lepase nou ti pe fer bann *meeting*. Toul le lannen i annan apepre 3 oubyen 4 *meeting*. E apre sak sesyon nou pou fer en *press release* kot medya i konnen ki bann progre nou pe fer.

E osi dan Departman *Blue Economy* i annan en program *sensitization* kot *JMA* linisyativ i ganny elabore. E i en program osi ki'n ganny *disseminate* dan tou lekol; primer avek segonder lo Mahe, Praslin avek La Digue. So, *JMA* i deza en konteni dan nou *sensitization program*.

Lo kote *surveyance*; *Basically, monitoring, control and surveyance* dan sa landrwa. *Coastguard* Sesel e *Coast Guard* Moris in siny en *MOU* ek kanmarad pou fer patrol dan larezyon.

Me selman nou'n *explore* pou *emphasise* korporasyon avek *RC* osi, kot zot deza annan manda pou zot sirvey, patrol e *monitor* sa landrwa. E nou, nou'n gete ki mannyer zot kapab asiste nou plis pour *surveyance, control and monitoring* dan sa landrwa.

Designated Authority. Laranzman, Lagreman in deza avanse lo pou sa biro baze Mahe. Spesifikman Providence. *Outstanding is* ki nou idantifye dimoun. *Well, personnel* pou met dan sa *Designated Authority*.

In regards to taxation, sa ti ganny fer – konmsi, sa *Code*, ti ganny fer an konsiltasyon avek *SRC* avek Departman Finans. Savedir tou bann laspe teknik in ganny kouver, in ganny *cleared* par zot. E pou lenformasyon, i deza annan en travayer *SRC* ki asiz lo Komite *JMA* pou le moman.

Moris avek Sesel ti komit ki zot pou raport lo progre ki pe ganny fer pou *domesticate the JMA* – sa ki

nou pe fer la ozordi. Me mon kapab enform zot ki *unofficially* Moris in dir nou zot in fini fer zot prosedir. E zot prosedir i pa parey pou nou. E zot pou *officially* raport avek nou ler nou *meet* an Zilyet.

Lanvironnman Minis in touse. Me selman i bon dir ki i annan bann provizyon ki *any* aktivite ki ganny fer i ganny *guided by* bann *modalities* ki ganny *set* pou fer en *proper EIA*.

E nou'n realize ki i annan detrwa demann pou fer bann aktivite *currently* dan *JMA*. Me selman nou'n realize ki i enportan nou *start from the basic* e nou fer en *Marine Spatial Plan process*.

E nou pe *gather* – nou pe ranforsi nou zefor pou nou ganny plis *data* pou ler nou fer *the MSP* nou fer li *more informed based on data rather than* diskisyon ki pa *substantiate by* bann reser oubyen *data*.

Provizyon i egziste pou any *dispute* ki kapab *arise* ant Sesel ek Moris. Wi, nou ti dir ki ennlè ou pous delo lo sa kote diplomatik kot sa *Ministerial Council* i kapab asize e negosye a *way out of it*. Me selman, *if* sa pa materyalize, i annan provizyon ki nou pe revwar ozordi pou *take it to the next level*.

Involvement lazenes. Minis in abord lo la. Wi, ler nou fer bann ekspedisyon, nou negosye pou annan zenn abor. Me selman mon pou osi admet ki *even* si i annan zenn abor i tant pou plizoumwèn *be* bann zenn syantifik. Bann zenn ki annan en *background* syantifik.

Me selman a lavenir nou a konsidere ki bann lezot zenn, dan bann lezot *field* pa ganny *marginalised*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi Anbasader. Byen, serten repons lo bann size *Committee Stage* deza. Me pou kontinyen, nou ava al dan lanmen *Vice-Chair. Vice-Chair Bills Committee*. Onorab Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Mersi Mr Chair. Mr Chair avan mon komanse mon oule fer resorti ki, lamannman i kapab ganny propoze *on the floor* si i annan *any*. Nou pa pou kapab *entertain* any lamannman ki pou distort oubyen pou sanz oubyen pou modifie, Trete.

Si i annan par sans kekfwa en keksoz ki nou'n pa'n vwar lo kote tipografi. Nou pare pou nou *take up*.

Dezyenmman, i annan apepre 45 paz pou nou travay lo la. So, laplipar bann keksoz in ganny agree, me selman nou pou pas lo la. Me mon pa pou pas lo bann *commas* avek bann zafer bann ptipti *inverted commas*, oubyen bann keksoz koumsa.

Right, nou a komans lo paz 3. Lo paz 3 parti (3), *Part III* ki dir "*Institutional and Regulatory Arrangemnets*"- "*arrangements*" in mal ekrire, alor nou'n koriz sa.

Nou ava al lo paz 5. Lo paz 5 *the long title of the Bill itself*. Nou pe propoze ki i lir koumsa "*An Act to give legal effect to the Treaty on the Joint Management Area of the Extended Continental Shelf*" ensidswit. Nou pe alor *delete* sa bout komans kot "*establish*", ziske kot "*to*" - "*Authority to*".

MR SPEAKER

Nou a *pause* la en pti moman la. *Panel* parey labitid, nou kontinyen si zot napa komanter. E si zot sinyale, nou a poz. Minis, wi?

DESIGNATED MINISTER JEAN-FRANCOIS FERRARI

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker mon ti a kontan enform ou ki nou annan en bon pe travay, konsiltasyon ki'n ganny fer ant Biro *Attorney Zeneral*, e ki reprezante isi par Mr Victor Pool, e *Bills Committee*. E donk, bokou sa bann pwen ki *Bills Committee* pe met devan in deza *inverted* dan- E konsidere par Biro *Attorney Zeneral*. Mersi.

MR SPEAKER

Thank you. Dan sa ka kekfwa nou a kapab al vit. Onorab Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Anba "*Part A*" nou retir sa bout "*Part A*" avek. Non nou pa retir sa bout "*Part A*". Nou retir sa laliny anba "*Part A*" ki dir "*Treaty Concerning the Joint Management of the Continental shelf in the Mascarene Plateau Region*" sa nou pe *move* li pou al lo *clause (4)*. Ki mon ava soulinyen ler nou ariv lo *clause, clause (4)*.

So, nou pou *move* aprezan lo *page 8. Page 8, clause (4)* pou lir koumsa "*The minister designated by Seychelles under Article 4*" pa "*clause 4*", pa "*clause 8*" ki mannyer in ganny ekrire. So, "*Article 4*" *of the Treaty shall be the ministers responsible for foreign affairs and for the blue economy*".

Aprè i swivre par 5, ki en *new "5"*, "*The Commissioners appointed by Seychelles under Article 4*" *instead of "clause 9" "of the Treaty shall be appointed by the President and their appointment published in the Gazette"*. Ok? Prezan la, nou antre "*Part A*", ki -

MR SPEAKER

En moman Onorab. Minis, oule adres sa?

DESIGNATED MINISTER JEAN-FRANCOIS FERRARI

Wi Mr Speaker. mon ti a zis kontan demann avek Onorab, e Mr Pool kot *clause 4*, “*The ministers designated by Seychelles and Article 4 of the Treaty shall be the minister responsible for foreign affairs and the minister for the blue economy*” “*two ministers*”. “*But should not be the minister responsible for foreign affairs and the minister responsible for the blue economy*”. *I don’t know, pou mwan i lir en pe pli byen.*

MR SPEAKER

Wi. Zot dir menm keksoz, me selman mannyer ou’n mete i pli spesifik. So, si Lasanble i dakor avek sa, *ok?*

DESIGNATED MINISTER JEAN-FRANCOIS FERRARI

Mersi.

MR SPEAKER

Yes, ou kapab kontinyen Onorab Hoareau. Wi, *sorry* Mr Pool ki la?

SENIOR LEGAL DRAFTSPERSON VICTOR POOL

Yes. Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon annan detrwa pwen lo sa lamannman. Premyerman, si nou pou kit li la kot i ete, i pou neserer pou nou fer en ta *consequential re-numbering further down. That’s one.*

Secondly, why are we limiting it to only two Ministers? Why don’t we phase it, ki i ouver? Nou pa ni bezwen menm dir which, Minister portfolio devret annan, sa i 2.

E 3enm, aköz nou pa bouz sa 2 “*clause*” lo son *respective 8 and 9 yeah*. Nou kapab fer li vin en “*sub of 8 and 9*”, mon konnen ki pou nou pa fer *numbering 1*, e mon konnen ki *mover* sa lamannman li in sey fer

sa pou ki, i ti pe panse ki *Treaty* i komans laba. Me selman devan nou *is the Act and Treaty* i ganny *domesticate* la. *So-*

MR SPEAKER

Bon. Manm i annan ...

(Interruption)

SENIOR LEGAL DRAFTSPERSON VICTOR POOL

Mon pa war i pou, *ok?*

MR SPEAKER

Mersi Mr Pool. Manm i annan lopinyon lo sa? Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi. Mersi Mr Chair. Mr Chair, wi, nou napa. Anfen nou, mon war sa propozisyon “*shall be the minister responsible for foreign affairs and the minister responsible for the blue economy*” sa i fer li vin pli kler.

An sa ki konsern, aköz nou devret limit nou *to 2*, Minis? Sete en propozisyon ki annefe i sorti lo *panel*. Sete Minis li menm li, semenn pase ki ti propoze ki i ava sa 2 Minis.

Akoz ler nou al lo “*Article 4 of the Treaty*”, li i dir ki “*pou annan en counsel of Ministers*” e *that’s it*. E pou annan Minis ki pou son - *well let’s not invent it*. Annou al lo “*clause 4*” nou ava vwar egzakteman sa ki i dir.

“*A Ministerial Council for the JMA is hereby established. The Ministerial Council shall consist of an equal number of Ministers designated by the Contracting Parties*”.

Donk, si nou pa fer sa lamannman nou pou zis les *the Contracting Parties now and then designates* sa bann Minis. E sa kekfwa i ti ava, i ti ava posib san ki

nou presize nou menm nou. Me etandonnen ki nou pe fer en Lalwa, eski nou pa devret konnen lekel ki sa bann Minis ki pou ganny *designate by the Contracting Parties*?

Mon konpran 2. Si nou, nou dir 2 savedir nou pe fors Moris aksepte 2. E kekwfa zot, zot anvi aksepte en pe plis. Donk, sa nou konpran. Me problem pou arive, ler nou al lo *clause. The next clause "The Joint Commission, shall consist of an equal number of commissioners appointed by the Contracting Parties"*. La lekel, lekel ki sa Lotorite dan "*the Contracting Party*" ki Sesel, ki pou apwent sa bann *commissioners*?

Si nou zis les li ouver, eski nou pa pe fer en defo pou nou menm? Akoz si nou pe pas en Lalwa, *laws have to be certain all the time*. En dimoun i bezwen konnen, lekel bann Minis ki pou al reprezant li lo *Ministerial Council*? Lekel ki pou apwent bann Manm sa *Joint Commission*.

Nou bezwen - nou bezwen konn sa koman en pei, i bezwen annan en mekaniz pou ki Lepep Seselwa i konnen. E a nenport ki moman lenstityon dan pei i konnen ki mannyer, sa bann dimoun i bezwen ganny apwente.

E se pou sa rezon ki mon'n sizer avek *Bills Committee* pou konsider sa 2 propozisyon. Pou nou pa obliz Moris swiv sa ki nou, nou deside. Nou kapab dan "*clause 4*" dir "*the Minister designated by Seychelles under clause 4, shall comprise*" olye "*shall be*". Prezan sa i les ouver "*at least shall comprise*" *at least the minister responsible for foreign affairs and minister responsible for the blue economy*". I dir ki sa 2 pou definitivman bezwen laba. So, *that give us some certainty*.

E menm zafer avek "*the commissioners appointed*". Nou la nou pa pe presize ki kantite pou annan. Me nou bezwen deside lekel ki pou apwent sa bann dimoun. Akoz sansan, Lalwa i vag. Nou pe *domesticate* en Lalwa. Nou pe *domesticate en Treaty*, fodre nou donn li lafors legal. Fodre nou donn li *speech*. Sa Trete i bezwen koze. E i bezwen dir nou ki i pe fer. So, pou sa rezon ki mon'n fer sa 2 propozisyon. E vwala mon komanter lo sa 2 pwen.

Trwazyenman, se kote nou pou met li? Problem avek si nou met li la, menm si nou pa met li la nou'n fini deranz bann limero *Treaty*. Akoz menm avek sa bann - menm avek *clause (1), (2) ek (3)* tou bann *Treaty clauses* in sanze. Se sa ki'n met nou en pti pe dan problem avek *whether is Article 8* oubyen *Article 4*.

So, mon napa okenn, okenn difikilte avek pran sa e met li a lafen. Mon pa krwar nou kapab met li *in the Treaty*, akoz nou pe afekte *Treaty. The Treaty must be the Treaty*, san ki nou sanz li. Akoz nou napa pouvwar sanz *the Treaty*, nou kapab *domesticate* li. Me nou pa kapab sanze.

Parey nou'n ganny dir semenn pase, si nou war en fot dan *Treaty*, se pa nou ki bezwen koriz sa fot la ozordi koman en Lasanble Nasyonal. Se fodre sa Komisyon. Sa bann Minis eksetera ki pou fer en lamannman atraver lafason pou anmenn sa *Treaty*, dan zot bann *meeting*.

Donk, prezimen mon napa okenn problem kote pou met li. Me mon demann avek Lasanble pou konsidere, eski nou devret tir sa 2 propozisyon, oubyen gard li pou bann rezon ki mon'n donner? Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Pillay?

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, si mon swiv byen largiman ki'n ganny avanse lo pou annan sa propozisyon. Enn bann keksoz ki preokip mwan, se anba Konstitisyon Leta Sesel dan sa konteks son Sefdeta, ki annan pouvwar pou li determinen konbyen dimoun i pou apwente dan bann sirkonstans.

E *once* en Trete in ganny aprouve par Lasanble Nasyon, se Legzekitiv ki bezwen met li an aplikasyon. E dan sa konteks Legzekitiv ki bezwen dir nou, si zot anvil les li ouver oubyen zot le *curtain* li. Sa ki Lasanble pe fer i byen li. Akoz i pe fer ki ou restrikte ki ou pe met sa kantite dimoun.

Akoz si ou annan ou 4 Minis par egzant, ki pe ale vini Sesel, Moris, *it adds a cost*. I pou annan en kou ki pou azoute e dan *long term*. E si nou swiv byen nou tou ki la nou *about*, pou sey fer sir poudir nou redwir bann kou pou bann aktivite koumsa. Sa i premye pwen.

Dezyenm pwen, i annan pou fer avek desizyon Lasanble pou limit lakantite Minis ki lo sa relasyon sa Trete. Sa Trete i dir ki sa 2 Leta ki pou deside. Pou mwan ler mon koz lo leta Sesel, sa dimoun ki koz lo non leta Sesel i sa dimoun ki sefdeta Sesel. E mon pe krwar petet si nou frenm li, nou pou pe *impinge* lo pouvwar Konstitisyonnel ki sefdeta Sesel i annan.

Se pou sa rezon ki mon krwar nou pa kapab neserman limit li, me nou bezwen enkli en serten konpozisyon ki nou fer ki sa bann Minis partikilye, i bezwen *involve*, akoz i annan pou fer avek nou

politik Zafer Etranzer. Oubyen nou relasyon Zafer Etranzer; swa Lanvironnman i kapab ganny enkli dan sa konteks. Akoz Moris osi, pou annan en *viewpoint* lo la.

So, mwan mon krwar ki nou bezwen annan sa *clause*. Zis pou ki nou kapab limit lakantite dimoun ki al lo la. E pou mwan la mon konfortab ki kit lide, i permet nou pou annan en reprezantasyon ki adekwa.

E sa i ava fors nou *counterpart* osi pou reakte dan lafason. Se pou sa rezon ki mon krwar **2** i devret reste. Malgre ki ou annan bann konsiderasyon konstitisyonnel osi *involved*. Mon krwar se sa ki Mr Pool ti pe *sort of* get a.

Dezyenm keksoz ki mon krwar i enportan pou nou, se ki konsern sa Komisyon li menm, *ok?* Si par egzant Moris i dir be li i le met 8 Manm lo sa Komisyon, Sesel pou bezwen *match* li avek 8 Manm lo sa Komisyon. Akoz si nou get son trete li menm. Akoz *everything* dan sa Trete i ganny deside on *equal* sa lo tou lede kote. Ou konpran?

E nou dan nou konteks, malgre ki nou'n met - nou'n met sa provizyon ki koz lo Prezidan apwent bann Konmisyoner, nou pa'n mete konbyen Komisyoner pou apwente. I ancor enn fwa *it comes back to an element of cost*. Eski sa bann Komisyoner pou ganny reminere pou travay ki zot fer lo sa Komisyon?

E *in which case* si zot pou ganny reminere, konbyen ki nou pou pey zot? E konbyen Komisyoner ki pou annan?

So, i *raise* en lot *issue regarding* ki kantite Komisyoner ki nou pou annan lo sa Komite? Prezan *which bring us to a point* ki enportan Mr Speaker. Si nou'n

kapab decide konbyen Minis ki pou form par *Ministerial Council*, then nou devret osi kapab decide konbyen Komisyoner ki nou pou enkli lo sa Komisyon.

Me si nou, nou pa kapab decide konbyen Komisyoner i pou annan, nou osi pa kapab decide konbyen Minis pou annan. So, *therefore* nou pou bezwen sanz sa *clause* premye ki dir “*shall*”. Me ou pou bezwen dir pou dir “*a number of Ministers which shall comprise of*” parey *Leader Zafer* Gouvernman in dir.

E mwan mon krwar poudir i meyer ki sa *clause* i reste lo li tousel. E i pa retourn *to the main body of the Act*, pou li *set out* sa paramet lo komansman, *rather than* antre dan Lalwa. E apre kre lezot konplikasyon. Mon konnen i vin en problem lo *renumbering*, me nou pou bezwen fer fas avek sa problem pou nou fer li pli kler. Vwala mon pwennvi lo la Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. *Panel* zot kapab donn zot reaksyon lo la? E nou sey ariv lo en konklizyon?

DESIGNATED MINISTER JEAN-FRANCOIS FERRARI

Mr Speaker, zis pou mwan refer en pwen ki mon ti fer semenn pase. Parey onorab Georges mon ti anvi donn en serten, *sense of purpose* en serten direksyon. E, me si sa *sense of direksyon*, e si sa nonm Minis i potansyelman prezant en problem? Akoz nou pe finalman decide san, san konsilte avek nou *partner*. E nou pe met dan nou Lalwa en keksoz ki nou pa’n diskite avek - ki pe fors nou fer en keksoz i pa pou marse.

So, se pou sa rezon ki mwan mon krwar ki si nou kit li ouver, a mwens ki i annan - amwens ki annan en problem pou kit li ouver, mwan mon pa *mind*. Nou’n donn en levantay bann konpetans ki sa Minis i bezwen gannyen. E nou kit lakantite Minis ouver. Se sa ki mon ti ava dir Mr Speaker.

MR SPEAKER

So, nou kapab *sum up* dernyen *wording*. Onorab Georges?

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. E mersi Minis, e *Leader* Lopoziyon pou sipor lo sa propozisyon. Mon ti a sizere donk, ki si nou pe gard sa 2 propozisyon, nou sanz “*clause 4*” ki dir “*The minister designated by Seychelles shall be*” nou a zis mete “*shall include*” ok – “*the minister responsible for foreign affairs and the minister responsible for the blue economy*” sa i pa donk, i les nou sa posibilite. I kit li ouver, ok?

Unless ki Moris i decide nou bezwen annan zis 1 Minis, *in which case* nou dan problem. *Anyway*, mon pa krwar ki sa i pou neserman leka.

Dezyennman,

Commissioners sa i ok nou’n kit li, nou’n kit li ouver. *It has to be an equal number*. Sel keksoz nou pe dir se ki lekel ki pou apwent sa bann *commissioners*.

E swa i Prezidan, swa i en Minis, ki pe desarz menm pouvwar Legzekitiv *on behalf of* Prezidan. E mon mazine ki etandonnen i en trete a sa nivo, i devret Prezidan Larepublik ki apwent sa bann Komisyoner. Nou kapab mete “*in consultation with*” si nou anvi. Me nou pa bezwen al dan sa kantite detay. So, si sa i dakor *the issue now will be...*

MR SPEAKER

Hold on en pti kou. Mon sipoze sa ki ou'n dir i koresponn avek sa ki *panel* in dir, avek sa ki ou'n *quote* soz... si napa okenn obzeksyon. *Good, accepted.* I reste sa dernyen pwen, Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Yes, Mr Chair. Mersi. *Numbering.* Mwan mon pa war *numbering* pou en problem, akoz nou kapab aret the *numbering* zis avan nou komans sa *Treaty*. Apre i ava rebran son *Treaty numbering* li menm.

E donk, nou pa pou annan, nou pa pou annan en problem. E sak fwa nou sanz *Treaty*, akoz i annan plizyer, nou re komans *renumbering from scratch*, konmsi i pa vin, i pa vin *1 long law*. I vin *1 short law*, avek plizyer *schedules* ki sa *Treaty* dan son lentegralite. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. *Panel?* Mon war, *yes sir?*

SENIOR LEGAL DRAFTSPERSON**VICTOR POOL**

Yes. Mersi Mr Speaker. So, Mr Speaker so, kot *Treaty* pou komanse, *then* nou pou *go back to the numbering of the Treaty itself*. Nou pou *change it completely*. So, savedir tou sa bann koreksyon ki mon ti pe al *bring* konsernan *paragraph (a)* i a reste *paragraph (a)* dan plas fer li vin *paragraph 1*.

MR SPEAKER

Thank You. Si *panel* i dakor? Wi, Onorab Pillay?

HON SEBASTIEN PILLAY

Wi Mr Speaker. Akoz sa i pou rezourd en problem pou nou. Me selman en keksoz ki mon ti a

kontan ki *panel* i klarifye pou mwan. *Regarding* sa Komisyon, *as it stands* la aprezan nou Lasanble Nasyonal nou *at the mercy* - pa *at the mercy*. Me nou met tou pouvwar dan lanmen Gouvernman pou deside avek Moris, lo lakantite dimoun ki pou form par sa Komisyon. Ou konpran mwan?

E prezan nou pa konnen si i pou en *20-member Commission*, i pou en *10-member Commission* si i pou en kwa.

Mwan mon konsern avek sa i se ki *from* en pwennvi resours, akoz lefe ki Sesel ki pou bezwen syez sa premye bann premye lenstans. I pou depan lo nou pou *provide* resours. E lefe ki Lasanble Nasyonal prezan nou pou napa en *say* dan formasyon sa Komite.

Akoz *as it stands* Gouvernman ki annan Leta Sesel. Legzekitiv ki pou annan tou pouvwar pou fer sa. Eski Minis i kapab, *panel* i kapab konsidere ki dan bann diskisyon ki zot fer zot bezwen etablir *at least* en paramet legal ki retourn kot nou, ki *set out* lo lakantite Komisyoner, pou ki Lasanble i kapab annan en *oversight* lo lakantite dimoun ki form par sa Komisyon.

Akoz sa i reste en mank ki annan pou le moman, dan operalizasyon sa *clause*. E i en lenpas pou nou lo sa kote latab, akoz nou bezwen fer sir poudir dan konpozisyon toultan, i annan en kantite ki rezonnab *regarding* sa travay ki bezwen ganny fer. Mersi.

MR SPEAKER

Wi, Anbasader?

AMBASSADOR KENNETH RACOMBO

Mersi Mr Speaker. *Just* pou mon *share the status quo, currently* i

annan 6 *commissioners* Sesel. 6 *commissioners* Moris, epi bann manm teknik, sa i *goes beyond* 6. Me selman *commissioners* i deza 6. E ki manner ti ganny fer?

Avan *portfolio Blue Economy* ti anba Vis-Prezidan Meriton, so, li ki ti apwent bann *commissioners*. E ler dosye in transfer anba Minister Ferrari, *DM*, so, li ki responsab bann *commissioners*.

So, *the same commissioners* ki ti la avan, i ankor la. Zis i annan 2 ki'n ti'n sorti *at zot request*. E Mr Ferrari ti apwent 2 *new*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Donk, nou'n aksepte sa pozisyon. Wi Minis?

DESIGNATED MINISTER JEAN-FRANCOIS FERRARI

Non, mon le dir ki i montre poudir toultan travay in ganny fer dan en fason rezonnab. E nou anvi kontinyen dan sa direksyon. E mon anvi reasir Lasanble ki okenn keksoz ki pa rezonnab, vi ki nou bezwen annan nou dakor nou zwen dekote, nou ava ensiste pou fer li vin rezonnab, mon krwar ki nou annan sa kapasite.

E Moris i annan sa volante pou diskrit tou keksoz e pou fer sir ki nou tonm dakor. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Mon krwar nou'n dakor lo la. Onorab Georges?

HON BERNARD GEORGES

Yes. Wi, e non Mr Chair. Dapre sa ki Anbasader Racombo in dir nou, se pa anefe Prezidan ki apwent bann *Commissioners*. E si *up to now* i pa'n Prezidan, akoz nou pe anvoy sa lo Prezidan la prezan? Akoz nou pa gard li kot i ete.

E dir ki i "*it will be the Minister responsible for the blue economy, will appoint the Commissioners*". *Because if this*, si se sa ki sa norm ziska prezan. Dan 2 ladministrasyon siksesiv, se sa Minis ki ansarz *Blue Economy* ki'n fer li.

DESIGNATED MINISTER JEAN-FRANCOIS FERRARI

Sorry, Onorab. I zis ankor enn fwa ou ka ki nou retrouv nou. Nou konnen ki poudir nou annan en Prezidan Larepublik a nenport ki moman. Akoz nou bezwen annan. Me selman nou pa konnen si nou pou annan en Minis responsab pou Lekonomi Ble demen.

Akoz kekfw sa i kapab pa en priyorite en lot Gouvernman. Donk, se pou sa ki sertitid i vin avek lefet ki Prezidan i pou la, *no matter what*. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Wi Onorab, terminen pou nou *move on*.

HON SEBASTIEN PILLAY

Non, be si Minis in *raise* sa pwen *regarding successive* Gouvernman sanz bann *portfolio*, nou'n deza fer ki dan *clause 4* nou'n dir "*shall include a blue economy*". *Which means* ki nou pe koman Lasanble nou pe, nou pe kondann nou lekor. E nou pe met en *commitment* lo tou bann *successive Government* ki vini. An relasyon avek sa ou pou bezwen annan en *Blue Economy Minister*. Ou konpran? Akoz *unless* nou tir sa "*shall include*" ou largiman pou sa.

Mon napa problemm avek Minis *Blue Economy* ki apwent bann Komisyoner, ki nou tir Prezidan nou met, nou met li. Selman, *somebody has to got*

responsible, an relasyon avek sa. Akoz *the accountability* an relasyon avek sa ziridiksyon, i pa parey *accountability* an relasyon avek en *portfolio*.

La nou pe koz teritwar e patrimwann Sesel. So, si Onorab Georges pe propoz tir Prezidan pe amann li avek Minis responsab *Blue Economy*, mon napa problemn avek sa. Me nou bezwen fer sa lamannman Mr Speaker. Mersi.

MR SPEAKER

Ya. Me selman mon'n konpran poudir panel i anvi gard sa lo nivo Prezidan. Eski Lasanble pou *move* ki nou fer sa lamannman?

DESIGNATED MINISTER JEAN-FRANCOIS FERRARI

Bon! Onorab mwan mon parey mon'n eksplike mon ti a kontan ki Prezidan ki apwente, akoz i annan plis sertitid. Me "*shall include*" si napa en Minis? Si napa en Minis *Blue Economy* i pa en problemn, i pou annan en Minis Zafer Etranzer, pou annan lezot Minis. Ou konpran?

Me Prezidan i bezwen la. Se pou sa ki pou nou ganny sa sertitid, mon ti ava dir. La i la mon pwen ki nou met li lo Prezidan. Mersi.

MR SPEAKER

Byen. Lasanble i kapab aksepte sa? Tre byen, nou a *move* on Onorab Hoareau.

HON JOHN HOAREAU

Eski nou'n ganny en konpromi lo ki bor pou mete sa, si pou kit li lo pozisyon kot i ete?

MR SPEAKER

Wi. Mon krwar dernyen konklizyon se ki i reste la, akoz bann *Treaty* pou ganny *numbering* endividyel.

So, i pa pou bezwen *continuous*. *Thank you*.

HON JOHN HOAREAU

Ok, Mersi. So, *after that* nou annan sa tit ki zis avan sa "*Preamble*" ki dir "*Treaty concerning the Joint Management of the Continental Shelf in the Mascarene Plateau Region*". Nou lo paz 8 lo menm paz. Ok? Yes-yes. Ok? Nou ava al lo paz 8.

MR SPEAKER

Lo paz lekel?

HON JOHN HOAREAU

8.

MR SPEAKER

8?

HON JOHN HOAREAU

Non, Sorry. Nou'n fini paz 8. Nou al lo paz 18.

MR SPEAKER

18, ok.

HON JOHN HOAREAU

18! So, la ti annan sa bann lamannman ki ti'n ganny propoze par, par AG's Office la. Lo *clause 3 "Notwithstanding paragraph (e)* pou sanz sa (e) pou li vin (5). Ok? Nou pa pou bezwen sanze? *Arr ok! right*. Nou pa pou bezwen sanze aprezan. Nou pou kit li parey i ete.

So, paz 19 osi parey, pou reste parey i ete. So, *consequential renumbering* pou vin bann limero avan paz 19, ok? Nou pou al lo paz 20 osi parey, menm parey pou reste parey. So, paz 28.

Paz 28, lo komansman paz "*Article 4 (c)(ii) of this Treaty*" nou pe *add* sa mo, sa fraz "*of this Treaty*". Anba la nou pe retir sa mo "*Treaty*" ek "*Treaty Powers*" *sorry*, nou pe

retir sa mo “*Treaty*” nou pe kit “*Powers and Function and :Functions of the Joint Commission*” ok? paz 28, ok?

Nou al lo *Article 4* aprezan “*Article 4(d)(iv) of this Treaty*” ok? So, nou pe *add* sa mo, sa fraz “*of this Treaty*”.

Nou al paz 29. *Subsection (d)* apre *subsection* akoz i sa *subsection (d)* i ganny lir koman en *chapeau*, *Therefore*, zis anba la sa fraz ki komans avek “*for search and rescue operations*” nou pou retir (*e*) avek (*f*) *consequently*. So, i pou ganny *numbered* koman *Roman (i)* “*for the search and rescue operations in the JMA.*”

Apre (*ii*) “*in the event of piracy or terrorism etc.*”. Apre pou annan *consequential renumbering, re-lettering* avek sa. So, nou’n *expo instead of (g)* pou (*e*) ensidswit i pou ale ziske (*k*).

MR SPEAKER

Yes, Onorab Georges.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Chair. Wi, i fer sans sa lamannman. Me eski nou pa pe amann Trete la? Eski pa en fot dan Trete sa? Si i en fot dan Trete, nou bezwen kit sa fot e les *Ministerial delegation* al sanze oubyen *Commissioners* al sanz sa laba.

MR SPEAKER

Thank you. Yes, Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mwan mon konsernen osi akoz, mon krwar ki nou bezwen fer se ki si nou’n fini *deal* ek bann lamannman ki annan pou fer avek bann *clauses* ki nou’n mete, nou’n fini *deal* avek, *that should be the*

extend to which ki nou pe pran keksoz la.

Ki nou kapab donn bann *expert* lo *panel*, Anbasader Racombo avek son tim, zot a pran prezan bann propozisyon koreksyon ki’n vin *out of* sa travay ki nou’n fer, zot a retournen. E fer sa bann propozisyon koreksyon.

As it stands mon santi poudir nou travay in fini an relasyon avek lamannman *per se* lo sa Lalwa. Nou pa kapab vin la anba aprezan amande, akoz sa bann *text* i bezwen al ganny *agreed* avek lot kote.

Si nou amande prezan, nou riske war nou pe retournen. Vi ki i *involve* en diskisyon 2 parti *then*, nou bezwen kit sa. Sa bann lamannman i reste, me zot plito vin koman en *guide* pou lotorite konsernen pou li re-al diskrit sa bann keksoz. Malgre ki zot fer sans dan nou langaz pou nou ki manner nou pe war li. Sa ki mon pe war li Mr Speaker.

MR SPEAKER

Wi. *Ok. Legal Counsel* i anvi adres sa?

SENIOR DRAFTSPERSON VICTOR POOL

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, nou’n verifye i byen sa *renumbering* ki nou pe fer la *true to the Treaty text*. Pou fer sa roman antre dan plas sa (*e*), (*f*). I paret mwan dan *formatting* in sote kekfwaw in tape in desann, ou konpran? *Ya*, nou pa pe sanz naryen.

MR SPEAKER

So, pa pe sanz li. *So, ok* mon krwar sa pwen ki pa pe amann Trete ti ganny fer depi komansman. E nou pe zis swiv son lozik. Minis?

DESIGNATED MINISTER JEAN-FRANCOIS FERRARI

Wi, zisteman lo sa propozisyon kot nou'n arive la, eski nou devret, vi ki nou'n *agree* lo tou bann amannman ki devret ganny fer? Eski nou devret prezan, pe pas lo tou bann koreksyon legzanp ki *numbering* in sot en pe la? Oubyen nou devret les sa avek, avek *AG's Office*? Akoz nou'n fini *agree* lo *the principal amendments*.

MR SPEAKER

Wi. Mon krwar si i pa amannman, ki lamannman ki i Lasanble i bezwen pran. Nou bezwen les zot kominik avek sa direktteman avek *AG's Office* koman propozisyon pou letan zot rekonsider si zot ariv lo re konsiderasyon Trete. Korek Onorab Hoareau?

HON JOHN HOAREAU

Wi, Mr Speaker mon konpran ou. Me, so nou travay i fini la.

MR SPEAKER

Wi, i paret wi. I paret si nou'n fini pran tou bann amannman.

HON JOHN HOAREAU

Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. *Panel? Yes Minister? Ok.*

DESIGNATED MINISTER JEAN-FRANCOIS FERRARI

Lo nou kote nou *ok*. Mr *Legal Draftsman* Mr Pool i satisfè. In pran kont tou bann amannman ki nou'n fer. E bann netwayaz i ava ganny fer trwa letaz parey zot plito dir, i a ganny fer. Mersi.

MR SPEAKER

Thank you. Napa, tou bann amannman mon krwar in dakor lo

kote *panel* e lo kote Lasanble. So, nou a kapab retourn dan staz Lasanble, pou nou pran *Bill* pou *Third Reading*. Nou a ganny Mosyon pou *Third Reading* silvouple.

HON BERNARD GEORGES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, anba *Order 76(1)* mon *move* ki *the Mascarene Plateau Bill, 2023, as amended* i ganny lir en Trwazyenm Fwa. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Sa Mosyon a ganny segonde. Onorab Arissol.

HON SANDY ARISSOL

Mersi Mr Speaker. Mosyon i ganny segonde. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Manm a vot lo *Bill* pou *Third Reading*. Manm ki an faver, lev lanmen silvouple? Mersi. Tou Manm in vote. Lo *Formal Third Reading Mascarene Plateau Bill, 2023 as amended*, 30 Manm in vot pour, 0 kont e 0 in *abstain*.

Donk, Lasanble in aprouv sa *Bill* avek inanimite. Madanm Clerk i a fer *Formal Third Reading*.

MADAM CLERK

Mersi Mr Speaker. *This Act may be cited as the Mascarene Plateau Act 2023.* Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. *Bill is passed.* Bon, me mon krwar i en lakonplisman pou Lasanble pas en *Bill* avek inanimite an tou ka ki i arive. Donk, felisitasyon pou sa *consensus*. E mon remersye Lasanble pou zot kontribisyon. E Minis ek son *panel* pou zot partisipasyon avek nou. E mon krwar tou Seselwa a swet zot

bonn sans, bonn kontinyasyon dan pourswiv bann lobzektif sa *Bill*.

Bon, Lasanble i a pran poz la. E nou a rezwenn 2er apremidi. Mersi.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bonn apre midi tou dimoun. Nou a rebran. E nou pe rebran apre midi avek Mosyon. E nou annan en Mosyon dan non Onorab Wallace Cosgrow. Onorab ou a soumet ou Mosyon silvouple.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Mr Speaker. Bonn apremidi tou Manm sekretarya. Bonn apre midi tou Manm Lasanble. E tou manm piblik ki pe ekout nou ozordi apremidi, pou sa Mosyon ki mon'n met devan Lasanble. E Mosyon Mr Speaker i lir koumsa;

Sa Lasanble pe demann avek Gouvernman pou met an plas mekanizm pour ki bann kategori travayer ki *entitled* pour resevwar en pansyon spesyal servis piblik, i ava kapab pran zot retret a laz 60an, san okenn rediksyon dan sonm ki zot resevwar.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon a ganny segonnman pou sa Mosyon. Onorab Herminie?

HON WILBERT HERMINIE

Bonn apre midi Mr Speaker. *Motion seconded.*

MR SPEAKER

Mersi. Mon ava envit Onorab Cosgrow pou prezant son Mosyon.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker avan mon prezante, mon ti a kontan zis ganny leklersisman si pe pase lo televizyon. Mon konpran pa ankor komans divize. So, si nou kapab ganny sa avan mon komanse pou evite ki mon retourn, lo mon Mosyon apre parey ti arive yer Mr Speaker.

MR SPEAKER

Me, mon a les pran en pti poz teknik letan Madanm Clerk i verifeye, si nou transmisyon i annord. I annord? Mersi. i annord Onorab Cosgrow.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, nou bezwen fer sir pou ki pep Seselwa i ...

(interruption)

MR SPEAKER

Ou lo televizyon pa trakase.

HON WALLACE COSGROW

Ok. Mr Speaker, sa deba lo pansyon isi Sesel i enn ki'n enteres bokou nou bann sitwayen. E i sirman en deba ki'n ganny bokou latansyon, sirtou pandan sa bann dernyen lannen avek bokou lopinyon divers.

Partou dan lemonn enkli Sesel, bann Fon Pansyon ki swa etabli par bann anplwayer ouswa Gouvernman i pran diferan laform. Pli popiler ozordi Mr Speaker, se bann *scheme* pansyon kontribiter me osi annan bokou pei ki kontinyen mentenir sa ki nou apel bann pansyon iniversel pou zot bann sitwayen.

Par egzanp Mr Speaker, sa ki nou apel Pansyon Sekirite Sosyal. ki ti ganny entrodwir Sesel e ki nou bann retrete pe zouir ozordi. Pansyon Mr Speaker i donn loportinite bann benefisyer, pou

zouir diferan kalite benefis tel koman pansyon maladi, envalidite, enkapasite, pansyon pou bann vev e osi bann orfelen.

Me sa ki pli komen ozordi, i pansyon pou bann retirete. Sistenm pansyon isi Sesel i enn ki'n evolue avek letan, ki swa dan son prensip, laplikasyon e osi peyman. Labaz i reste par kont, e asir en serten nivo sekirite finansyel pou en endividi ki perdi en *income fix*, ki permet sa endividi viv en lavi desan.

Souvandfwa en reveni ki zot ti pe resevwar avek en lanplwa permanan. Sesel ozordi i annan prensipalman 2 antite ki fer provizyon pansyon pou nou bann sitwayen. Sa i Gouvernman, e osi Fon Pansyon Sesel.

Pansyon prensipal ki Gouvernman i met a dispozisyon sitwayen i atraver Lalwa Fon Sekirite Sosyal. En fon ki ganny administre par Lazans pou Proteksyon Sosyal, e sa selman atraver Bidze tou le lannen.

Gouvernman i a proporsyon en sonm ki kouver tou bann pansyon anba sa Lalwa, ki osi enkli pansyon retrait ki tou sitwayen i resevwar ler zot ariv laz retrait. Gouvernman i osi annan bann lezot pansyon ki diran bann lannen in ganny etabli, pou bann diferan kategori travayer, baze lo serten spesifisite.

E la Mr Speaker i annan bann pansyon par egzanp ki nou apel Pansyon Angle. E apre i annan en lot pansyon ki nou pou vin lo la pli tar. Laplipar sa bann pansyon i ganny administre par *Public Service Bureau*, ouswa parey bokou i konn li koman *DPA* - son non oparavan.

Enn sa bann tel pansyon pou benefis sa Mosyon ki devan Lasanble ozordi, se sa *Public Sector Special Pension*.

Public Sector Special Pension ti ganny etabli anba Lalwa an 2017. Avek lentansyon e bi prensipal pou rekonnet zefor e komitman ekstra. En kategori travayer, Sekter Piblik ki rann bann servis tre esansyel pou lasosyete.

Anba sa *scheme* pansyon bann ansennyman, ners, dokter, dantis, travayer sosyal, lapolis, travayer servis tenny dife, e osi larme i benefisyen en sonm ki ler zot pran zot retrait ki adisyonnal avek lezot pansyon retrait ki zot resevwar.

Parey mon'n dir lide par deryer lentrodiksyon sa pansyon, sete pou rekonnet bann travayer dan sa bann domenn ki ganny konsidere koman bann karyer, ki demann bokou dedikasyon, travay long erdtan, souvandfwa dan bann sityasyon bokou difisil ki mazorite lezot.

Souvandfwa zot reste dan sa bann propozisyon ziska ki zot retirete. Par egzanp Mr Speaker mazorite *teachers* i reste *teachers*. E pa vremen bouze pou vin *headteachers* ouswa administrater dan Ledikasyon. Menm parey avek ners, lapolis, larme, eksetera.

Gouvernman sa letan ti rekonnet sa group travayer, zot spesifisite ek zot dedikasyon an ver lasosyete. Gouvernman an 2021, ti anonse ansanm avek Labank Mondyal ki pe al fer, ki zot ti pe al fer en revu lo sistenm pansyon Sesel, avek bi prensipal pou fer serten reform.

Swivan sa Mr Speaker, nou'n komans war an 2022 serten mouvman de lapar Fon Pansyon Sesel pou anmenn Lalwa benefis 2005 - pou amann Lalwa, (pardon); benefis 2005 sa fon. Sa bann lamannman i konpri sanzman dan kontribisyon ki ti pibliye an Avril 2022, kot anlwayer e travayer in

war en logmantasyon dan lakantite ki zot bezwen kontribye ver Fon Pansyon. Sa in ganny dir ki i pou fer Fon Pansyon vin pli soutenab dan le fitir.

Me petet pli enportan pou size nou deba ozordi, se lentrodiksyon 2 lamannman atraver *S.I. 135 e S.I. 136 2022. S.I. 135* i fer provizyon pou 2 keksoz prensipal. Premye sete ki i redefinir laz retret dan Lalwa Fon Pansyon. E sa ki enteres mwan, e bokou lezot dimoun sirtou bann ki tonm dan sa kategori travayer servis esansyel ki ozordi pe resevwar en pansyon spesyal Gouvernman. E sa *clause* ki koz lo Lafors Defans Sesel.

Zis pou kapab met dan konteks, *S.I. 136* li i fer provizyon pou logmantasyon larz retret sorti 60an pou vin 65an. Avek serten kondisyonnalite. Enn bann kondisyonnalite se ki en travayer i kapab opte pou pran retret a larz 60an. Me i pou bezwen aksepte en rediksyon dan lakantite pansyon ki i pou resevwar.

Se la Mr Speaker, ki provizyon sa 2 Lalwa i konekte. Alor ki Lalwa koman en lareg zeneral i fer provizyon pou larz akse pansyon retret a 65an, e ou ganny ou pansyon an plen, me si ou retrete ant 60 a 64 an ou pou resevwar selman en porsyon ki ogmante. E vin pli pre avek sa ki ou ti pou gannyen si ou ti pran retret 65an.

Mr Speaker, bokou bann dimoun ozordi in ariv 60an. E ti annan plan pou pran retret i war zot dezavantaze. Bokou pe war zot bezwen fer en desizyon, kot zot bezwen pran en rediksyon sibstansyel dan zot pansyon.

Lalwa i al pli lwen e dir ki en travayer Lafors Defans Sesel, li i ganny egzante sa bann provizyon ki tou travayer i bezwen swiv. E ki

zot, zot kapab retret a laz 60an. E ganny zot pansyon an antye. Sel kategori travayer ozordi, ki kapab zouir sa tel benefis. E sa in ganny fer legal par Lalwa Fon Pansyon.

I enportan note ki Fon Pansyon pou aplik sa Lalwa, e donn sa retrete dapre sa bann kalkilasyon etabli anba Lalwa. Me sa diferans dan sonm ki i pa resevwar avek Fon Pansyon i pou ganny kouver par Gouvernman.

A sa pwen Mr Speaker, mon oule fer sorti tre kler, mon pa kont ki bann zofisye Lafors Defans Sesel i zouir sa benefis. Lide par deryer mon Mosyon, se pou ki i annan en mekanizm pou elarzi kategori travayer ki enkli ners, ansennyan, lapolis, dokter ek travayer sosyal.

E osi posibilite dan lefitir o firamezir bann lezot kategori, ki ganny idantifye konman merite i osi kapab ganny enkli ladan.

E la Mr Speaker mon pe mazin par egzant bann *stevedores*. Konsyan Mr Speaker, ki mon pa kapab met en sarz lo Fon Sesel. Lo Fon Gouvernman atraver Fon Pansyon. Nou bezwen rod bann mekanizm pou kapab ganny en alternativ pou sa kategori travayer. Mon pe prezimen Mr Speaker, ki lentansyon Gouvernman pou enkli bann travayer Lafors Defans dan sa lamannman pou ki zot ava benefisye. E annan pou fer avek natir zot travay.

Nou konnen ki lamazorite *staff* Lafors Defans se bann solda non pa zofisye. Alors i normal ki petet a laz 60an, zot pa pou annan sa kondisyon fizik e moral pou deservi dan sa rol ki zot ladan. Avek menm largiman Mr Speaker, mon pe demann avek Gouvernman alors, pou trouv sa mekanizm ideal, ki ava kapab fer ki bann travayer ki mon'n mansyonnen oparavan, i

kapab zot osi pran retret a laz 60an san rediksyon dan lakantite pansyon ki zot resevwar.

Mon okouran ki resaman in annan bokou diskisyon lo soutenabilite, bann pansyon. E sirtou soutenabilite Fon Pansyon ki'n size bokou deba isi dan Lasanble e parmi nou popilasyon. Mekanizm ki ganny adopte i ava kapab osi asir stabilite sa fon. Provizyon Lalwa S.I. 135 i fer ki dan ka Travayer Lafors Defans, se Gouvernman ki pou *bridge* sa gaf finansyel dan pansyon sa bann retrete.

Me ozordi mon pe demande ki Fon Pansyon i revwar mekanizm, pou vwar ki mannyer i kapab revwar son bann Lalwa. E pou fer sir ki sa bann dimoun, sa kategori travayer ki ganny *special pension* avek Gouvernman, zot osi zot a kapab antre ladan. Dapre mon bann resers Mr Speaker, i endike ki an mwayenn par lannen dan sa bann kad travayer, i annan mwens ki en santenn ki pran zot retret par lannen. E sif i enn ki varye lannen apre lannen.

Mr Speaker, sa bann karyer ki ozordi nou pe demande pou ganny enkli dan sa Lalwa, pou ki zot a kapab ganny zot pansyon retret an plen a laz 60an. I bann travay i demann bokou lo lapar bann dimoun ki annan sa kouraz pou fer li.

Bann benefis ki sa desizyon pou anmennen a mon a vie i konm swivan;

I ava fer ki bann zenn ki swazir pou vin swa en ansennyan, en ners, en dokter, en dantis, en zofisye lapolis ouswa en ponpye, ouswa menm en travayer sosyal, zot ava annan en larout kler depi komansman zot karyer. I ava ed bann ki deza dan sa bann profesyon

pou pli byen zer zot bann plan retret.

An vi ki oparavan bokou bann dimoun ki ti deside pran zot retret a laz 60an, zot ti fer li avek lespwar. E zot ti pou zouir zot pansyon an antye, san en dediksyon. E ki zot ti pou kapab resevwar en pansyon iniversel Sekirite Sosyal a laz 60an - 63an.

Anvi sanzman osi dan laz kalifikasyon Pansyon Sekirite Sosyal, sorti 63an pou vin 65an. Sa gap letan i enn ki'n ogmante. Par enterim sa kad travayer si zot pran zot retret a laz 60an, apre bokou lannen travay zot war zot finansyerman dan difikilte. Deza pansyon i en sonm ki pli ba ki sa saler ki sa travayer ti pe gannyen.

Mr Speaker, mon krentif i enn ki nou riske war en group travayer, ki'n dedye zot letan e lavi dan en karyer me ki war zot nivo lavi i desann aköz en desizyon Gouvernman.

Mr Speaker, mon santi ki i devwar Gouvernman. E osi nou devwar koman en Lasanble pou retourn lo bann diskisyon. E kontinyen revwar zot si nou santi ki i annan danze, annan lefe negativ lo nou pep. Sa bann revi i devret ganny fer dan tou lenstans ki posib. E a peryod regilye.

Nou devret kontinyen analiz, analize fer swivi lo bann desizyon ki ganny pran pou vwar lefe e lenpak lo nou sitwayen.

Nou devret osi fer bann analiz pou nou war ki mannyer nou kapab pas plis benefis avek nou pep, an mezir ki pei i fer pli byen. E an di-z-an sa mon pe osi fer en pledwari avek Gouvernman. Ki i reste angaze pou osi azout bann lezot kad travayer dan sa legzersis. I annan bann kad travay ki merit osi dan lefitir ganny azoute lo sa ki pe

ganny propoze parey mon'n dir boner.

Sa Mosyon i en komansman sa diskisyon e travay ki devret ganny fer dan sa laliny. Sa size pansyon parey mon'n dir lo komansman, i enn ki annan lentere bokou nou sitwayen. Bokou i reste tre konsernen avek zot nivo e standar lavi, apre ki zot in konplet long lannen dan lanplwa formel.

Retret i devret zisteman sa, en dimoun ki pe al pran retreat i devret kapab fer li avek en lespri kler. E avek en lasirans ki i pou kapab zouir larestan son lavi dan dinyite. Malerezman Mr Speaker, ozordi bokou dimoun ki'n pran retreat, avek kou lavi ki'n ogmante, pe vwar li difisil pou zouir en lavi desan.

Bokou i bezwen al fer travay *part-time* pou kapab soutenir zot lekor e zot fanmir. Mon priye Mr Speaker, ki atraver sa Mosyon, nou Lasanble i kapab fer bann deba fran e ouver pou adres sa size. Nou ava kapab konpran sityasyon pep Seselwa ozordi. E fer bann rekomandasyon anver Gouvernman pou enfektye bann vre sanzman dan sa domenn retreat.

Mon swete ki sa kad travayer ki Mosyon pe demande, ki en mekanizm i ganny trouve pou ki zot pa dezavantaze. I ava en komansman ver en direksyon kot nou bann retrete i ava pli konfortab, pou pran sa desizyon ler ek letan in arive. Avek sa lentrodiksyon Mr Speaker mon soumet sa Mosyon devan Lasanble pou deba e diskisyon. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Herminie, ou ti a kontan pran laparol an se moman? *Ok*, ou annan laparol.

HON WILBERT HERMINIE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou koleg Onorab. E tou dimoun a lekout. Mr Speaker, mon pran laparol pou mwan anmenn mon sipor pou sa Mosyon, akoz sa Mosyon pe ede pou adres en lenzistis ki pe arive.

Dan sa kategori *Public Sector Special Pension*, apart ki larme i annan en group travayer ki fer en karyer dan zot lanplwa ki pe ganny afekte. La nou pe koz bann kad parey ners, dokter, travayer Sekter Sosyal, dimoun ki travay kot *SFRSA*, eksetera.

Nou ki nou pe demande atraver sa deba, nou pe demann ki Gouvernman i revwar. I revwar sa Polisi ki zot in mete pou ki nou bann travayer, ki tonm dan sa bann sekter ki fer en karyer dan zot lanplwa i kapab ganny konsidere. Pou zot osi zot kapab ganny e pran zot pansyon a laz 60an, san ki zot pran en rediksyon dan zot pansyon.

Akoz bokou sa bann travayer dan sa kad, zot travay dan bann kondisyon difisil. Zot pas bokou letan lo zot lipye. E avek letan, e avek lannen, sa i koz bann kondisyon lasante ki afekte zot.

Nou kapab mazine ki nou pa ekspekte ki en zofisye tenny dife i ankor pe tenny dife a laz 60an. Sa i pran en to enorm lo son kondisyon fizik e son lasante. Parey loter Mosyon in dir, nou pa kont ki larme i ganny son pansyon boner. Nou pe zis dir fodre ki i annan legalite dan loportinite. Sa ki bon pou enn i bezwen bon pou lot.

Nou menm al en pe pli lwen Gouvernman in dir ki sityasyon finansyel dan pei in amelyore, pei

pe fer sitan byen. Nou pa pe demande pou met en sarz lo Gouvernman. Me nou pe sey dir, annou fer sa konversasyon e regete ki tou sa bann lezot kad travayer i ava kapab benefisye avek sa kalite pansyon.

Mr Speaker, nou osi tou nou anvii war lezot kad travay ki vreman fizik. E osi ki annan bokou ki met bokou presyon lo kote mantal bann travayer. Ki zot osi zot kapab ganny konsidere anba sa nouvo pansyon spesyal.

Mr Speaker, bokou promes ti'n ganny fer oparavan. Dan konpanyi nou'n dir ki sekirite sosyal pou monte, nou'n dir ki laz pansyon pou desann. Lepep Seselwa in fer zot konfyans. Lepep Seselwa in fer zot konfyans, pou zot fer pli byen. Sanmenm sa ki nou dir ki nou mefye zot. Nou mefye akoz zot dir 2 keksoz. Zot koz nou 2 parol.

Avan eleksyon zot in dir nou ki pansyon pou monte, lakantite ki ou gannyen. Laz pou desann, me ki nou'n war? Zot in fer tou lekotrè.

La aprezan nou pe sey demande, nou le fer zot konfyans. Nou le ki zot ekout Lepep Seselwa. E fer sir ki sa bann kad travayer zot ganny sa ki zot merite. E ki zot pa dezavantaje avek sa bann kalite keksoz ki pe arive.

Mr Speaker, en lot kad travayer ki loter Mosyon in koz lo la se bann *stevedores*. I bon fer remarke, ki sa atraver ou Mr Speaker konm dir Onorab Georges, ti zot seval batay, avan eleksyon. Be ki nou'n war? Sa bann dimoun in ganny met ater, ni menm tann parle lo zot ankor nou pa tande.

Sa bann dimoun i travay dan bann kondisyon difisil, dan bann kondisyon dan lafrese. E zot fer bokou travay fizik. Nou ti ava

kontan ki Gouvernman i al dan direksyon pou zot kapab get osito posib, sa kad travayer ki bokou zot pe kriye la deor.

Zot pe demande pou ganny ede. Me nou war ki zot pa pe ganny touse anba bann Polisi ki Gouvernman pe fer. Mr Speaker, nou'n war ki bokou keksoz in ganny fer par ladministrasyon oparavan, pou ed sa klas travayer. Se nou ki ti met sa bann pansyon spesyal.

So, ki nou pe demande nou lo kote latab isi, nou pe demann zot pou annan en leker. Annou revwar, annou revwar sa bann Polisi, annou revwar ki mannyer nou pou fer keksoz. Ki osi sa bann dimoun i kapab ganny enkli, ki zot kapab rezouir zot benefis, a en laz pli boner.

Kontribisyon Fon Pansyon in monte. *Savings* in ganny fer dan laz sorti 63 pou vin 65. Me sa benefis pa'n ganny pase avek sa kad. Nou pe zis demande ki sa i ganny revwar. E ed Lepep Seselwa pou kapab re ganny sa konfyans ek zot. E tir sa mefyans. Avek sa 2 mo Mr Speaker, mon pou siport sa Mosyon. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Vidot, ou annan laparol.

HON AUDREY VIDOT

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun ki a lekout. E en bonzour spesyal zabitan Roche Caiman. Mr Speaker, sikse program Gouvernman *US* in met Seselwa o sant devlopman. Sa i reflekte lo logmantasyon lesperans lavi nou sitwayen. E in reste touzour, e pou reste touzour pilye

parti *United Seychelles* pou nou pran byen swen avek pep Seselwa.

Espesyalman nou popilasyon ki pe vyei. Akoz nou'n touzour krwar ki nou bann dimoun aze i merit ganny son dinyite. E i merit ganny valorize pou son travay, son parkour ki'n fer diran bann diferan lannen.

Mr Speaker, ozordi devan nou Lasanble, nou annan en Mosyon kot nou pe demann Gouvernman dizour ki'n ganny en manda avek pep Seselwa, pou fer pli byen. E parey Minis Ferrari in konfirman bomaten, letan i ti pe donn son repons dan Lalwa ki nou'n pase bomaten, pou reflekte lo kontinite travay pe enport ki Gouvernman ki sanze, i bezwen kontinyen anbelir e fer pli byen.

E Gouvernman dizour in ganny sa manda pou li fer pli byen. E nou atraver sa Mosyon ki'n anmennen par Onorab Cosgrow, pe demann Gouvernman pou revwar e met bann mekanizm an plas, ki tous serten group kad travayer dan nou sosyete ozordi.

Pou ki zot pa vwar zot, war zot zefor, zot kouraz zot sakrifis, ki zot in fer diran lannen ganny perdi oubyen pa ganny valorize. So, nou pe demande atraver sa Mosyon pou ki Gouvernman, i atraver Fon Pansyon vwar, ki mannyer zot kapab revwar zot serten zot bann striktir.

E bann fason ki mannyer zot kapab anbelir sa fon, pou ki sa bann group kad travayer ki mon koleg Onorab Cosgrow in fer resorti. Sa bann kad travayer, parey nou'n dir bann kad profesyonnel dan nou konnen nou sistenm Lasante, sosyal, osi dan nou bann Lafors, Donn zot sa loportinite ki omwen letan zot ariv serten laz 60an, ki zot kapab zouir omwen serten zot

benefis, ki zot in kontribye anver sosyete.

Ozordi sityasyon lavi pa parey 5an a 10an pase. Nou dan en sityasyon kot wi, nou pe ganny dir pou dir avek Gouvernman dizour ki keksoz pe amelyore. Lekonomi pe avanse, e nou osi si zot pe senser dan zot parol, akoz ki pa kapab reviz, e vwar ki mannyer nou kapab siport sa bann group travayer? Ki ler zot ariv laz 60an, zot nobou kapab tous serten zot benefis ki zot in kontribye diran plizyer lannen.

Nou bezwen valoriz travay dir ki sa bann dimoun, sa bann kad kategori dimoun ki nou'n koz lo la pou zot kapab omwen enspir lezot nou bann zenn. Osi ki pe pran bann profesyon parey. Nou konnen pa mal bann difikilte ki serten bann lorganizasyon i resevwar parey lo kote Ledikasyon. Kot nou pe war nou kontinyelman pe anmenn etranze pou kouver bann plas, kot nou napa Seselwa ase Seselwa kalifye, pou kapab pran sa bann profesyon.

E nou konnen poudir si napa bann striktir ki vin pli solid, ki anmenn plis loportinite benefis pou serten sa bann kad profesyonnel. I annan bokou ki al aletranze pou zot resevwar plis benefis. E nou war nou ankor nou Sesel nou perdi.

E bokou fwa serten sa bann kad profesyon, ariv en serten laz, lenerzi e lanvi travay i pa parey. I pa parey letan ou ti zenn ou'n nobou kapab fer ou bann kours. I annan sans lespri i ankor fre, pou annan plis sa lanvi pou aprann plis. E pou partaz avek nou zenerasyon.

Nou konnen poudir i vin serten difikilte. E nou anvi ki atraver sa Mosyon ki devan Lasanble, Gouvernman atraver fon pansyon zot kapab vwar ki mannyer zot kapab annan en

enteraksyon avek sa bann 4 group travayer. E vwar ki mannyer i kapab vin avek en mekanizm, kot i permet kre bann diferan loportinite lenvestisman.

Ki i ava annan en opsyon ouswa ki sa bann kad profesyonnel a kapab benefisyé. Nou konnen poudir bokou travayer ozordi, ki dan bann pozisyon *teachers*, ki swa i ners, dokter, lo kote sosyal ki plizyer lannen in ankadre zot pou zot kapab ariv en serten nivo dan zot profesyon.

E zot ti pe benefisyé avek serten benefis. E nou'n vwar poudir avek sanzman, nouvo lafason fer ki ladministrasyon ozordi in anmennen. E nou'n vwar poudir i annan serten bann benefis ki bann ki prezan, ki nouvo ki pe ariv menm kantite lannen oubyen letan parey bann ki ti pe benefisyé avan, zot pa pe zouir sa bann menm benefis.

E sa parfwa i kre serten fristrasyon, e mankman motivasyon pou serten sa bann kad travayer. Alors, i enportan ki Gouvernman i pran not sa bann keksoz. E vwar ki mannyer zot kapab revwar e donn en koudmen, pou nou kapab travay ansanm, pou fer sir ki sa bann group kad profesyonnel in nobou kapab konsantre. E debourye pou ki ler zot in ariv zot laz 60an zot kapab zouir serten zot benefis.

E byensir ek letan moman ki Gouvernman, ki swa sa enn a sanze oubyen lot ki vini i a kapab revwar sa laz pansyon, ki ozordi i 65an. Menm si progre Sesel in permet en kantite nou sitwayen viv, e zouir ziske 100an, ki pa bokou ki arive 70an, 65an. Me i tris pou vwar ki diran serten lannen ki'n pase, nou'n vwar ki nou'n perdi en kantite nou bann dimoun.

E nou pa ti ava swete ki omwen en dimoun ki'n travay, in kontribye in fer sakrifis; wi son bann sakrifis fizik ozordi son zanfan i kapab zouir. Me omwen osi i ava vwar poudir son benefis ki letan i ariv omwen 60an in nobou kapab touse.

Nou konnen ozordi i annan dimoun ki nou'n vwar bokou fanmir in eksperyanse, kot koman i ariv son 63an apre lannen servis ki in donner i pa ni menm zouir bokou letan pou tous son kontribisyon pansyon ki in resevwar.

E en lot son pros oubyen ki son larzan i ganny servi zis plito pou son depar lo sa later. E nou, nou pe demande ki Gouvernman atraver Mosyon, atraver zot bann mekanizm ki nou pe demann zot pou idantifye. E avek bann bokou dyalog ki mon'n dir avek bann diferan kad sa bann profesyon, i a permet zot kapab vin pli inovativ.

E vwar, e ganny bann nouvo lide kwa ki kapab ganny fer pou sa fon, pli byen kapab investir larzan bann dimoun ki kontribye dan sa bann fon.

E nou pe dir sa aköz dan en fason osi pou ankouraz nou bann zenes ozordi, ki swa i dan lekol, oubyen bann ki'n fini zot letid. E pou zot konpran poudir be nou bezwen bouz dan en karyer, ki letan ou'n ariv lo moman pou pran ou retret ou kapab zouir ou lasyer; ou sakrifis ki ou'n fer anver ou kontribisyon ki swa kot ou lakour, dan ou lorganizasyon osi pou pei Sesel.

I en fason pou nou rekonnet dimoun ki'n kontribye, ki toultan nou ganny kritike lo sa kote latab parfwa konmkwa nou soutir dimoun pou pares. Dimoun pa oule travay, non. O kontrer la nou met lanfaz atraver sa Mosyon, pou ki

nou anvi Seselwa nou bann zenn ki pe pran bann profesyon vreman nob, ki pare pou pran zot letid o serye ganny sa loportinite.

E nou pe koz pou osi bann ki parey mon koleg Onorab Cosgrow in fer resorti ki petet nou a kapab, apard sa bann ki mon'n mansyonnen i kapab annan nouvo. Mon pe mazin bann travayer profesyonnel ki dan bann pozisyon parey ki'n etidye pou *biomedical*. Parfwa nou ganny difikilte pou nou ganny bann kad travayer, bann zenes ki pe pran bann pozisyon parey.

E nou'n annan travayer ki'n dan sa bann pozisyon pou plis ki 23an. E zot vwar zot, zot pri napa lezot loportinite ki vini. E letan ou pe mazin zot lo kad marse lanplwa, zot war zot lamazorite fwa reste dan menm lorganizasyon. Napa loportinite pou zot *extend*.

E nou pe demande ki petet atraver sa bann mekanizm ki zot a idantifye i a kre loportinite pou zot osi kekfwa ganny konsidere koman bann kad profesyonnel lo kote Lasante.

Pour ki nou konnen ki sa bann dimoun nou valoriz zot kontribisyon, zot servis. E osi mon pe mazin ler nou ti pe diskrit nou *caucus* lo sa Mosyon Onorab Cosgrow. Nou'n mazin bann dimoun ki dan lo kote *Fire Brigade*. Petet nou konnen ki poudir i annan serten norm, ki a serten laz ki permet zot kapab kontinyen dan sa pozisyon ki zot in ladan. Dan serten ran ki zot in arive. E zot pa war zot pe kapab al plis aköz pou rezon zot laz zot kondisyon Lasante.

Lenerzi ki zot ti annan ler zot ti antre koman serten sa bann zofisye pa parey. E nou bezwen konn valoriz kontribisyon ki sa bann dimoun in fer. Omwen les zot

zouir zot benefis parey nou'n dir a laz 60an.

Nou pa'n kapab byensir avek mazorite manm Gouvernman, pou desizyon laz pansyon pou bouz 65an. Me omwen nou pe demann zot ozordi, pou zot konsider atraver sa Mosyon al fer en bon konsiltasyon, vwar ki mannyer zot kapab reviz serten *at least* serten kad.

Nou konnen petet zot pa ankor pare pou fer pou tou. Me nou pe demann omwen sa serten group ki a permet kapab, valoriz travay ki sa bann group dimoun pe donner e servis ozordi.

Mr Speaker, mwan mon definitivman mon pou siport mon 2 koleg Onorab Cosgrow pou anmennen. E byensir Onorab Herminie pou segonde. Aköz mon byen annan menm lopinyon anver sa deba ozordi. E mon ti ava swete nou ganny sipor Lasanble an antye, parey nou'n donner bomaten.

E mon asire ki bokou sa bann kad group dimoun ki nou pe koz lo la ozordi, i pa zis dan serten distrik, me dan tou distrik. Tou distrik nou bezwen rekonesans ver kontribisyon e sipor. E mon definitivman ler mon pe koz lo sa deba ozordi, en kantite profesyonnel ki i regretab zot kantite lannen servis e sakrifis ki swa dan *teaching* lo kote lasante. Zot pa pou zouir sa benefis aköz, zot laz ki zot ete la, zot pa pe ganny anmase ladan.

Me mon ti ava swete ki si Gouvernman i konsider bann rekomandasyon, ki sorti dan deba ozordi, dan en fason pozitiv, i a permet bann ki pa pe gannyen ozordi, Me pli tar ganny sa benefis pou zot zouir zot sakrifis. zot letan diran lannen ki zot in etidye ki zot in travay pou plizyer lannen. Ki nou

pe zis rekonnet zot avek swa en *shield* letan in ariv tan lannen servis dan en lorganizasyon.

Omwen zot a kapab pli byen ganny apresye kontribisyon ki zot in fer, anver zot pei. E byensir landrwa kot zot in travay. E avek sa, mon pou siport sa Mosyon ki devan nou Lasanble ozordi apre midi. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Laparol i pou Onorab Rocky Uranie.

HON ROCKY URANIE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou koleg Onorab. E byensir tou zabitan zil pros e Seselwa an zeneral ki pe ekout nou ozordi apre midi. Mr Speaker, sa Mosyon ki Onorab Cosgrow in table i enn ki tre enportan.

Akoz an premye i enn ki atir latansyon bokou dimoun ki anvi en lavi konfortab finansyerman ler zot pran zot retret.

E dezeyenmman i atir latansyon Gouvernman e Fon Pansyon lo sa size, an relasyon avek bann Lalwa e Polisi ki zot annan. Sa Mosyon i enn ki senp. E i pe demann Gouvernman pou egzers menm drwa pou bann travayer, bann dimoun ki fer bann long karyer dan zot travay. E ki'n fatigue, e ki zot in pran zot retret, ouswa zot anvi pran zot retret pou zot osi zouir zot benefis a laz 60an parey bann zofisye dan Lafors Defans i gannyen.

Nou pe koz sa group dimoun Mr Speaker parey bann ansenyan, travayer Lasante, ners, travayer sosyal, bann travayer Servis Tenny Dife. E Onorab Cosgrow in nonm plizyer ankor. E lezot kad ankor ki

nou kapab fer refleksyon lo la, pou enkli zot dan sa kategori pou zot osi kapab benefis o firamezir.

Mr Speaker, i pa fasil pou en dimoun fer en karyer 35an,40an eksetera dan en lanplwa. E i vin avek bokou, bokou determinasyon. Bokou sakrifis lo zot menm. E osi lo zot fanmir.

Mr Speaker, rekonpans sa bann group dimoun ki tonm dan sa kategori i enportan. Akoz mon dir i enportan? I pou osi enspir, enspir plis bann zenn, pou zwenn sa bann kalite karyer, sa bann travay pou zot osi kapab fer en karyer - en karyer ladan.

E sa Mr Speaker sirtou parey dan lansennyman, kot nou ava ganny plis ansenyan lokal. Ki ava ogmant resours e kapasite dan sa group dimoun. Ki nou pa ava ganny bann ki bezwen sove parey yer nou ti tande san ou permisyon.

Alors sa i ava ogmant plis ansenyan Seselwa. Sa i ava koup lo lakantite *GOP* ki nou bezwen donn bann travayer etranze. E i a tir osi presyon lo nou deviz etranzer, ki kit pei.

E la plis fanmir Seselwa i ava dan sa bann kalite lanplwa. E i ava anmenn benefis pou zot lekor, e zot fanmir.

Mr Speaker, nou konnen sa Gouvernman ki la i koz bokou. E me selman nou pe swete ki zot pran bann aksyon konkret, akoz nou'n tann zot dir en ta keksoz. Me selman nou pa ankor war zot ennler pran bann aksyon vreman konkret, pou bann dimoun ki'n ariv laz retret.

Alors, nou ti a kontan ki sa Gouvernman i *walk the talk* konmsi. Fer sa meyer lavi pou sa group dimoun, ki ariv sa laz. Viv en lavi ki pli eze Mr Speaker.

Mr Speaker, nou pa anvi ki Gouvernman i deside servi en teknik kot i *reverse*. I *reverse* keksoz vadir ki la, olye donn bann lezot dimoun sa benefis, zot deside retir sa benefis avek bann travayer Lafors Defans i fer zot perdi sa benefis.

Nou oule ki, nou oule ki tou dimoun ki tonm dan sa bann kad i ganny sa benefis an antye, san rediksyon ler zot ariv zot laz retreat. Mr Speaker, sa Gouvernman ozordi ki o pouvwar, mon swete ki ava rekonnèt sa group dimoun pou zot vremen ed zot, senserman ed zot sa benefis.

Mon pa krwar ki sa pou vremen pou annan en gro presyon finansyel lo nou pei, akoz i napa en kantite dimoun ki tonm dan sa kategori pou ganny sa benefis. *Ok?* So, parey Onorab in dir, loter Mosyon in dir, apenn si petet i annan en santenn dimoun ki tonm dan sa benefis. Alor i tonm dan sa kad, alors mon krwar Gouvernman i kapab fer en keksoz pou zot.

Akoz mon dir sa Mr Speaker? Nou'n tann - nou koz bokou. Nou en sanpyon dan lanvironnman. E nou protez nou lanvironnman bokou. E bomaten ankor ti annan ankor 2 zenn fir lo televizyon, Jessica avek Nathalia ti la lo televizyon pe koze bomaten. E zot osi bann sanpyon lanvironnman ki nou'n kree depi - nou Gouvernman in kree depi lontan.

E nou'n tann sa nouvo Gouvernman kapab dir zot pou met €25 milyon, pou touy sat ek lera. Alors, nou ti a kontan ki zot fer menm keksoz; menm keksoz alors anver nou dimoun. Anver nou dimoun Mr Speaker. Met menm zefor ek lespri anver nou dimoun. Si nou kapab met €25 pou touy sat ek

lera, mon krwar nou kapab balanse pou sa group dimoun Mr Speaker.

So, Mr Speaker pa mwan ki'n dir met €25 milyon pou tout sat ek lera silvouple.

(Interruption)

MR SPEAKER

Ok. Onorab, ale.

HON ROCKY URANIE

Mr Speaker, mon a kontinyen. Bomaten nou koz, nou tou nou'n vote lo sa *Bill Mascarene Plateau*. Nou tou nou'n vote. Nou'n donn nou sipor sa Gouvernman. E nou swete ki apre midi osi, zot osi zot ava annan en leker lot kote, pou sipor nou, pou sipor nou Seselwa, pou sipor bann dimoun ki tonm dan sa kad. E vot lo sa Mosyon.

Alors Mr Speaker mon senserman sipor Mosyon anmennen par Manm lo nou kote latab, Onorab Cosgrow. E, mon dir li mwan mon pou sipor li an tout totalite. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon a les ou remarke ki sa size €25milyon pou lera in deza ganny korize dan Lasanble. E mon krwar ou'n mal servi sa legzanp. Mersi. Bon nou a kontinyen avek Onorab Aglae, ou annan laparol.

HON EGBERT AGLAE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun ki a lekout. Bann ki'n pran zot retreat, ki pe benefisye avek en pansyon. E osi bann osi ki pe travay pe mazin pou zot pran zot retreat a lavenir. Mr Speaker Mosyon devan nou i tre senp. Malgre ki personn lo kote *LDS* pa ankor lev

lanmen. E malgre ki ozordi bann size kot i konsern met en pti pe plis larzan dan pos Seselwa, zot nepli enterese avek.

(APPLAUSE)

HON EGBERT AGLAE

E pep Seselwa pe note. Mr Speaker, lesansyel Mosyon se pou demande ki bann kad ki'n ganny preskrir anba *Public Service Pension Act 2017* i ganny revwar pou ki i a enkorpor bann lezot travayer de karyer ki fer en kantite letan dan serten profesyon. Ki zot kapab osi ganny sans pou pran en retret a laz 60an.

E ki osi i ava fer provizyon ki ler zot a kalifye, zot pa pou neserman pou perdi sa rediksyon ki ganny mete si zot opsyonnel pou zot pran li pli boner posib. E pou mwan Mr Speaker, sa Mosyon i annan son vre sans. Mon dir sa aköz? Nou pei i bezwen evolue. E nou pei i bezwen kontinyen devlope.

E letan nou pe koz lo devlopman, pei i ranmas larises. E sa ki nou ti entrodwir plis ki 10an, 15an pase - e pa bliye poudir sa bann pansyon in vin anba nou ladministrasyon.

Ladministrasyon 43an ki'n anmennen tousala, fodre nou pa bliye sa. E bokou ki pe zourir ozordi i bezwen konstate dan son lespri poudir sa Gouvernman 43an, in met benefis, in met larzan dan sa pos Seselwa pandan sa 43an.

E la dir sa Mr Speaker, letan nou pe koz sa bann kad travayer ki ozordi letan nou pe koz modernizasyon, i annan 9 kategori ki ozordi Lalwa pe preskri. Malgre i annan enn ki'n ganny sorti ladan, sa aköz *Repeal National Drugs Enforcement Agency, Act* ki'n retourn anba lapolis.

Ki fer ki reste apepre 8. E premyerman limero 1 ladan se bann *nursing profession, ok?* Nou tou nou ti rekonnèt ki ners i fer en travay nob, en travay de karyer. E ki zot merit kapab regarde ganny gete. E souvandfwa nou pe war bann *award* ki pe ganny donnen dan bann seremoni, sa ki'n fer 35 an, 40an sepa konbyen lannen zot merite, *ok?*

E osi nou annan sa ki nou apel *Members of Dental, Medical and Dental Profession*, zot osi zot pe benefisyé. E la dan sa konteks letan mon pe koz lo laliny Lasante. Mon war poudir i annan serten omisyon. Eski i pa'n ler pou nou regard osi bann lezot kad dan Minister Lasante?

Nou'n koz lo *biomedical*, i annan *physiotherapist*, i annan *pharmacy*. Sa bann profesyonnel, zot osi zot en mayon enportan. E bokou zot in swazir aköz mwan mon annan bann dalon ki nou'n lekol ansanm, ozordi zot annan plis ki 20an dan sa servis.

Eski zot pa merite zot osi pou zot kapab ganny en pansyon spesyal? Mon krwar sa i sa konversasyon ki sa Mosyon pe demande pou ganny met devan, pou kon..si..de..re. Mon pa pe enpoz en *charge* nou pe dir Gouvernman gete al, annou fer en legzersis annou vwar, *ok?*

Prezan osi lot ki ganny kategorize se *teaching profession*, nou bann *teachers*. Ozordi lanvironnman fer lekol, i pa parey sa lanvironnman fer lekol ki'n dan mon letan, letan mon ti dan primer, segonder. Pa parey.

Ozordi i annan serten legzisans avek devlopman ki fer ki i vin difisil, i vin pli difisil sa profesyon *teaching*. Konportman zanfan i sanze, fason disiplin in

sanze. So, nou konpran, nou santi letan en *teacher* in dir ou i fatige, *for so many years* dan sa karyer. E i anvi sanze ouswa i anvi arete.

So, nou donn li sa loportinite a laz 60an, pou li pran son retret boner. Me osi dan Ledikasyon osi nou bezwen mazin osi i annan bann lezot ki pran karyer, parey nou annan bann *librarian*. Napa bokou zot, zot osi zot fer long karyer. E zot osi ozordi zot pe ranplas *teachers*, avek mankman.

Nou annan bann *teacher assistant* osi ki *for so many years* zot in la osi. Ki zot osi zot merit petet tonm anba sa kategori avek en peryod letan ki ava ganny preskrir, ki ou'n fer dan sa karyer. Se sa ki nou pe demande nou. Annou vwar en pti gin sa, annan sa konversasyon.

Lot i *Seychelles People Defense Forces*, sa osi zot annan zot Lalwa byensir ki gid zot sa napa problem. Nou bann larme i defann pei, depi *Coast Guard* e sa ki ater zot gannyen zot osi. Nou al dan lapolis prezan.

Lapolis osi pe benefisyé a laz 60an pou li kapab pran son pansyon spesyal. Me selman dan lapolis osi nou annan serten travayer osi mon krwar ki donn servis esansyel, ki merit kapab annan lyen direk avek servis lapolis, annou sey konsidere osi. Annou vwar ladan, se sa ki nou pe demande.

Lot ankor se bann zofisyé prizon. Zofisyé Prizon Mr Speaker. E zofisyé Prizon, menm si zot o sant bann bokou bann kritik dan lepase ziska ozordi, atraver *Management Prizon*, bokou nou pa pe sezi e vwar sa travay ki zot pe fer, pou gard sa ki'n kondannen anndan.

Akoz zis mazine si demen i arive, sa bann zofisyé pa fer zot

travay, e tou kondannen i deside sorti vin o larg, ki problem ki ti pou annan dan lasosyete. ki problem ki ti pou annan. So, i annan en travay ki sa bann dimoun i fer ki nou bezwen apresye pou kapab gard – (wi msye Georges, mon pe dir) Akoz sa bann group bezwen valorize.

Se zot ki pa pe valoriz sa bann travayer, ozordi zot pe riye. Lot kategori ki i fer mansyon anba sa *Act*, se pou bann *Seychelles and Fire Rescue Service Agency*, sa ki nou apel nou bann *Fire Brigade*. Zot osi i fer bann provizyon pou zot kapab akoz bann sa natir travay ki zot fer. E kantite letan bann risk ki atase avek, i fer ki a en serten laz i en travay ki fizik. Zot pou nepli kapab annan sa serten kalite lafors pou zot kapab. E la zot kapab pran zot retret boner osi, ganny sa benefis.

E sa i enkli bann ki travay avek Lavyasyon Sivil tou. So, Mr Speaker sa 8 kategori ki mon'n nonmen la. Mon krwar ozordi kot nou'n arive nou bezwen regard bann lezot. Ozordi i annan mansyon ki'n ganny nonmen avek nou bann *stevedores*.

Stevedores i en travay ki ozordi plizyer nou Seselwa i leve bomaten, pe rann sa servis. Malgre dan lepase in annan bann *attempt* pou fer zot, mon bezwen dir ozordi zot dan Gouvernans.

Ti annan bann investigasyon ki ti ganny fer par Lopoziyon sa letan. Avek nou bann *stevedores* pou ganny *mileage* politik. Wi, ti annan ozordi mon kontan sa Minis ki ti par deryer sa bann keksoz osi ki'n petet in ariv dan en fason. Ozordi i enn dan sa sekter ki pe sey promouvwar sa sekter, pou fer ki i avans devan. Mon kontan.

Me selman nou bezwen koz lo *stevedores*, fodre i koze lo la. E ozordi letan ou koz avek bokou sa bann *stevedores*. Mwan mon annan zanmi ki dan *stevedoring* en kantite letan, ler mon get li, li menm li i koz ek mwan i dir mwan “Egbert mon fatige, Onorab mon fatige mon ti a kontan arete. Me mon bezwen sonny mon fanmir”. Napa provizyon zot in ganny promet serten keksoz, me zot pa ankor gannyen.

So, la vi ki zot ti lager pou sa bann dimoun, ozordi zot dan Gouvernman, mon pa war zot pe fer naryen. Personn pa pe koze lo *stevedores*. Me selman tasyon 2000 lavey eleksyon petet nou ava war zot ankor laba lo por kot sa bann *stevedores*, pe vin rod vot sa bann *stevedores*.

Mr Speaker, en lot eleman ki mon krwar i enportan ki zistifye sa Mosyon se, letan Gouvernman LDS in decide pou pa donn ankor *long service allowance*. Pou pa donn logmantasyon ankor dan servis *allowance* osi i fer ki bann ki ti pou kalifye pou bann long servis 5an, 10an ,15an zot pa pou monte lo sa lot *step*.

Me petet sa i ava en fason ki ler zot a pran zot retret, ganny en pti git sa benefis ki zot in perdi osi. E nou, nou ti kont sa zafer koup *long service allowance* pa pou donn ankor. Akoz nou ti santi ti en *some of motivation* pou bann travayer de karyer kontinyen donnen malgre zot fatige. Pouse pou ale pou donn bann 15an, 10an,20an, 25an dan sa karyer. E zot war serten benefis. Be ler ou’n koupe, bokou i kestyon son lekor, “Be mon pe travay pou kwa, si mon pa pe ganny valorize?”

Nou ladministrasyon Mr Speaker, nou pa ti fer keksoz anven. Malgre zot in dir pou dir nou ti fer bann depans ekstravagans.

Me selman en keksoz enportan ki nou, nou ti fer byen, se ki nou ti get nou travayer e nou dimoun Seselwa.

(APPLAUSE)

HON EGBERT AGALE

E sa tou dimoun i dir ou la ozordi deor. Tou dimoun i konpare i dir ou sa ki ou koz avek “be lontan nou ti ganny sa. Nou ti kapab ganny sa.” Ozordi, Onorab atraver ou Mr Speaker mon pa ankor nonm non okenn Onorab mwan. Mon’n dir Onorab, bann Onorab.

MR SPEAKER

Koz avek Speaker *please*.

HON EGBERT AGLAE

Atraver ou Mr Speaker, zot in pran tou sa ki nou, nou ti’n mete nou ti pe donn sa bann dimoun. Ozordi LDS in pran tou ek zot. E se la ki ou war zot pe plennyen. E an terminan Mr Speaker. (Sa ki anvi koze ...

MR SPEAKER

Ale Onorab, ale ou ti pe terminen?

HON EGBERT AGLAE

... lev zot lanmen koze) E an terminan Mr Speaker, mon konnen poudir LDS in ganny lord pou zot pa lev lanmen pou pa koz lo sa Mosyon. Pou donn en *silent treatment*. Be nou, nou konsernen avek pansyon nou Seselwa nou. Nou konsern en kantite. E osi nou *Leader* ti koze in dir “si ouswa letan 2025 i arive nou mont o pouvwar, sa laz sekirite sosyal pou sorti 65an pou desann 63an. Avek sa mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

HON EGBERT AGLAE

Avek sa mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Byen. Onorab Gabriel, ou annan laparol.

HON CONRAD GABRIEL

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou bann Manm. Mr Speaker, mon sezi lokazyon pou aport mon kontribisyon lo sa Mosyon ozordi apre midi, ki la devan nou.

Byensir Seselwa pe kont lo nou pou tir sa fristrasyon lo zot. Nou pep pe soufer. E pe soufer tro bokou. Sa i en fe, e nou bezwen admet kontan pa kontan nou bezwen dir li la dan sa Lasanble. Annou pa al pli lwen, zis get ki pe arive avek sa laz sekirite Mr Speaker.

Sa bann pov vyeyar in lalit, in trimouse, in kontribye bokou dan prosperite sa pei. Akoz ki zot in swazir pou tous sa kous popilasyon? ki pe rankontre bokou difikilte pou fer 2 bout zwenn? Annou pa oubliy bann *single mothers*. Sa i vreman tris Mr Speaker.

Sa Mosyon pe demann Gouvernman pou met mekanizm an plas. E fer provizyon pou elarzi egzanpsyon. Mr Speaker, rezon i tre senp. STC tou keksoz in monte, e tous plafon. La zot pe fer krwar pe fer desann, me Seselwa nou konnen ki sa i zis en bat latet. I montre klerman ki sa Gouvernman pa senser. E pa serye ek sa pep. E zot lentansyon pa bon.

Plizyer fwa isi dan sa Lasanble, nou'n vwar ki serten desizyon sa Gouvernman i pran i mal plase, vreman mal plase. Plizyer lakour kot mon'n pase dan Pointe Larue en pe partou dan bann distrik lo Mahe, Praslin, La Digue,

Seselwa i mekontan avek sa ki pe arive dan nou pei.

Seselwa pa pe ganny en *fair deal*. Sa ki annan pou toultan annan. E sa ki napa pou reste napa. Sa i kont prensip nou parti. Lo sa kote latab, nou anvi ki tou Seselwa i fyer pou reste Sesel. I paret Gouvernman pa enterese ek soufrans sa pep. Mon konnen ki bokou dimoun i konsernen ek sa Mosyon la ozordi apre midi.

Bokou in ganny dir, mon bann koleg in fer sorti bann pwen valab. An prensip zot ekspektasyon lo sa Mosyon i vreman o. Akoz i annan ki'n vote pou met *LDS* la, swadizan pou ganny larzan dan zot pos. Me lekotrer, zot pe pas atraver difikilte.

Mr Speaker, sa 10poursan i pa en logmantasyon. I pa re-el, seselwa mon repete pe pas atraver bokou difikilte.

Lo sa kote latab nou'n debat tre for pou lans en mesaz kler ek sa Gouvernman. Nou a profite pou dir ki nou'n akonplir bokou pou sekwe sa Gouvernman. E koman en Lopoziyon responsab, nou pou kontinyen fer nou lalit san lafreyer. Nou la pou reprezant sa pep. E fer sir ki sa zwa de viv i retournen parmi nou popilasyon.

Koman Manm Elekte pou Pointe Larue, mon'n fer li mon devwar. E mon'n koz avek en group dimoun ki pe travay koman doker. Nou konnen ki sa i en group dimoun ki travay vreman dir. I en kad travay ki merit ganny konsidere. Sa travay i anmenn en ta konplikasyon lasante.

E *by the time* zot ariv en serten laz, zot nepli kapab. Sa Mosyon pe demann Gouvernman pou elarzi sa egzanpsyon anba Lalwa *S.I 135*. E finalman zot a pran zot retret a laz 60an. E byensir san

rediksyon dan lakantite pansyon ki zot resevwar. Parey loter Mosyon in fer remarke, i demann bokou. E zot in fer bokou sakrifis.

Parey Onorab in fer resorti, i dan menm kad striktir legal e administrativ. Gouvernman ava fer provizyon bidzeter apropiye pou fer lavi sa bann dimoun ki ariv sa laz rezouir en meyer lavi. Avek sa 2 mo Mr Speaker, mon dir zot mersi. E mon demann sipor Lasanble antye. Mersi bokou.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Laparol prezan pou Onorab Woodcock.

HON WAVEL WOODCOCK

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, i kler ki bomaten sa ki nou war pe arive dan sa Lasanble, se en *gimmick* parti *US*. Ki zot lentansyon i kler. Se pou sey ganny en pe vot. Se pou zot sey rod en fason pou sey anmyel bann dimoun. Akoz i kler ki zot popilarite pe kontinyen degrengole.

Sirtou ler ou get bann *meeting* piblik kot zot pa'n vini resaman. Ou war kler poudir dan bann *meeting*, ki bann reprezantan *US* pa la. Ou'n war poudir mannyer ou war poudir mannyer dimoun in repros zot. Akoz zot pa pe vreman zwe sa rol reprezantativ, ki zot merit pe zwe pou reprezant zot pep, zot dimoun dan Lasanble.

E olye rod bann politik bon marse, bann *gimmick* bon marse, dan en fason pou zot sey *recover* en pti pe dapre zot lo bann siporter ki zot in perdi. E i kler Mr Speaker, parey ou ti dir ou ti dir, ou ti donn en *ruling* lo sa Mosyon ki Onorab Cosgrow ti anmennen anba *Order 78(a)*, ki ou pa kapab enpoz or

increase any charges lo reveni ouswa *funds of Seychelles*, lo Kof Leta ou pa kapab.

Lay a charge lo reveni, lo kont piblik. Me *despite* sa, menm sa Mosyon mannyer in ganny kadre, i kler ki zot pe sey fer sa avek move lentansyon Mr Speaker. Zot lentansyon pa zanmen bon. Akoz zot sel lobzektif zot se zot anvi retourn o pouvwar 2025 *no matter what it cost*. Menm si ozordi Mr Speaker, se zot krwar zot pe fer pli *boycott* ou keksoz.

Lafet Nasyonal, *meeting* piblik, bann komite enportan, bann *meeting* enportan enkli en *meeting* ki ti ganny organize par *Pension Fund*, ki zot ti refize *attend* Mr Speaker. E nou tou nou konnen Lepep Seselwa deur nou konnen leta ki *Pension Fund* ti ladan, ler nou Gouvernman ti vin o pouvwar Mr Speaker.

Bann teknisyen ti vin devan sa Lasanble Nasyonal, e zot ti eksplike klerman. Nou'n tande Mr speaker, nou'n tande klerman. E nou konnen sityasyon ki ozordi nou pei pe sey fer mye. Nou Gouvernman pe fer mye pou nou *recover*, pou nou refer apre tou sa bann kriz ekonomik ki nou pei in fer fas avek. E nou pe al dan bon direksyon. Me selman nou tou nou konnen nou annan ankor en semen devan nou pou nou trase.

Ler bann teknisyen ti vin devan sa Lasanble, zot ti eksplike klerman. Ki ozordi enn nou problem se ki napa bokou bann dimoun dan nou sosyete pa pe kontribye dan Fon Pansyon. Ki sa fon pa soutenab. E okenn logmantasyon ki *Pension Fund* pou bezwen fer donner, i bezwen sorti dan Kof Leta ki bezwen *subsidized Pension Fund*.

E nou tou nou konnen poudir ozordi nou pei nou annan en kantite keksoz pou nou fer. E pa bliye bann det eksteryer. E osi bann det enteryer ki nou bezwen peye. *Public Service Special Fund Act 2017*, parey nou konnen ti fer provizyon pou en pansyon spesyal pou en serten kategori bann *public servant* dan Sekter Piblik, ki ti fer zot kapab ganny zot pansyon a laz 60an.

E sa bann letan ti tonm anba *DPA*. Ozordi i tonm anba *Public Service Bureau*. I ti annan detrwa kategori, bann travayer bann *Civil Servant* ki ti kalifye parey ners, *medical dental profession, teaching profession*; bann dimoun dan *teaching profession*, bann *teachers, Members of the Defense Forces, lapolis, prison officers*, bann travayer *SFRSA, Seychelles Civil Aviation Authority*, sa bann kad enn de bann group dimoun ki avan ti kalifye pou ganny sa pansyon *Pension Fund* a en laz 60an.

Ki regilasyon 2027 ti vin an fors pou fer ki laz *Seychelles Pension Fund* bann *benefits* i ogmante pou vin 65an. E Mr Speaker sa deba ki zot pe sey anmennen ozordi, nou fek annan sa deba. Nou'n annan sa deba lannen, nou'n annan sa deba lannen pase. Komansman sa lannen nou'n annan deba ankor. Lo sa size logmantasyon laz retrait. E i kler ki sa i zot seval batay Mr Speaker.

E *US* i anvi nou retourn lo deba laz retrait. Akoz sel lipou ki zot annan ki zot krwar zot kapab gannyen lo *LDS* ozordi, se sa zafer laz retrait. Parey mon'n dir ozordi, zot in pran en lapros en stratezi zis blok tou keksoz, kraz tou keksoz rod tou lipou. Rod tou mwayen pou manipil sa pep deor pou fer krwar ki zot bann bon boug ozordi. Kan

nou tou nou konnen ki mannyer zot etc.

Pension Fund ti pou annan larzan ozordi Mr Speaker. Nou ti pou annan tro bokou larzan ozordi Mr Speaker pou pey tou bann travayer, dan sa bann kategori ki nou pe koze ozordi. Ki ti'n ganny preskri avan. Si Gouvernman *US* pa ti'n *faid* nou pei Mr Speaker.

(APPLAUSE)

HON WAVEL WOODCOCK

Mr Speaker, Gouvernman *a new United Seychelles* zot in *faid* nou pei a 2 repriz Mr Speaker. Zot ti *faid* nou pei an 2008. E zot ti *faid* nou pei an 2020 Mr Speaker. Ler nou ti'n erit sa kales kase ki ozordi nou pe aranze komans roule byen, Mr Speaker, ler nou ti pran sa pei ek en kof vid Mr Speaker; la ozordi ler zot war kales pe ganny repare kales pe komans roule, zot oule revin kas sa kales ankor Mr Speaker. Zot oule nou pei i *faid* ankor Mr Speaker. Sa zot lentansyon Mr Speaker, zot lentansyon pa bon zot.

Note byen mannyer zot fason rezonnen. Si zot pa ti'n vol larzan sa pep. Si ti napa sa ta koripsyon ki'n arive pandan sa dernyen 43an Mr Speaker, lalis i long Mr Speaker. Nou mon'n fatigue koz lo la. Bann Manm lo lot kote, nou'n fatigue koz lo la. *SBFA, FA4JR*, larzan ki mol, larzan konblaz, larzan botanik ki zot ti brile. Apre ki zot ti brile Mr Speaker, ki zot ti brile apre. *Botanical Garden* lofis pou kasyet sa vol Mr Speaker.

\$50milyon Mr Speaker, det *Air Seychelles* Mr Speaker, ki nou'n erite ki nou'n nobou negosye pou fer repeyman. Larzan "*forgo*" sa en lot topik ankor Mr Speaker.

MR SPEAKER

Onorab Larue! Onorab Larue, ou kapab reste trankil silvouple. Esper ou ler koze.

HON WAVEL WOODCOCK

Nou ti pou annan ase larzan ozordi. San oubliy le fame 2020 Mr Speaker, tousala larzan menm ki'n disparet, ki'n voltize ki zot in donn bal ladan. Ki si sa bann larzan ti la ozordi Mr Speaker nou ti pou annan larzan, pou ed nou pei, pey bann det, ki zot menm zot in akimile ozordi. Akoz nou det ozordi i par lao latet. Gran mersi ozordi nou Gouvernman in ede. Ozordi nou kapab respir en pti git, akoz nou'n kapab negosye pou repey plizyer sa bann det ki sa Gouvernman avan in kite.

Pei i ankor dan *recovery mode*. Malgre wi nou Gouvernman in dir. Prezidan Larepiblik in dir, nou bann Minis in dir. E mwan menm, e nou bann Manm in dir pou dir vre Mr Speaker, ki ozordi nou pei pe recover. Nou pe fer byen, nou pe al dan bon direksyon.

Akoz kot nou ti ete an 2020, ler nou ti pran sa pei Mr Speaker. E kot nou'n arive ozordi Mr Speaker en gran diferans. Nou'n fer en progre imans.

Pres 2an Mr Speaker, nou pa bliye 1an edmi, pres 2an nou pei in *struggle*. Nou'n ferm nou *airport* preske 1an. Nou tou nou konnen kot nou ti ete. E ozordi koman nou pe refer, pei pe aranze zot. Zot oule zis vini annou zis depans larzan *anyhow* Mr Speaker.

Dan nenport ki fason Mr Speaker, zis parey zot ti fer ler nou ti ganny sa det *IMF*, enn zot Manm lo zot kote latab zot konnen ki i ti dir "pran sa larzan partaz avek Lepep Seselwa!" Be nou det lekel ki pou peye?

Nou pou al pran *Maison du Peuple* Mr Speaker? Nou pou pran dan sa larzan "*forgo*" ki zot to pas anba, anba misouk, misouk zot ti pran Mr Speaker? Petet si nou *recover* sa \$50milyon, nou ava kapab pey sa bann det ki nou annan deor a leksteryer e lokal. Domestik det tou nou annan Mr Speaker pou nou repeye, pa bliye en ki zot in akimile.

Ozordi nou pe bous sa bann trou ki zot Gouvernman in fouye. E nou, nou bezwen fer sir ki nou *replenish* nou rezerv pou letan dir. Akoz nou ti'n manze dan sa rezerv Mr Speaker. *FA4JR* ti'n telman manz dan rezerv.

Si nou pa ti'n ouver *airport* pou refer nou pei Mr Speaker. Ozordi Seselwa ti pou pe manz kanmarad, dir gran mersi Gouvernman *LDS* ki'n ed sa pei redebout lo son lipye Mr Speaker.

(APPLAUSE)

HON WAVEL WOODCOCK

E fir an mezir ki pei i aranze parey ti en Mosyon, ki Onorab Waven William ti aranze. I ti dir firamezir ki pei i aranze, annou pran bann aksyon pou soulaz sa pep ki la deor. E firamezir ki lekonomi pe refer, nou aziste, nou balanse. Nou bezwen fer li dan en fason entelizan Mr Speaker. Nou pa kapab fer li an fou parey *US* i fer.

Akoz zot in fer keksoz telman fou dan lepase, zot in *faid* nou pei 2 fwa. E la zot oule *faid* nou pei en 3enm fwa Mr Speaker.

Me si nou ekout zot Mr Speaker, ki direksyon nou pou ale ek sa kalite Lopozisyon? Ozordi *despite* lannen pase, lo kote nou'n *deficit* nou'n vreman redwir sa *deficit from 2020*. *2022 deficit* pa ti sa kantite. Nou'n nobou Mr Speaker

donn en logmantasyon 10poursan dan saler travayer Gouvernman. 10percent Mr Speaker, zot, zot ti anvi donn zis R250 zot. Annou pa bliy sa zanmen.

E nou, nou'n donn zot sa, nou'n pran zot saler ek zot *allowance* nou azout ansanm nou'n donn zot 10 poursan. Nou pa pe sey fer en pti keksoz pou soulaz nou pep, despite lefe ki nou ankor dan *recovery mode* Mr Speaker? Donn goute, *US* dan zot lespri zot i deza mazin en pou donn goute zanfan zot?

Apard sa 2 pti lakourt dipen avek en *sticker US* lo la ki zot ti donner 2 zour apre zot ti taye, dir napa transpor. Selman transpor pou anmenn koson ek manze koson ladan zot ti annan Mr Speaker? Mr Speaker, nou'n fer desann tarif elektrisite, fer desann kou *internet*. Ozordi en dimoun pe pey telefonn par segonn olye par rounpi, nou pou fer plis proze enportan. Proze lapes, proze lakaz, ed bann biznes redebout lo zot lipye Mr Speaker.

Refer bann fasilite Gouvernman ki zot in les tonm anrim ki ti pe pouri Mr Speaker, ozordi nou pe aranze. Get La Digue laba nou'n ale. Ozordi zot pe koz logmantasyon travayer. Zanmen mon pou bliy vizit ki mon ti fer, ler nou ti al Linyon. Nou ti al vizit sa *sport complex* kot si ou mont dan plafon, ou kapab pas anpasan desann anba. Tol ti'n ariv lo *court tennis*, Onorab Rocky Uranie ti la.

E ti annan en zofisye la, ki'n travay dan sa landrwa mon krwar pres 20an, i dir i ankor lo en saler R6000. Zot pa ti enterese avek sa dimoun sa letan Mr Speaker?

Konbyen dimoun ki lo saler R5000, R6000 pou konbyen lannen? Ziska ler nou pran pouvwar Mr Speaker. La ozordi nou

pe sey aziste bann saler. Nou pe sey ede, zot, zot pe zwe bon boug konmkwa zot ki enterese avek nou frer ki la deor.

Nou pe met lanfaz dan Sekter Lapes, rearanz lopital. Lopital La Digue byento zilyet, *well* an Out louvertir lopital pou ganny fer. Menm si petisyon ti ganny fer, mwan, mwan. Seselwa pe gete, digwaz pe gete si nou pou war Onorab Uranie la ler louvertir i ganny fer, pou li koup riban li osi Mr Speaker.

Nou'n relans nou lekonomi. Anmenn en lalit kont drog ki ozordi akoz drog, ki ozordi nou war napa ase travayer. Ki nou bezwen anpoy etranze Mr Speaker. Fasilite por nou'n tann Minis in reponn kekyon depi yer, kantite fasilite *sport*, fasilite lapes bann por, nouvo por, *ice plant* partou, bann larzan ki nou ti pe zete dan lepase ki ozordi nou pe depans li byen. Pou met bann fasilite pou ed nou bann diferan sekter, bann diferan lekonomi refer dan plizyer sekter *across the board*.

Bann later ki ti'n bloke. Ile Eve mon'n koz lo la a plizyer repriz. Ozordi later in debloke nou bann frer ek ser in nobou ganny en bout later pou zot fer biznes. Tousala pe ed bann biznes Praslin grandi, anpoy plis dimoun. Lontan alokasyon later ti baze lo lapartenans politik, ti annan viktimizasyon.

E ozordi nou war poudir bokou nou bann frer ek ser pe benefisye avek en bout later. Bann ki pou plizyer lannen pa'n gannyen. Nou pe repey nou det ki ti'n akimile Mr Speaker. Parey mon'n dir det eksteryer, det lokal. Nou bezwen repey det ki *IMF* in pey nou, ki *IMF* in donn nou pou *bail* nou out dan sa kriz ki nou ti ladan. Kot nou sorti Mr Speaker?

2021, ti pou napa saler pou *Civil Servant*, zot rapel? Zot bliye tousala. Nou sorti lwen. Me lot kote latab zot zwe bliye. E sekter ki nou ti depan plis lo la Mr Speaker Sekter *Tourism* Mr Speaker, nou pa ankor ariv 100poursan sa nivo ki nou ti ete an 2019.

Annou pa bliye 2019, rikord viziter ti 384 mil viziter ki ti pou rantre dan nou pei. Zis 2020 zis 114 mil viziter Mr Speaker. E si nou pa ti ouver sa airport Mr Speaker, ki zot, zot ti *boycott* ou reouver *airport*. Ki zot, zot ti *boycott* pou ganny vaksinasyon Mr Speaker, zanmen nou ti pou *recover* sa vites ki nou pe *recover*.

Annefe, 2021 nou ti ogmante pou vin 182 mil viziter. E 2022 Mr Speaker nou'n fini avek 335mil viziter ki ankor en zistans, pou ale pou nou ariv lo nivo 2019. Me nou pe progrese Mr Speaker, firamezir nou pe aranje Mr Speaker.

E Gouvernman pe tap tou pou retourn pou depas nivo ki nou ti ete an 2019. Zot pe lager avek pansyon spesyal solda ozordi Mr Speaker? Selman apre koudeta Mr Speaker zot ti kre en *Liberation Fund* pou bann azan koudeta. Deswit apre koudeta bann lazans, bann solda, bann larme, ki'n pas dan koudeta. Deswit apre Mr Speaker zot ti kre sa fon. E *from* apre koudeta ziska la nou pe komans kler tors lo sa bann zafer.

Sa bann dimoun menm si zot ti zenn, zot ti pe ganny asiste avek en sonm larzan. Zot ti pe ganny en pansyon, mon krwar si mon pa tronpe R8000 Mr Speaker tou le mwan.

La ozordi zot vin get lentere Seselwa. Be sa larzan ki zot ti donn sa bann dimoun ki'n fer sa bann atosite, ki zot Gouvernman ti pe donner? R8000.

Ou ti kapab ou ti annan ou 25an, 28an,30an me akoz ou ti partisip dan koudeta, ou'n form parti dan krim touy dimoun, fer dimoun disparet, zot ti pe ganny pansyon R8000 tou le mwan Mr Speaker. La ozordi zot pe rod travayer, zot per rod zot enterese avek solda. Me nou tou nou konnen Mr Speaker mannyer keksoz ti marse.

E sanmenm sa rezon ou war Mr Speaker ki *last time* ler nou ti komans debat lo sa rapor *TRNUC*, zot ti taye Mr Speaker. Akoz zot kanmi sa bann keksoz ki pou sorti dan sa rapor. La zot pe fer krwar zot pe get travayer, zot enterese avek travayer.

Me letan zot ti sipoze solider avek sa pep zot ti pran zot larzan "*forgo*" trankil, trankil an misouk, misouk nou ki debiste zot. Zot ti donn bal dan Kof Leta; parey mon dir en bann mon pa pou mansyonnen lekel me selman i annan en bann ki konn tre byen ki ti travay sa landrwa, ki ti responsab sa landrwa sa bann letan. Dife ti ganny mete *Botanical Garden* pou kasyet vol Mr Speaker.

Apre ki zot in abiz lo sa pep, apre ki zot in viktimiz sa pep, apre ki zot in vol sa pep. Apre ki zot in fer plizyer *attempt* pou sey sanz non zot parti, pou zot sey kouver bann keksoz lepase Mr Speaker. La ozordi zot vin devan nou Lasanble, zwe bann pli bon boug ki annan Mr Speaker.

Kan nou konn zot Mr Speaker. Nou war zot Mr Speaker. La ozordi konmsi bann zwazo anvaisan, zot krwar zot pou vin sey bat latet Lepep Seselwa ki la deor Mr Speaker. Me nou war kler nou trouv zot. E sa pep i trouv zot dan gran kler. Mon pe konklir Mr Speaker.

MR SPEAKER

Onorab, wi. Me selman mon pe dir kekfwa ou ti kapab koz en pe lo Mosyon.

(laughter)

HON WAVEL WOODCOCK

Wi Mr Speaker. Pou konklir, sa kalite Mosyon ki Onorab Cosgrow in anmennen ozordi i kler ki zot lentansyon i pa ditou, pou soulaz opre sa pep ki la deor. Me zot lentansyon se plizoumwen pou sey fer bann politik bon marse. Zwe zot sitay lakord ki zot abitye zwe. Zot sitay lakord ki zot abitye zwe, sak fwa ki zot ganny en pti loportinite. Avek sa 2 mo Mr Speaker, mon pa pou kapab siport en Mosyon ki mon krwar dan mon lopinyon i pou plito afekte nou pep.

E vreman a sa pwen nou tou nou konnen sityasyon ki *Pension Fund* i ladan. E parey mon'n dir firamezir ki nou pei i aranze, nou aziste koman en Gouvernman. E nenport kwa ki nou fer, nou bezwen fer li dan en fason entelizan ki byen kalkile ki responsab Mr Speaker. Avek sa 2 mo Mr Speaker mon dir ou mersi bokou.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi. Mon krwar i ava en bon moman pou nou pran en poz. Mon annan 6 dimoun lo mon lalis, silvouple ler nou antre deside si zot pou entervenir oubyen non. pou mwan kapab pran en desizyon lo letan ki pou bezwen. *Yes!* Onorab Naidu ou la. Mersi.

Nou a pran poz. Nou a rebran 4er.

(BREAK)

MR SPEAKER

Bon. Mon annan Onorab Pillay, Lemiel, Naidu, Henrie, Adelaide e Monthy. Okenn lot? *Yes* Onorab Loizeau, bon. Avek sa i a fer mwan 7 dimoun. Mon a akord 10 minit sak entervenon.

Onorab Pillay, ou ti a kontan koz la oubyen a lafen? A lafen, tre byen. *Yes!* I en privez ki nou akord bann *leaders*, ennler pa toultan. Mon ava donn laparol Onorab Naidu.

HON SATHYA NAIDU

Bonn apre midi Mr Speaker. Bonn apre midi tou koleg Onorab. Ler mon'n lir Mosyon anmennen par Onorab Cosgrow, mon war ki i pe sey kre en bon lenpresyon. Lenpresyon konmkwa i a pe reprezant pep Seselwa. E byensir bann lentansyon par deryer, se bann lentansyon ki ou kapab dekrir ki *genuine*.

E byensir i en mannev politik. E ozordi sel kou Lopozisyon in paret ki zot in sanz zot stratezi, pou aparet koman bann bon dimoun. I annan serten Onorab ki'n fer resorti poudir ki ladministrasyon in dir pei pe fer pli byen. Ozordi si pei pe fer pli byen, se akoz nou pa ti'n ekout Lopozisyon ler zot ti'n dir pa ouver *airport*, ler zot ti'n *boycott* vaksinasyon.

Sa 2 eleman in zwe en gran rol pou nou kapab *bounce back*, e anmenn nou pei ver en peryod *recovery*. An sa ki konsern sa Mosyon, byensir tou sa bann dimoun ki tonm dan sa kategori kot zot pou kalifye pou en *special pension*, si zot pe ekoute, si zot pe swiv, byensir otomatikman zot ti a voudre resevwar sa benefis ki pe ganny demande. I normal sa, si

mon ti dan zot soulye mon ti pou santi parey.

Me selman i annan serten keksoz ki zot, zot pou bezwen pran an konsiderasyon, tel ki leta Fon Pansyon. Nou pa bezwen al dan gran detay. Me i paret Lopozisyon pa'n sezi kwa ki ti vre leta Fon Pansyon akoz zot pa ti'n vin asiste bann deliberasyon ki nou, nou ti'n fer. Kot i ti annan bann teknisyen ki ti'n met bann fe devan avek nou. E pep Seselwa pou fer resorti poudir ki lafason ki Fon Pansyon i ete dan sa sityasyon nou pa pou kapab kontinyen, alors laz pou bezwen ogmante.

Atraver ou Mr Speaker, Onorab Herminie ki ti'n segonn sa Mosyon ti'n dir ki nou'n sorti 63an pou bouz 65an. Alors nou'n fer en *savings* pou kwa pa nou pran sa. Be nou'n fer sa akoz nou le *expand the life expectancy of the Pension Fund in itself*.

Aprè ti annan loter Mosyon li menm li in fer resorti poudir ki sa benefis ki bann Manm Fon Pansyon pe resevwar, i pa lo menm nivo avek zot saler. Me *in the long term*, sa benefis ki sa dimoun ki'n kontribye pe resevwar pou bokou plis an konparezon avek *lumpsum* si an ka zot pran en *one-off*. Annou pa anbet sa pep la deor silvouple.

Ler nou'n regard serten desizyon ki nou, nou'n bezwen pran tel ki sa enn lo Fon Pansyon i baze lo rapor par bann *actuary*. E prezidan Faure ti fer son pozisyon kler. E nou, nou'n swiv baze lo sa ki'n ganny fer resorti. E apepre menm prensip ler ou pe koz Fon Pansyon i annan en group sekter enformel ki pa pe vreman kontribye.

Nou annan 10poursan nou popilasyon ki dan sibstans e ki pa prodiktiv. E an menm tan

kontribisyon volonter wi in ogmante. Me i annan bokou plis ankor pou fer lo kote Fon Pansyon pou kapab ankouraz bokou plis Manm pou kapab fer, pou ki kontribisyon i al pou bokou plis ki 40 milyon.

Me ler nou pe regard sa, e an menm tan sekirite sosyal, detrwa mwan pase nou ti'n bezwen pran sa desizyon pou nou kapab revwar sa osi. Akoz sa osi lafason ki sekirite sosyal ti pe ganny zere pa ti soutenab. I pa pou soutenab a long term plito. E an relasyon avek sa, nou bezwen regarde si bann dimoun ki pa'n zanmen travay dan zot lavi pou ganny sekirite sosyal par egzantp.

Ouswa bann dimoun ki pe ganny bann gro, gro pansyon. Eski zot tonm dan sa *safety net*? I en *safety net* sekirite sosyal. E i devret la pou servi bann dimoun ki pli vilnerab, e non pa le kontrè. Sa i bann pratik ki ti'n ganny soutir par Gouvernman presedans ki ti la.

E ti annan en Onorab ki ti'n fer resorti poudir nou'n pran tou sa ki zot, zot ti'n kit ek sa pep. Kwa ki zot in kit avek sa pep? Ek sa pep, nou'n ganny en sosyete kot drog in anvair nou sosyete. 10poursan nou lazenes in tonm dan sa sibstans. Ozordi nou annan en Gouvernman ki pe fer tou sa ki posib pou kapab tir sa pwazon dan lanmen nou bann zenn, sa i enn.

Dezyenmman, kwa ki zot, zot in kit ek nou? Zot in kit en sistenm, en fason fer Gouvernans en pei kot in ranpli avek koripsyon. E nou pe fer nou mye atraver bann mezir ki nou'n pran pou kapab *deal* avek sa. E se sa ki'n permet oditer zeneral dan travay ki li in fer pou prezant en rapor, kot in dir i annan disiplin fiskal.

E i bokou pli byen an konparezon ek bann lannen o paravan. E byensir ler *FPAC* i depouy sa rapor zot pou war pou zot menm kot i annan okenn keksoz mal an konparezon avek bann keksoz ki'n arive dan lepase Mr Speaker.

Ozordi nou Gouvernman sa ki nou'n erite atraver sa ki zot in kite, se en kantite travay *maintenance* ki nou bezwen fer. Tousala, nou bezwen larzan. Nou bezwen larzan pou fer tou sa bann travay. Zot in dir 43an progre, atraver sa 43an progre tou bann lenfrastriktir ki zot in enstale in mank en plan *maintenance*.

E Gouvernman dizour i bezwen kouver pou kapab fer bann *maintenance* lo nou bann lenfrastriktir sportif par egzanp. E sa i koute. E dan bann *meeting* piblik, en bon pe bann zabitan dan bann diferan distrik pe demande ki zot ti a voudre ganny en semen ki pou ariv se zot.

Be si Gouvernman i pou kapab *entertain* bann tel demann, otan ki sa bann problem *way leave* i ganny rezourd, nou pou bezwen kapab trouv finansman pou kapab fer plis devlopman dan pei. Me an sa ki konsern propozisyon ki pe ganny avanse par loter Mosyon, eski i annan son merit?

Wi, mon panse a en serten pwen nou pou bezwen fer en analiz. Pou nou regarde ki mannyer eski nou kapab ankadre sa bann travayer ki tonm dan sa bann kategori.

Me a ki pwen nou pou kapab vremen enplimant sa. Ler nou regard *package* en ansennyan par legzanp; sa ki zot pe resevwar ozordi. Modalite lafason ki zot pe resevwar zot benefis, tousala ti'n ganny etabli par bann

ladministrasyon presedans. E fransman dir ou mon ti a voudre ki nou annan le mwayen pou nou kapab donn bann *teachers* pli meyer saler posibil. Pou nou kapab adres bann defayans tel ki bann etranze ki pe antre, pou kapab fer sir ki nou ganny plis Seselwa dan plas etranze.

Me nou pa ankor trouv delwil, i annan posibilite nou pe eksplere. E kekfw a pli tar nou kapab dir *ok* nou kapab donn en tel kalite benefis, kot nou revwar tou bann saler. Me si nou ti a voudre pran en *standpoint*, en pozisyon pou dir *ok*, nou ava ogmant tou saler tou dimoun *we will be leaving in Ethiopia*.

Me selman, annou realistik a sa ki konsern sa benefis ki nou pe fer referans avek ozordi ki Onorab byensir pe sey pouse pour ou, e i en pozisyon ki popilis, i kler.

Eski i annan son merit finalman a lafen dizour, pou nou kapab regard sa bann kad travayer? Byensir wi, me kan eski pei pou kapab *afford* sa? Onorab ti'n fer resorti poudir i annan apepre en santenn dimoun ki pou tonm ladan, i pa pou kout en kantite. Konbyen eski i pou koute? I ti a bon pou nou konnen konbyen eski i pou koute? pou nou kapab pran swen avek sa bann kategori travayer.

Me finalman, mon panse i pou en diskisyon ki nou pa pou kapab limit li ozordi. Me i kapab ganny konsidere koman en komansman. Me mon kestyon se eski nou annan en lopoziyon ki senser? Ouswa en Lopoziyon ki pe zis sey zwe avek vant Seselwa?

Ouswa nou annan en Lopoziyon ki deside pou *boycott* tou keksoz. Ozordi en sel kou zot pe koz lo non Seselwa, me eski kote zot

ete ler Prezidan i inisye bann *meeting* piblik?

Prezidan a en serten pwen ti'n menm *postponed meeting* piblik pou sa Onorab ki pa ti dan pei pou li vini, vin asiste i pa vini. Selman en sel kou la, i pe koz lo non son bann zabitan. *Ok?* me selman be *real!* Ler ou pe asiste sa bann *meeting* piblik ou a pe deservi tou ou bann zabitan, aret met politik dan tou keksoz.

E mon fransman krwar ki i annan en zafer ladan la. E mwan personnelman mon pa pou kapab vot an faver. Akoz malgre Onorab in *reword* son Mosyon. I pe al kont en provizyon dan nou *Standing orders* malgre diskresyon in ganny donner pou li prezant son Mosyon ozordi. E mwan fransman dir ou Mr Speaker mon pa pou vreman kapab siport sa Mosyon ki devan nou.

Me selman nou kapab regarde ki direksyon nou kapab ale lo nivo nou *caucus* ki pe diriz sa pei. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Onorab Adelaide.

HON FRANCOIS ADELAIDE

Mersi Mr Speaker. Bonswar Mr Speaker avek tou bann Manm Onorab. Mr Speaker mon krwar kantmenm i annan en pe keksoz in ganny dir, at least mon a pran 3 minit pou met mon pti pwen devan. E apre mon ava ekoute ki Onorab Cosgrow i dir, nou ava get son reaksyon.

Mr Speaker, Mon le dir bann Seselwa la deor ki an 2020 ler zot ti vot Onorab Ramkalawan pou vin Prezidan, nou pa'n fer en desizyon fo.

Zot pa'n fer en move desizyon. O kontrer zot in fer sa pli bon desizyon ki en pep in kapab fer. E mon felisit zot pou sa.

(APPLAUSE)

HON FRANCOIS ADELAIDE

Mr Speaker, ler mon get Lopoziyon zot rod tou fason pou trenn sa pep an aryer, pou ki zot a ganny kredibilite politik. Mr Speaker les mon a dir Lepep Seselwa la deor, ki mon'n vin avek Prezidan Ramkalawan, Vis-Prezidan Ahmed Afif e nou'n frekant bann Minis. E mwan mon trouve poudir kontrerman sa ki Lopoziyon pe dir, sa bann Minis e Prezidan se bann dimoun ki annan bann leker - leker imen.

E mwan mon pa krwar ki si ti annan sa desizyon, e pa zot ki ti pran sa. E sa se profesyonnel ki ti *advise* zot, parey ti *advise* Prezidan Faure pou pran sa, ki Prezidan Faure ti fer prononsman lo la. E nou Gouvernman ler in vini, zot osi in ganny *advise*, e zot ti brav.

Malgre ti en desizyon difisil, e zot ti brav nou'n pran sa desizyon. E mon krwar i en desizyon ki profesyonnel in donner. Me parey nou ti dir, nou ti tann Onorab William dan en Mosyon ki ti anmennen pou ed Seselwa o firamezir. Mr Speaker ki Lopoziyon ti fer? Zot ti *boycott*, e ozordi zot vin avek menm keksoz, zot in *repackage* li konmsi zot ki'n dir e la zot a ganny tou kredi.

Mr Speaker, pa koumsa ki keksoz i fer. Ler nou annan en pep a ker la, sa ki bon mon krwar nou devret siporte. E sa ki mal mon krwar nou devret koz lo la Mr Speaker. Mr Speaker, mwan zis mon pe get sa i fer mwan mazin en

keksoz. Ozordi Lopozisyon i paret mwan i nepli annan relevans.

Nou trouve ki i annan en lot parti ki'n anrezistre. E sa pe fer zot fou. E sa pe deranz zot. E akòz ki fer? Se zot parti ki'n kase. E sakenn ozordi pe rode lekel pou mazòr, lekel ki pou sekreter zeneral, lekel pou isi, lekel pou laba.

Mr Speaker, tousala ki pe arive la i montre nou ki kantite feb sa Lopozisyon i feb. E zot pe kas an pti morso. E sakenn pe sey travay, sakenn pe sey naze pou zot kapab sov zot lekor.

E byensir Mr Speaker, nou pou war tou bann mannev politik, tou bann aksyon popilis, zot pou sey anmennen pou sey anbet sa detrwa Seselwa ki reste, ki zot ankor krwar dan Lopozisyon. Mr Speaker, les mwan ma koriz en pti bout ki Onorab Aglae in dir in *regard to long service allowance*.

Mr Speaker, mon rapel ler Mrs Mohideen ti dan Lasanble. Ti annan en kestyon ti vini lo zafer *long service allowance*. Si mon konpran li byen, i ti dir ki bann ki pe gannyen, i pa pou kapab anpes zot. I pa pou kapab aras zot sa. Me selman i ti dir i pou bezwen reviz *scheme*. Akòz parey *SPPF* ti fer, Lopozisyon ti fer fodre en dimoun i esper 20an pou li kapab ganny R1000, R2000.

Me Mrs Mohideen ti dir, i pou baze lo performans. E dan 2an si en travayer i travay byen i kapab ganny plis ki sa R1000, plis ki sa R2000. E sa fodre zot enform pep Seselwa, e zot dir pep Seselwa laverite.

(APPLAUSE)

HON FRANCOIS ADELAIDE

Mr Speaker, tou bann sef, tou bann Manm Fon Pansyon sirtou son

bann aksyonner ti dir, poudir pou ogmant laz pansyon akòz Fon Pansyon pa soutenab.

Me selman avek sa pti lazisteman ki nou ti fer, in annan en lanonsman, ouswa ki sa lannen Fon Pansyon in komans dres en pe. Savedir sa desizyon ki nou ti pran, en desizyon i ti bon. E si nou kontinyen ek sa bann politisyen Mr Speaker - la mon annan en mesaz pou bann politisyen - annou koz avek sa pep laverite.

Mon konnen parey Onorab Naidu in dir sa bann ki pe ganny afekte la definitivman, ou ti pe al tous ou pansyon, byensir, byensir i pa en keksoz ki gou.

Petet ou ti'n plan ou *retirement*, e Legzekitiv, Fon Pansyon in fer en bout lazisteman pou sa bann dimoun ki zot pran parti sa pansyon, ziske ler zot ava ganny 65an. Mwan mon osi mon dakor avek ou si mon oule pran en lide popilis, mon dir tou sa bann travayer depi peser, tou antre ladan.

Me nou bezwen konnen kote nou Bidze pou arive pou nou kapab ankadre tou sa bann dimoun. Byensir mon pa *mind* pou Seselwa ganny en logmantasyon, me selman fodre nou pa fer li dan tout. Nou pa fer li an brit. E ki ler nou gete nou pe *faid* nou pei, dan plas nou pe fer progresyon pou nou pei bouz pli devan.

Mr Speaker, i annan bokou bann keksoz ki Gouvernman pe dir fer la, met plis dimoun dan travay. Mr Speaker, ler nou pe dir met plis dimoun dan travay, nou pe komans avek nou lazenes. I annan en lanonsman la ki nou pe al fer en lekol. Ki mannyer nou pou apel sa lekol? En lekol teknikal.

Mr Speaker sa ki pou fer pou fer ki depi byen zenn nou zenn i

ganny ankadre. E i antre dan en lanplwa formel. E ki li osi i komans pey son pansyon boner. Mr Speaker, si i ariv koumsa la byensir Fon Pansyon pou anmas plis larzan. E petet nou kapab rekonsidere pli tar, pou *at least* zwenn Onorab Cosgrow pou son Mosyon, ki i pe dir pou soulaz bann dimoun.

Me selman fodre nou pran bann pa konstruktiv Mr Speaker. Nou annan nou en gran poursantaz dimoun ki pe fer bann travay enformel. Mr Speaker, mwan mon krwar sa ti devret en fason kot lopoziyon i ed nou pou nou kapab koze koman en Lasanble. Fer bann dimoun antre dan bann lanplwa formel ki zot ava kontribye, zot ava ogmant Fon Pansyon. E byensir bokou dimoun ler i ava ariv son laz, e menm petet i ava kapab fer sa laz pansyon desann Mr Speaker.

Mr Speaker, nou pe anmenn en lager kont drog. E sa osi i en lot fason. Pou nou fer nou bann dimoun vin pli responsab. E kontribye san ki lasosyete i bezwen depans plis lo zot. E ki fer Mr Speaker? Tan ki nou ankor zenn, nou ankor kapab travay, nou pe kontribye, byensir i ava bann larzan, bann lenvestisman ki nou pou mete, ki nou pou kapab ed nou bann dimoun ki pe retrete be it 65an, be it 60an. I ava bann keksoz an plis ki nou pou fer.

Annou pa zis boycott e rod tou fason pou nou denigre nou pei, bly nou lazenes, bly nou progresyon petet nou ban konstriksiyon ki nou anvi fer, pou amelyor lavi nou pep, zis pou nou ganny vot Mr Speaker. Mwan mon krwar sa Lasanble nou devret vin en Lasanble serye. E parey mon'n dir Onorab Cosgrow, mon ava ekout ou.

Mr Speaker pou fini mon ti a kontan parey Onorab Naidu in dir, dir nou si ou annan sa kalkil, ki kantite dimoun ki ou'n fer ou resers e ki pou benefisye? E kantite larzan ki Gouvernman pou bezwen pou li investir ladan. E petet nou ava ekout ou, me selman parey mon dir mon pa pou pran okenn desizyon la mwan.

Me selman si ou vin en boug serye, en boug ki pe edik sa pep lo boon valer, mon krwar mon ava kapab siport ou. Mr Speaker, pou mwan fini, mon zis oule met sa avek pep Seselwa Mr Speaker. Ziz sa pou ou menm. Mr Speaker, ler ou annan tou pouvwar pou ou fer en keksoz ou pa fer, ou zve bliye, ou sey fer krwar ou pa war kler, ou pa tande menm si dimoun i kriye.

Ozordi ler ou dan Lopoziyon Mr Speaker, mon ti pe ekspekte sa en Mosyon ki Onorab Pillay ti ava anmennen. Pa en ansyen Minis, ki ler i ti kapab fer en diferans i ti kapab anmenn sa lo latab e diskite.

(APPLAUSE)

HON FRANCOIS ADELAIDE

Mr Speaker, mwan mon rapel ti annan en lepok an 2000, an 2010 an montan kot ti sipoze annan en revizyon saler. Mon mazine i ti pou plis ki 20 poursan.

Akoz ki *SPPF* sa letan pa ti anmenn sa revizyon, sa revizyon saler? Mr Speaker mon pe dir Seselwa mon krwar zot ase malen. Mon krwar ki mannyer politik pe ale, zot in trouve en group politisyen ki zis bat latet, avek en group politisyen ki koz fran, ki koz laverite. E ki fer sir ki zot konnen ki mannyer keksoz i marse.

E parey mon'n dir, ler ou ti annan sans koman en Minis ou pa'n fer li. E la ou pe tonm dan

perdisyon, ou deside anvi vin pli lwayalis ki lerwa. Mr Speaker, mon kit sa avek pep Seselwa pou zize. E mwan mon reste mon *case*. E mon ava ekout larepons. Mersi bokou Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Yes. Onorab Aglae?

HON EGBERT AGLAE

Mr Speaker, anba *Order 61(2)* mon ti a kontan koriz en *misapprehension* ki Onorab Adelaide in fer resorti. I paret mwan li ki pa'n ekout *Chief Secretary* byen. Akoz *long service allowance* Mr Speaker, napa naryen pou fer avek ou *performance*. Sa ki mwan mon ti dir dan mon speech se ki *long service allowance*, pou napa progresyon ankor. E bann ki pou attend sa laz pou kalifye, par egzanp 10an an montan zot pa pou gannyen *long service allowance* anymore. In nepli en konponan. Mersi.

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Gervais Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun, partikilyerman bann dimoun dan distrik Mont Buxton. Mr Speaker mon pou esey limit mon lekor lo konteni sa Mosyon ki devan nou, lo son size ki pansyon. E pledwari ki devan Lasanble se pou ki Gouvernman met an plas mekanizm pou bann kategori travayer, ki *entitled* pou resevwar en pansyon dan *Special*, spesyal servis piblik.

Mr Speaker, depi byen boner lo komansman son Mosyon loter Mosyon in montre nou en direksyon

ki nou pa merit pe ale. Akoz i kapab reget son *verbatim*, in koz lo *Public Sector Special Pension*. Mon repete *Public Sector Special Pension*. I fasil pou ou konfize. Akoz i annan 2 keksoz ki parey. E i annan osi *Public Service Special Pension*. Pou dimoun ki pe ekoute la probableman in vin en *tongue twister* pou zot. *Now, Public Sector Special Pension* li i ti en Lalwa ki ti vin an 2005.

E i ti pran kont tou bann dimoun ki ti pran zot retreat ant le 1 Zanvye 1979 ziska le 31 Desanm 2004. Ki sa letan Lopozisyon koman Gouvernman, ti vwar poudir sa bann dimoun zot pansyon ti en pe tro ba. E ler la ti annan en lentrodiksyon R3000 ki Gouvernman ti *top up* pou zot atraver Fon Pansyon.

E i ti annan en lamanman ki ti ganny anmennen an 2007, ki sa letan 2007 ti annan 415 *ex public sector* avek travayer paraetatik ki ti pe benefisyé sa sonm R3000. La letan nou pe koze 2023, dapre lenformasyon ki *DPA* in donn mwan, i annan 205 zot sa bann dimoun.

E si nou pou kalkil 3000 zot - 205 zot pe ganny R3000 par mwan, Leta Sesel pe depans apepre R615mil par mwan avek sa bann dimoun. E par an R7milyon 380mil. Sa i pou bann dimoun ki dan kategori *Public Sector Special Pension*.

Aprezan, sa ki Mosyon pe demande i mon swete ki loter Mosyon i ava koriz sa dan son *summing up* se *Public Service Special Pension*.

E li i en Lalwa ki zot a rapel dan 6enm Lasanble ki ti ganny entrodwir an 2017. Pou kree en kategori travayer ki ti pe ganny R1000 an plis koman pansyon. E

ozordi ler nou pe koze, dapre *DPA* lenformasyon i la i annan 716 zot sa bann dimoun ki pe ganny R1000. Savedir sa i fer R716mil par mwan. E par an nou pe pey zot R8milyon 592mil.

E dapre rikord Fon Pansyon, dapre rikord Fon Pansyon ki la pou 2022, sa sif i diferan. Akoz Fon Pansyon i dir i annan selman pou *Public Sector Special Pension 72* pansyoner. E ki Gouvernman i ranbours zot R900mil, pou *Public Sector Special Pension 72* pansyoner.

Prezan solda, ki zot in mansyonnen. E solda en keksoz ki enteresan Mr Speaker, i pa nouvo sa *S.I 135* ki zot in koz lo la, i pa nouvo sa. Zot ti entrodwir sa zot Gouvernman an 2007. E mon reste persyade ki ti enn bann promes Eleksyon Prezidan Michel 2006 pou ganny sipor militer. E sa *S.I* ti al osi lwen ki ti osi *cater* pou bann travayer *Servis Piblik* e paraetatik, a kondisyon ki zot *PS* ti *sign off* lo la. I ti fer provizyon ki a laz 55 an, 55 an ou ti kapab ganny sa pansyon.

E depi lannen pase lakantite ki Fon Pansyon pe peye pou zis *solda* i R2.8milyon, ki *top up*. Li i peye Gouvernman i rann li son larzan, i ranbours li. E savedir total pou bann pansyoner anba *Public Sector Special Pension*, e bann solda i ariv R3milyon 700mil. Alor, non sa i pou 2022 ki in peye. Ki Fon Pansyon in peye.

Prezan i fer ki mwan mon demann mon lekor sa bann kestyon ki mon krwar loter Mosyon ti merit dir nou. Alor konbyen anlwaye ouswa anlwayer, travayer, anlwaye ki i pe anvizaze vwar lo *Special Pension*. Konbyen total *pay out* i pou kout pei? Konbyen Fon Pansyon in peye par egzanp pou

nou kapab vwar poudir be *ok*, i en keksoz ki pei i kapab soutenir.

E ki son prozeksyon dan bann nouvo sif ki pou bezwen peye 2024, 2025. Mr Speaker, dapre rezis voter sa lannen i annan 1322 dimoun ki dwatet *clock* 60an. Konbyen ladan alor ki bann *nurse*, travayer medikal, ou danter, ansennyan, solda, lapolis, zofisye anba Lalwa, *AND*, *SFRSA* e bann *firemen SCAA*?

2024 - 1406 dimoun i ekspekte *clock* 60an. 2025, 1373 i ekspekte *clock* 60an. Alor koman en Lasanble responsab, loter Mosyon ti merit vin avek bann fe devan nou e dir nou vwala, i annan lespas finansyel pou pei kapab abzorbe sa ki Mosyon pe demande.

Lo nou kote latap, nou annan en lekor. Nou le vwar bann Polisi, bann regilasyon e Lalwa pansyon revize pou ki nou kapab donn tou dimoun otan ki nou kapab, otan ki pei i kapab abzorbe. Me nou bezwen etidye sa dosye ansanm, bi partizan. E annan en konversasyon nasyonal lo sa size pansyon.

(APPLAUSE)

HON GERVAIS HENRIE

Mr Speaker, letan Lopoziyon i vini dan son Mosyon i dir i koz lo mekanizm, kestyon mon demann mon lekor. Eski ou pour partisipe Lopoziyon? Eski ou pour angaze? Eski ou pour pare pour fer bann kontribisyon konstriktiv? Nou pa'n vwar ou, dan deba avek Fon Pansyon ki kalite propozisyon ou pour anmennen? Ou'n aksepte ou poudir i annan defi. Me apre ou dir, “*ah* nou pa pe demann pour met en *charge* lo Gouvernman”.

Solman dan tou sa prezantasyon ki zot in fer, napa en propozisyon ki zot in met de lavan,

tou zot largiman, repas sa responsabilite lo Gouvernman. *It's not fair! It's not the way to do things! It's not the right way to go forward* dan sa pei!

(APPLAUSE)

HON GERVAIS HENRIE

Mr Speaker, ki lezot fason ki nou kapab anbelir sa fon pour soutenir nou bann frer avek ser Seselwa? Oli propozisyon ki Lopozisyon in met lo latab? Zot in dir poudir lekonomi pe amelyore, me nou bezwen fer en distenksyon, ant *Consolidated Fund*, bann reveni ki antre pour Gouvernman, avek Fon Pansyon ki mwan avek ou e sa dimoun ki pe ekout mwan i kontribye. Nou pa kapab donn bal ladan.

E mwan mon ava deklare poudir mwan annan en lentere dan Fon Pansyon *because my life saving this is where* mon mete mwan. E alor mon pour *oppose* nenport ki bann mwayen mal kalkile ouswa pa kalkile, ou iresponsab pour zwe avek mon *life-saving*. Mon pa pour toler zot fer sa!

(APPLAUSE)

HON GERVAIS HENRIE

Sa Mosyon ki devan nou i mank resers ler zot pe dir nou ki, “ar mwens ki 100 dimoun”. Mon’n dir zot konbyen bann dimoun ki pour *clock* 60an 2023, 2024 e 2025. Ler zot dir nou pa oule met larzan dan pos Seselwa i annan en distenksyon kler ant fer politik *populist* e avek vin bann propozisyon ki kler. Wi nou anvi donn bann dimoun, tou sa ki zot merite. Me nou pa pare pour vole, pour donn zot ou *faid* pei pour donn zot! Nou pa pare pou fer sa.

(APPLAUSE)

HON GERVAIS HENRIE

Alor Mr Speaker.

MR SPEAKER

10 Minit Onorab.

HON GERVAIS HENRIE

Nou vwar poudir Fon Pansyon i pe fer fas avek en kriz aköz son kantite kontribiter, i pe kontinyelman redwir, son peye ki i a pe peye koman *pension paid* i pe redwir, e si ti napa sa logmantasyon, i ti pour annan en problem preski an 2021, Fon Pansyon ti al dan rouz fer en *deficit* R14milyon e aköz sa logmantasyon ki lannen pase 2022 in kapab fer enn pti profi 47milyon.

Mr Speaker, ki nou pe vwar ozordi? Anmezir ki imen pe viv pli lontan, tou sistenm pansyon atraver lemond i bezwen plis larzan pour pey retret bann retrete. Lakantite dimoun ki pe travay dan sekter formel e pe pey pansyon, pe redwir ouswa kaye e Sesel i pa en leksepsyon.

Alor bann *Board* e zesyon Fon Pansyon, enkli *SPF* Sesel pe fer fas avek gran difikilte pour azout zot sif e fer balanse zot sif. Laplipar ekonomis dan lemond, tou bann literatir ki ou pour lir lo kriz pansyon atraver lemond, pe dir ki nou bezwen travay pli lontan, anmas plis larzan, e resevwar mwens benefis.

Ozordi koman politisyen ki pe diriz pei, i enportan, ki nou donn bann *policy-makers* koudmen pour zot kapab sorti anba sa presyon ki zot anba la. Lopozisyon i vwar sa problem, me zot pe zwe, zot pa konnen, zot pa okouran, konmsi zanmen zot in la zot Mr Speaker.

Ozordi letan nou vwar poudir dimoun ki sorti letid etidye aköz zot

al liniversite, zot pe komans travay bokou pli tar ant 22-23an, ki fer ki zot pour travay 42an ler zot pour pran zot laz pansyon 65an, konpare ek mon papa ki li i ti bezwen travay 51an akoz i ti koman travay sarpantye laz 14an.

Alor! I balanse, i pa en kestyon dimoun pe ganny pe ganny pini konmsi nou pe entrodwir en nouvo sistenm lesklavaz. Mr Speaker.

MR SPEAKER

Wrap up. Onorab.

HON GERVAIS HENRIE

Mon a *wrap up* lo sa pwen. Sa ki nou bezwen fer koman en Lasanble serye, nou bezwen dir avek tou lotorite konsernen.

Annan bann prozeksyon an term sif, Fon Pansyon ki bezwen korek.

Ogmant transparans, e rann kont dan zesyon Fon Pansyon e koman bann politisyen, nou annan drwa e devwar kit zenerasyon fitir, e zenerasyon lavenir avek en Fon Pansyon ki soutenab.

Sa Mosyon ki Lopozisyon in anmennen, i montre nou en keksoz. Zot pa serye, zot pa pare, zot pa'n byen prepare lo sa Mosyon, zot napa plan, zot napa solisyon, e sertenman zot pa sel solisyon pour Sesel, mon *sorry* zot! Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Onorab, mersi. Mersi Onorab. Onorab Monthy.

HON PHILIP MONTHY

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker ler mon get, sa Mosyon anmennen par Onorab Cosgrow, i pour mwan en

reprezantasyon stratezi ki bann Manm parti minoriter la anndan dan sa Lasanble in deside pour adopte.

E mon pour eksplike. Zot premye stratezi se pour *boycott* tou keksoz ki sa Gouvernman *LDS* i fer. Pa partisipan dan okenn prosesis konsiltasyon, parey la resaman nou kapab temwanny labsans bann *MNA US* dan bann *meeting* piblik, ki Prezidan Larepublik pe fer, kot zot refize pour menm sezi lokasyon pour vin devan sa bann menm pep, ki'n met zot la, kot ansanm avek Gouvernman, zot ti ava pe ganny sans pour eksplor tou bann opsyon posib, pour ede trouv solisyon pour bann defi ki zot zabitan pe fer fas avek.

Zot vot kont preski tou Lalwa ki ganny prezante, kestyonn bann donasyon ki nou resevwar avek nou bann pei zanmi. Rod leskiz pour *walkout* dan Lasanble e pa asiste prezantasyon ki Fon Pansyon ti vin fer la dan sa Lasanble.

Zot dezyenm stratezi Speaker, se pas zot letan vin avek bann kestyon oubyen Mosyon sansasyonnel parey nou pe temwannyen la ozordi dan sa Lasanble. Pour vin fer kontan sa pep la deor, avek le sel bi anbet Seselwa e fer zot krwar ki si zot retourn lo pouvwar, zot pour fer sa bann keksoz.

Me kan nou konn tre byen Mr Speaker, ki zot ti deza lo pouvwar pour en pe plis ki 4 deseni e kot zot ti'n kapab pran sa bann desizyon, me zot pa'n fer nanryen dan sa laliny.

Sa zafer pansyon in vin enn sa sel lakord lo sa gitar ki zot kontan zwe pour sey fer danse sa pep Seselwa. Be Mr Speaker Seselwa, in matir ozordi e mon pa konn okenn zot ki pour leve ki pour

danse, ler zot tann en bann swadizan mizisyen pe fer en performans avek en bann gitar ki annan zis en lakord.

Mr Speaker, ler mon'n met mwan dan plas loter Mosyon, sel motif ki mwan mon santi i par deryer en tel Mosyon ozordi, se en motif politik. Politik pour le senp rezon, ki mon konnen nou tou nou, nou politisyen la anndan, e Lasanble Nasyonal i sel landrwa kot nou ganny peye pour fer politik.

E i kler ki *US* i pa pare pour inyor tou lozik e inyor tou fe ki ganny prezante devan zot, par bann profesyonnel zis pour zot kapab skor pwen politik. Menm si Mr Speaker, nou konnen ki sa pour move pour pei e osi pour bann zenerasyon ki pour vini apre nou.

Bann tel stratezi, Mr Speaker i danzere. Tou lendikasyon i montre ki Sesel nou annan en popilasyon ki pe viv pli lontan, e sa dan li menm i met en presyon lo sistenm pansyon. E se sa ki desizyon pour ogmant bann kontribisyon, e osi laz in ganny pran.

Sa deba nou'n fek fer li la dan sa Lasanble detrwa mwan pase e mon pa pou retourn lo la. Nou lo sa kote latab, nou rekonnèt zefor ki sa kategori travayer i mete e defi ki zot pe fer fas avek. E mwan koman en ansennyan par profesyon, mon konn tre byen ki sa i vedit. Akoz parey toultan nou'n dir, sa bann travay pa bann senp travay, me plito bann vokasyon e si ou napa serten kalite dan ou, plito ou swazir en lot karyer. E sa nou konnen sa Mr Speaker.

Me an di-z-an sa, nou ti a swete ki pa zis sa group travayer ki Mosyon pe fer referans avek ki kapab tous zot benefis a laz 60an. Nou ti a swete ki tou travayer servis piblik i kapab fer sa. Mr Speaker

Onorab Vidot in dir annou komans avek sa group travayer avan, akoz i konnen ki petet mwayen pa pour permet pour enkli lezot kategori.

Se avek sa menm lespri Mr Speaker, ki nou, nou pe dir ki i iresponsab lo lapar parti minoriter pour vin avek en tel Mosyon. E se pour sa ki *S.1135* pe fer provizyon selman pour zis en kategori travayer pour lemoman e o firamezir ki sityasyon a permet e san ki nou pour pe enpoz en sarz lo Gouvernman parey Mosyon Onorab Cosgrow pe fer la ozordi, menm si li, in sey dir otreman, *LDS* i a fer provizyon pour ki sa kategori i a ganny konsidere e menm elarzi pour ki plis profesyon a ganny konsidere Mr Speaker.

Ler mon'n ekout Onorab Cosgrow koze e menm Onorab Uranie zot in dir ki sa pa en gran group travayer. E Onorab Henrie in fer sa sorti tre kler, dan son lentervansyon. Mon'n tann zot dir apenn si annan en 100tenn par an, e apenn si pour kout pei en kantite larzan. Si? Mr Speaker si? Napa nanryen ki serten zot menm zot pa konnen ki kantite. *Ok?*

Sa i montre ou klerman ki Onorab Cosgrow in vin avek en Mosyon zis pour vin fer politik, akoz i pa'n prezant nou avek okenn sif konkret, lo konbyen travayer pou pe - nou pe koz lo la e konbyen larzan sa pour pe koute?

Mr Speaker Onorab Aglae in koz lo, labous plen lo doker. Be atraver ou mon anvi dir li be ler ou Gouvernman ti lo pouwar Onorab, ki ou Gouvernman ti fer pour sa group travayer? Sa Gouvernman ki sipoze annan en leker pour tou Seselwa. *Stevedore* pa fek ganny kree la *ok?* Mon ti a swete ki ou bann zanmi ki pe egzers sa travay,

ki ler zot zwenn avek ou zot poz ou sa kestyon.

Mr Speaker mon dir sa aköz i montre ou lipokrizi sa bann Manm, sa Parti *US* la dan sa Lasanble. E sa i en legzanp tipik e sa Mosyon ki la devan nou ozordi, i en legzanp tipik.

An terminan mon pour dir sa avek tou nou bann ners e lezot travayer medikal e danter, tou nou bann ansennyen e tou nou bann zofisye lapolis, ki sa Gouvernman ki la i enn ki rekonnèt zot zefor e lenportans zot kontribisyon dan devlopman nou pei. E mon serten ki kan lekonomi i permet benefis pour ganny pase, e bann mekanizm i a ganny met an plas pour ki zot osi, e tou lezot travayer kategori travayer i a zwir sa bann benefis. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Bon nou pe al terminen mon a donn laparol Onorab Pillay, apre Onorab Loizeau apre Onorab Cosgrow pour *wrap up*. Onorab Pillay.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi Mr Speaker e bonn apre midi tou koleg Onorab e bonn apre midi tou dimoun ki pe ekout nou ki pran lentere dan sa deba ki pe pase dan Lasanble.

Mr Speaker i annan bokou ki'n ganny dir lo sa Mosyon ki devan nou. E mon krwar i enportan ki apre midi la, nou sitye nou lekor lo deba ki'n ganny fer otour sa Mosyon.

Ou konnen Mr Speaker i byen ki nou pe tann bann keksoz ki pe ganny dir ozordi aköz sa i ava en pwen refleksyon pour tou Seselwa ki pe ekoute.

Rezon mon dir sa aköz i ava en pwen refleksyon pour tou

Seselwa ki pe ekoute Mr Speaker se aköz zot ava kapab konpran ki mannyer sak fwa ariv ler pour koz en kou dan lentere, lentere Seselwa ki mannyer parti mazoriter dan Lasanble Nasyonal i sitan per son Gouvernman ki i rod tou sa lipou, tou sa keksoz ki i kapab dir san menm regard bann fe ki i pe prezante, zis pour li vin atak en keksoz ki ti napa nanryen ladan pour atake.

Zot ti ava zis fer en desizyon swa zot pour siporte, swa zot pa pour siporte. Permet mwan pour ilistre serten keksoz ki'n ganny dir Mr Speaker. Par egzanp, mon tann en Onorab koz lo ki mannyer nou koman en Gouvernman nou ti dan Gouvernman, nou ti fer isi, nou pa ti kapab dir nou Gouvernman fer nanryen.

Be *ok* Seselwa in vot en sanzman e in donn zot en gran mazorite e in donn zot en Gouvernman. Me solman mon ti soke yer ler en Onorab, en Minis i dir ek li bann zanfan segonder dan son Lekol Grand Anse Praslin pour bezwen marse sorti kot lekol, pour al kot laplenn pandan de peryod *P.E, knowing full well* ki zistans sa laplenn i ete i pa dir nanryen. I per pour koze! I per pour koze Mr Speaker!

Dezyenmman Mr Speaker. Atraver ou Mr Speaker, mon tann Onorab Henrie ki osi Deputy Speaker i Sekreter Zeneral *LDS* dan sa Lasanble, koz lo fer konversasyon. Be sa Mosyon i en konversasyon ki ou menm ou, ou pa enterese pour fer, aköz sel keksoz ki ou kapab vin fer se si ankor enn fwa sey vin servi en bann teknik pour sey met Lopozisyon dan en fason, pour dekrir nou dan en fason ki pa fer sans.

Annou regard larealite Mr Speaker. Premyerman son bann statistik pa korek. La mon annan devan mwan statistik *census. Mid-year population estimate.* Mr Speaker an tou dimoun ki pour ganny 65an dan Sesel sa lannen i 1033. 1033, 1033 Mr Speaker. Prezan! Mr Speaker eski Onorab Henrie ek Onorab Larue i kapab donn en lape mon kapab koze.

MR SPEAKER

Silvouple, silvouple arete bann komanter *off-mic* silvouple. Oubyen gard li ba. Onorab *yes please.*

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Prosede.

HON SEBASTIEN PILLAY

Knowing full well, ki desizyon ki son Gouvernman in pran an relasyon ek Sekirite Sosyal in fer ki pli ki 1300. Mr Speaker mon fer sir mon ganny sa statistik byen, in fer plis ki 1212 dimoun ki ti annan 59an pa'n kapab tous larzan *retirement.*

Sa desizyon in osi fer ki dimoun ki ti pour al ganny 63an, 1071 dimoun Mr Speaker pa'n kapab ganny en Sekirite Sosyal. E sa ki enteresan, zot pe pran lakoler ki bann Manm *US* pa'n al dan *meeting* piblik, dan zot prop *meeting* piblik, zot prop zabitan, i demann kestyon Prezidan e Prezidan i dir, ki Prezidan i dir, Nou bezwen al reget ladan.

Ki mannyer mon kapab ganny en konpran zot prop Prezidan i dir nou bezwen al reget ladan, son bann *MNA* dan Lasanble pa enterese pour angaz dan en konversasyon lo sa size. Ki ou kapab konpran? Nou pe koz lo

mislead, nou pe koz lo koz lalang, Mr Speaker yer Vis-Prezidan i vin dir nou poudir se atraver zot Gouvernman ki *IDC* in vin profitab. Be depi 10an *IDC* i profitab dan sa pei. Onorab Loze in ganny sispann pour montre en *video* kot Vis Prezidan pe *mislead* Lasanble par dir ki en bato i depans R31mil *fuel*, kan i depans 100 ekek mil Roupri *fuel.*

(Interruption)

MR SPEAKER

Onorab. Sa. *Order! Order! Order* Onorab Cosgrow. *I'm calling you into Order!* Onorab mon'n entervenir akoz sa i konsern mwan, i konsern mwan desizyon e Onorab Loze pa'n ganny sispann akoz in met en post ki met en keksoz lo en fe, in ganny sipe pour langaz ki'n servi e lensilt ki'n servi silvouple. Mersi. Prosede e silvouple arete *mislead.* Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi. Mersi Mr Speaker. Mwan mon ti pe zis dir ki sa ki Vis Prezidan ti dir nou i ariv R37mil pa korek akoz *Brigadier* ti konfirman poudir i ariv R107mil.

Sa i al dan karakter Mr Speaker Gouvernman ki o pouvwar, e son mazorite dan Lasanble ki pe les li fer nenport kwa *unchecked* e pa kapab *challenge* zot prop Gouvernman!

Annou met sa an konteks Mr Speaker sa ki nou pe koz lo la, ozordi dan Lasanble. Nou'n ganny dir lo sa kote latab ki nou pa ti vin *meeting* Fon Pansyon, nou *boycott* tou keksoz, nou, nou si oule nou - nou vin *obstructionist.* Be Mr Speaker, largiman Gouvernman sete Fon Pansyon in ganny *badly managed* e ti annan koripsyon e

son bann lenvestisman ti bann move lenvestisman. Sa sete largiman Gouvernman.

Me *Chairman* Fon Pansyon i vin dan medya, e i konfirman poudir sa bann lenvestisman ti bann bon lenvestisman ki pour anmenn reveni pour Fon Pansyon. Lekel ki ou kapab pa krwar la? Lekel ki ou kapab krwar?

Dezyenmman Mr Speaker, zot pe koz lo nou anmenn en Mosyon pour sey gard pouvwar, oule dir mwan la i annan konbyen nou? 4,5,6,7 nou la, 7 nou la anndan zot pe per sa degre ki zot bezwen al dan tou sa litani, zis aköz nou pe diskrit en size ki konsern met larzan dan pos Seselwa.

(APPLAUSE)

HON SEBASTIEN PILLAY

E zot in rod tou lensilt, tou fason pour ensilte kan zot annan en desizyon senp pour fer. Zot pe koz lo fer en deba, me aprouv sa Mosyon nou a fer en deba, aprouv sa Mosyon e nou ava asiz otour latab e nou a revwar bann desizyon ki nou'n pran lo size pansyon.

Be si zot anvi vot kont, vot kont. Zot ki annan mazorite. Me Seselwa i a note, ki zot pe fer ek sa mazorite ki li in donn zot. Se sa lesansyel ozordi dan sa pei si nou pe koz larealite gouvrenans nou pei Mr Speaker.

Mr Speaker nou bezwen *être* realist. Bann dimoun ki reste bokou letan dan zot karyer, ti ariv en staz kot lafason ki zot saler ti'n ganny striktire sa letan, ki ler zot ti pe *retire* pansyon ki zot ti pe gannyen pa ti adekwa pour zot viv avek. E la par egzanp nou koz lo bann dimoun ki pe ganny en *colonial pension as well*.

E ou a note ki Prezidan li menm ti donn en langazman lo la. Me sa langazman pa'n abouti dan nanryen aköz ziska la nanryen pa ankor ganny fer. E prezan ki ti arive pour anpes sa sityasyon repet ankor? Gouvernman ti met an plas bann *special pension*.

Zisteman, pour anpese ki bann *public servants*, bann *teachers*, bann lezot dimoun, ki pour *retire*, ki zot pa vwar zot lavi, zot pa vwar dinyite ki zot ti pe viv avek sanze. Se sa ki ti pe arive. Onorab Cosgrow pe koz lo met en mekanizm an plas, aköz i le komans en konversasyon pour elarzi sa group dimoun. Napa nanryen mal ek sa.

Aköz ozordi larealite i se ki bokou sa bann dimoun pe vwar zot sirkonstans lavi bokou pli difisil ki ti ete oparavan. Setou ki nou pe demande, sete sa lesansyel deba. Be nou'n al dan en bann leskiz, en bann latak ki pa ti neser, aköz lesansyel sete pour vwar ki mannyer atraver en konversasyon lo pansyon nou kapab amelyor lavi en group dimoun ki donn bokou pour Leta Sesel, pour zot pep.

Se sa ki nou pe rode lo sa kote latab. Nou pa kapab dir poudir si ou ti en Minis dan Gouvernman ou pa'n anmennen oubyen zot Gouvernman pa ti la. Be Lepep pa'n vote pour nou Gouvernman, mon pa ganny en konpran aköz zot pe dir mwan ozordi poudir Prezidan Faure ti dir fer sa, be eski zot Prezidan Faure ki zot Prezidan?

Mon krwar i paret i annan en dekoneksyon ant sa ki zot dir, sa ki zot in fer, prezan pe realize, be zot pa kapab! Zot pa kapab, sed laplas. Sed laplas, zot pa kapab! Ou realize Mr Speaker ki Gouvernman in sanze, sel keksoz ki zot in kapab dir zot in anmennen, se zot dir sa

10poursan logmantasyon e sa 10 poursan si i pa ti sa kote latib, ki'n kontinyelman lager.

Annou pran sa byen Mr Speaker, annou regard sa byen. Premyerman ti komans lo *long service allowance*; *long service allowance* ti ganny mete pour *reward* bann *teachers* e bann lezot dimoun pour reste dan zot fonksyon pour - konmsi pou reste dan zot karyer. I ti *sort of a retention Scheme*. Zot in vini zot in tir sa e ki zot Sef Sekreter *Public Service Bureau* ti dir, anfenkont i pour *phase out*.

Be mon pa ganny en konpran me selman, sa ki nou pa ganny dir se ki zot in al Sengapour pour diskit lo sa size, lo bann size reform zot pe anmennen e okenn nanryen zot pa'n kapab dir nou, me selman zot al lo larzan Gouvernman Sengapour.

MR SPEAKER

10 minit Onorab.

HON SEBASTIEN PILLAY

Konpran. Zot kontinyelman kasyet keksoz e pa dir nou laverite. Lo trezyenm mwan, trezyenm mwan zot tou zot ti aplodir lo sa kote latib ler ti koz lo trezyenm mwan pour vin *performance appraised*. Gouvernman i vire i bezwen sanz son desizyon zisteman aköz sa kote - ki sa kote latib ti dir li, ou pa kapab *appraise* en trezyenm mwan.

E zot a dir nou koumsa poudir nou pa'n fer nanryen nou'n *obstruct*. Rezon nou'n bezwen debat, se aköz zot pa pare pour koz lo lapar sa pep, zot pa pare pour koz lo sor dimoun la deor. E sel keksoz ki zot kapab fer, se rod leskiz e blanm nou pour lefe ki nou ti dan Gouvernman. Setou ki zot kapab fer.

Ozordi nou anmenn en Mosyon, en Mosyon ki ti sipoze anmenn sa Lasanble ansanm, bomaten Mr Speaker in annan en travay ki'n ganny komanse par Gouvernman presedan e ki zot menm zot, zot admet poudir zot pe kontiny travay ki Gouvernman presedan in fer. Be ki mannyer zot kapab dir ti en kales kase *at the same time* zot pe servi, zot pe kontiny travay ki nou'n fer? I pa kapab ti en kales kase!

Ki mannyer ou kapab dir mwan poudir ozordi koman en Lasanble, ler ou koz mwan poudir i ariv R7milyon 80mil, me selman detrwa vwayaz ki Prezidan i fer i ariv 9milyon, be si sa detrwa vwayaz ti ganny koupe, nou ti a gannyen larzan pour nou donn dimoun en logmantasyon dan pansyon. Nou ti a gannyen larzan pour donn dimoun!

Me zot pa dir nanryen, zot pa dir nanryen ou konnen aköz Mr Speaker? Mwan mon konpran sityasyon ki zot ladan, mon'n deza ladan, mon konpran. Zot dan en sityasyon kot zot pa kapab dir nanryen zot Gouvernman e pour sa rezon nou vwar Prezidan dan bann *meeting* piblik pe *fire fight* tou le semenn.

I pa nou - i pa nou ki'n al bezwen fer bann *DA* ganny *training* ki mannyer pour *deal* avek problenm psikososyal. Se Gouvernman ki'n bezwen fer sa, aköz? Aköz dapre sa bann eksper zot in ganny *interview* lo *SBC*, i annan en pake problenm dan sa peil!

Me tou, tou sa ki ou tande avek sa lot kote latib tou keksoz i bon, tou keksoz pe marse, tou keksoz i korek.

MR SPEAKER

Wrap up Onorab please.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker ti annan en desizyon senp devan sa Lasanble. Desizyon sete nou pe koz lo ki mannyer nou kapab fer sa *special pension* reponn pli byen avek sityasyon aktyel dan nou pei ozordi.

Nou'n vwar poudir plis ki 2000 ekek dimoun, pour ganny pe ganny afekte ek sa bann desizyon ki Gouvernman in pran resaman. Ozordi *as we stand*, nou annan dimoun ki pansyoner pe bezwen aste serten latizann, ki napa dan lopital. Ou konpran?

Si sa bann dimoun ozordi, pe ganny sa pti pansyon ki pe ed zot aste sa latizann, i normal pour nou ekspekte par egzanp en maren *pêcheur* ki dayer si zot dir mwan poudir la mon pe koz, la mon pe envante zot prop Prezidan ti dir avek Mr Napier dan en *meeting* ki i pour konsidere pour maren *pêcheur*. Ou konpran mwan?

I paret poudir zot pa swiv laktyalite ki pe pase otour zot dan pei. Zot pa konnekte avek sa ki pe pase dan pei e zot zis *boycott* tou keksoz ki Lopoziyon, i anmennen *but at the same time* zot pa anmenn nanryen pour ede ed sa pep.

E se sa larealite ozordi. E ki zot pe fer zot pe *ride* lo bann keksoz ki ti la oparavan *as if* zot ki'n anmennen. Sa i byen, zot dan Gouvernman ozordi kontinyen fer li, be selman Mr Speaker, me selman loportinite ti la ozordi pour zot dir *ok* Lasanble i le komans en konversasyon lo la. I le komans en konversasyon, i le ki nou komans koz lo sa size.

Mr Speaker mwan Sanmdi pase mon ti Lari Hangard e mon'n vizit plizyer lakaz laba Lari Hangard e mon'n vwar poudir i annan en

dekoneksyon ant sa ki pe ganny dir dan Lasanble ek sa ki pe pase lo teren. Mon'n zwenn avek plizyer ansennyan ki reste dan Mont Buxton. E, e zot konsern i valab Mr Speaker. Mon'n zwenn avek plizyer *nurse*, e zot konsern i valab.

Mon pa kapab dir zot poudir nou pour donn zot en solisyon de zour ou landmen, me parey Onorab Cosgrow in fer nou pe komans en konversasyon. Mon pa konnen akoz zot ankoler ler nou koz lo sa size.

MR SPEAKER

Onorab silvouple terminen. Ou'n ganny menm loportinite ki tou lezot Manm. Terminen silvouple.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mr Speaker ou a note ki pandan ki mwan mon'n koze ou'n enteronp mwan...

MR SPEAKER

Wi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Trwa fwa, trwa fwa ler mon pe koze.

MR SPEAKER

Wi. Wi. Wi Onorab avek, avek rezon. Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Trwa fwa. E Seselwa i a realize poudir sak fwa nou koz laverite, nou ganny enteronpe.

MR SPEAKER

Onorab.

HON SEBASTIEN PILLAY

E sa ki nou konnen e sa ki nou vwar pe arive ozordi se ki nou annan en Gouvernman, ki napa lentansyon ekout dimoun. Konpran! E zot in zis anmenn bann kalonmni la dan Lasanble ki pa fer sans. *Liberation*

Memorial Fund ki Onorab in koz lo la Mr Speaker i pa konnen poudir *Liberation Memorial Fund* ti ganny servi osi pour bann pti viktim.

Ti annan Francis Rachel, *ok...*

(laughter)

HON SEBASTIEN PILLAY

...ti sipoze ganny servi pour sa. Prezan ou vini, ou vin dir koumsa poudir, ou vini Mr Speaker ou vini, ou vin dir koumsa dan Lasanble.

(Interruption)

MR SPEAKER

Order!

HON SEBASTIEN PILLAY

Ou vin dir koumsa dan Lasanble ki bann zenn boug ki'n pran par dan koudeta, ti pe ganny larzan anba *Liberation Memorial Fund*. Ou vini ou vin fer krwar ki poudir dan sa Lasanble ki nou, nou per en deba lo *TRNUC*. Mr Speaker! Nou pa per deba lo *TRNUC*!

MR SPEAKER

Order!

HON SEBASTIEN PILLAY

Nou pa per pou fer en deba aköz nou pa per..

(Off-Mic)

MR SPEAKER

Onorab.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Onorab. Mon'n envit ou pour terminen, mon'n enplor ou pour terminen, mon'n demann ou

silvouple terminen. Wi. Silvouple ou kapab terminen? Mersi.

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi. Mersi Mr Speaker. Mr Speaker an konklizyon mon le dir sa. I tre senp, devan nou, nou annan en Mosyon ki a permet nou fer en deba e fer en konversasyon lo en size ki pertinan pour Seselwa la deor.

Koman en minorite dan Lasanble Nasyonal nou napa sa kantite dimoun, lakantite Manm, pour kapab fors Gouvernman pour anmenn en deba lo sa size.

Alors nou pe envit nou bann koleg lo lot kote latab pour zwenn avek nou pour donn nou en koudmen pour kapab anmenn sa deba. Si zot pa le fer, Lepep i ava ziz zot pour zot desizyon ki zot pran. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Mersi. Mersi Onorab. Onorab Henrie.

HON GERVAIS HENRIE

Wi mon annan en *point of order* anba *61(d)*, *61(1)(d)* pour koriz pa enn, me trwa *misapprehension* ki Onorab in fer ki'n koze avan mwan. Premyerman Mr Speaker ou permet mwan?

MR SPEAKER

Wi silvouple. Fer li bref silvouple.

HON GERVAIS HENRIE

Wi mon pour fer li vit aköz in akiz mwan konmkwa mon statistik ti mal. Koman en matematisyen i ti'n merit *pick up* poudir mon'n koz lo dimoun ki'n ganny 60an e non-pa 65an. Sa i premye.

Dezyenmman *Liberation Memorial Fund*, tou sa lenformasyon ki in dir nou i pa

korek *and this is why* mon pe anmenn en *repeal of Liberation Memorial Fund* pli tar sa lannen. E trwazyenmman ler in koz lo sa video, li ki'n entrodwir Mr Speaker. Dan video, nou vwar *Brigadier* pe koze e nou'n vwar manmzel Jutta Alexis par deryer li. Ki sa i vedir?

I vedir sa video ti dan sizyenm Lasanble ler manmzel Alexis ti Clerk. Ler VP ti pe koze la devan i ti Vis-Prezidan madanm, manmzel Alexis ti'n fini ale. I de lenstans separe, ki zot in met ansanm pour *mislead* dimoun, kan letan Gouvernman LDS in vini, in aret bann labi *and over expenses* ki ti pe annan dan Lafors Ladefans Sesel. Sa ki zot ti merit pe vwar ek sa video. Mersi Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Onorab Loizeau.

HON NORBERT LOIZEAU

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun. Mersi Mr Speaker. Bonn apre midi tou dimoun. Bonn apre midi tou dimoun ki pe ekoute ozordi. Mr Speaker ler mon'n ekout Onorab Pillay mon ti anvi adres sa Mosyon dan en fason byen.

Me selman ler mon'n ekout li mwan mon panse mon pour bezwen kas en pe kontour lo sa Mosyon, al lo lezot keksoz.

Mr Speaker ler mon get Mosyon anmennen par Onorab, Onorab Cosgrow, Mr Speaker i montre, i montre en group dimoun ki annan en laswaf pouvwar. Sa ki mon vwar Mr Speaker.

En group dimoun Mr Speaker ki pe fer tou, i zis parey en boug ki pe noye, kantmenm en lapay i pase i anpandan avek pour sey sov son lekor. Se sa ki mon vwar.

Mr Speaker mon pe dir sa akoz? Sa bann kalite politik, nou'n fer nou, dan Lopoziyon mon'n dan Lopoziyon nou'n fer sa bann politik. Me selman nou'n fer li dan en fason responsab mon dir ankor enn fwa, dan en fason responsab.

Mr Speaker ler nou pe koz lo pansyoner. Kote zot ti ete Mr Speaker ler nou, nou pa ti dan Lasanble, nou ti an deor Lasanble sa letan? Nou ti dir zot, zot lot kote latab Onorab Pillay ti la sa letan, atraver ou Mr Speaker dan senkyenm Lasanble. Nou ti dir zot fer monte larzan bann pansyoner! Sa bann letan bann pansyoner ti pe ganny R3200, fer monte donn zot ekivalan *minimum wage*.

Ou konnen ki zot ti dir? Onorab Pillay ti aplodi. Non! Zot ti - Onorab Arissol pour rapel sa byen sa bann letan nou ti pe fer, fer bann pti *meeting* lo *pickup*. Toultan mon pour repet sa, ti dir non! E menm zot Prezidan Michel sa letan ti dir, nou fou! Nou fou! Nou iresponsab, nou pa konnen ki nou pe dir! Nou pa konnen ki nou pe fer!

Sa ler sa bann letan Mr Speaker ki nou ti anvi nou? Nou ti anvi ki sa bann pansyoner parey nou ti dir, ki ler zot a met zot pti larzan ansanm olye fer zot R6000 – ler azoute i ava fer zot en R10mil ansanm - bann la pa ti aksepte me selman apre zot ti vwar ki sa i en bon nide.

Zot toultan zot pa vin ek bon nide zot, ou vin ek bon nide zot zete, apre zot anmanse zot servi, zot dir pour zot. Sa zot! Nou konn zot tre byen.

Kot zot ti ete Mr Speaker? Ler nou ti dir fer monte *minimum wage*, ozordi zot pe dir zot ki pe lager pour travayer Seselwa Mr Speaker. Kot zot ti ete ler nou ti dir me Speaker, fer monte *minimum wage*, pour

sorti R3200 fer li mont pli o vin 7700, 5000 ekek Roupri. Mr Speaker zot ti maltret nou zot ti dir nou, nou fou! Nou pa responsab, zot, zot responsab apre zot ti taye zot ti fer. Lekel ki ti dir Mr Speaker? Pa tir *tax* lo lapey bann dimoun ti - ki ganny 8000 an montan - tir par lao sa 5 - sa 8500 ki en fason zot kapab anmenn zot R8000 se zot.

Mr Speaker nou ki ti dir sa. Akoz nou ti pe lager pour Seselwa ozordi zot, zot dir zot ki ti pe lager pour Seselwa.

Mr Speaker e dan tou sa lager nou apre 2an, ler nou vini nou'n fer sir ki atraver sa pti reveni ki nou'n anmase enn pti pe plis, selman nou pa pour donn bal parey zot Mr Speaker, nou'n fer sir ki tou travayer Seselwa in ganny zot enn pti 10poursan ogmantasyon.

E la mon anvi dir ek Gouvernman, o firamezir ki keksoz i amelyore, gete ki mannyer keksoz i ete e aranz Seselwa. Mr Speaker kote zot ti ete ler nou ti dir ki Fon Pansyon pa pour soutenab si i kontinyen parey i ete? Mr Speaker personn pa ti ekout nou laba lot kote. Onorab Cosgrow ti Minis sa letan atraver ou Mr Speaker zot pa ti ekout nou, zot ti anvoy nou merd! Mr Speaker.

Anba zot, zot in fer ki Fon Pansyon ti pe al preski faid. Mr Speaker dan Fon Pansyon mon akont ou sa bann letan ki ti arive. Ki Fon Pansyon ki a lafen ti pour kit nou. Mwan ler mon pour ganny 65an mon pa ti pour ganny en pansyon.

Loan ti pe donner dan Fon Pansyon! *Loan* ti al ziskan dan milyon sa ki *CEO*, lo, lot, lot direkter zot ti ganny plis akoz zot larzan i pli o.

Selman sa dimoun ki pe kontribye dan Fon Pansyon, li i ti

bezwen espere li! Esper 63an - Mr Speaker tousala e tousala ti ariv anba ki? Ki ladministrasyon? Anba ladministrasyon *US*. Anba ladministrasyon ki loter Mosyon li i ti en Manm dan *Cabinet!* Ki ti kapab lager pour bann dimoun! I ti kapab lager pour bann travayer Seselwa kapab gannnen.

Ozordi ler i vin dan Lasanble ki i deside lager Mr Speaker, selman ler i ti pre laba i pa ti dir nanryen. E ozordi Mr Speaker, zot anvi vin *dictate* nou ki pour fer. Solman zot, zot pa'n fer! La mon tande la! Onorab Cosgrow in dir retourn diskisyon. Onorab Pillay osi anvi annan en konversasyon. Ki konversasyon ou anvi ek nou Onorab Pillay?

Al fer en konversasyon pour lemoman la avek ou bann travayer Maison Du Peuple Mr Speaker, ki pa'n ganny 5 - zot in ganny zis 50poursan trezyenm mwan saler!

(APPLAUSE)

HON NORBERT LOIZEAU

Sa en konversasyon, en konversasyon ki Onorab Pillay avek SG laba dan son parti- touzour an atandan ki nou organiz en konversasyon ek zot.

Mr Speaker zot pe koz konversasyon, sanmenm sa group dimoun, ki pa le partisip dan okenn konversasyon. Mr Speaker Onorab Pillay, nou'n envit li dan *Platinum Committee* ki'n fer? I pa vini. I pa vini selman an deor, i ale i al koze lo televizyon i dir sa.

Solman i pa dir dan *Platinum Committee*. Sa Onorab Pillay ki la la *Leader* Lopozisyon! Ki'n pas Lari Hangard in dir in vwar sepa lekel ,Mr Speaker.

COVID ler nou, nou pe sey lager pour anmenn vaksen pour

nou ganny sa *herd immunity* pour nou kapab viv byen. Zot, zot ti *boycott* zot Mr Speaker. Zot ti *boycott*, apre zot pas par deryer zot pran. Mr Speaker, menm kot Lasanble nou fer bann pti fonksyon kantmenm pa bann pti fonksyon enn pti pe enformel kot nou vini nou - bann pti aktivite parti zot pa vini Mr Speaker! Zot pa partisipe.

Selman zot pe koz partisipasyon; deba lo Fon Pansyon? Mr Speaker ti annan bann teknisyen ki taler mon'n tande ki zot in dir se zot ki'n *train*. Kan sa bann teknisyen la, se larzan tou dimoun ki'n kontribye, tou *taxpayers money* enkli, enkli bann fanmir ki zanmen zot zanfan in deza al en *scholarship* deor pour vin en teknisyen profesyonnel.

Zot in kontribye pour sa bann teknisyen. Ozordi zot dir zot ki'n peye, kan saler pa zot ki'n peye Mr Speaker. Be zot pa'n vin fer sa konversasyon avek sa bann teknisyen ki swadizan zot, zot in, zot ki ti *train*, zot bann *trainer* zot.

Lotrozour mon ti vwar li pe *train* bann la ler zot ti *walk out* zot ti pe *train* laba. Li *trainer* li Mr Speaker. *Ok*. I pa'n vin ekout sa bann, sa bann dimoun. Mr Speaker ozordi ki nou pe vwar, nou pe vwar en group dimoun ki pandan zot letan, zot in kree bann sityasyon, ki'n met fardo, ki'n met fardo lo Gouvernman. E la mon a dir zot en keksoz Mr Speaker.

Nou pe koz larzan pour donn Fon Pansyon, be lekel ki pour pey bann viktim *TRNUC*? Lekel ki pour peye? Lotrozour mon'n tann Onorab Pillay pe dir nou bezwen *persuade* Gouvernman konmsi pour gete mannyer pour rekonpans bann - lekel ki pour rekonpanse? Mwan? Dimoun Bel Air nou, la?

Be sa ti ariv kot zot Mr Speaker! Zot Mr Speaker! Si ti - Mr Speaker larzan ki nou'n perdi ozordi zot pe koz larzan, sa pti larzan ki Prezidan i vwayaze! Mr Speaker be *URS* ozordi, i annan larzan kot *URS* pa ankor al serse akoz? Ti annan nanm lo lalis, anba zot Gouvernman. (Pa li ki ti kot lanvironnman.)

Mr Speaker larzan i ankor laba, in bezwen retournen personn pa'n vin serse, akoz non ti ganny mete pour ganny - Mr Speaker tousala bann larzan ki nou'n ganny perdi. *Comme* dir per fondater Mr Speaker, avan i ti mor, mon pa pour nonm son non. I ti dir, 'zot in mazin zis zot lekor'.

Vre zot in mazin zis zot lekor Mr Speaker. Ozordi Onorab Pillay i dir tou sa bann larzan ki Prezidan pe *travel*, nou ti kapab servi pour donn dimoun. Mr Speaker mon konnen pe get ler in pran 15minit li.

MR SPEAKER

10 minit. 10 minit Onorab.

HON NORBERT LOIZEAU

Mr Speaker. Larzan ki nou ti kapab gannyen parey pe koz Onorab Mr Ramkalawan i *travel* nou ti kapab servi. Be zot in lwe *STC*, sepa konbyen lannen R800mil en bout later! Pourtan *STC* en *state-owned company*, anba zot Gouvernman, zot lwe *STC*, zot anmans larzan ek *STC*. Apre Mr Speaker zot vann R8milyon, pour larg 17milyon, les li 18 zot abitye pran menm zot, 18.

Mr Speaker bann larzan ki'n ganny kasyet anba bann *heads* dan bann Bidze ki nou ti dekouver zot a rapel? Bann ki ti dan sizyenm Lasanble, Onorab Hoareau lot, lot, lot Mr Speaker. Bann larzan ki apre ti kasyet anba, anba bann *heads*, lontan zot pe fer sa kot apre larzan

ti ganny tire, dan lanvlop *State House*, kot zot - zot koumsa zot ti ganny zot larzan ledan Mr Speaker.

Nou, nou fer li, Gouvernman *LDS* i fer li prop, i dir i annan *allowance* pour donn sa. Zot zis zot monte, bann gro lanvlop i ouver zot pran zot pti larzan ledan, palto lot, lot, lot zot ti pe fer, zot ti fer zot bann zafer avek. *Cheque* ti sorti kot Larme, i dir ou pour *security* pa kapab koz lo la, selman apre *cheque* ti sorti ti al *State House*, se pa konbyen milyon! Mr Speaker.

Sa larzan ki Onorab Pillay i merit koz lo la, pa vin koz lo larzan *travel* Prezidan. Prezidan ler i *travel*. Prezidan i troun ek keksoz, bato nou pe al gannyen *Coast Guard*. (Fini gannyen? In fini gannyen.) Mr Speaker en ta keksoz, lanbilans.

Mr Speaker tro bokou mon pe al terminen Mr Speaker. Mon annan 5 pwen mon'n pas lo 2 pwen. Me selman mon ava terminen mon a kit sa bann pwen.

MR SPEAKER

Terminen silvouple.

HON NORBERT LOIZEAU

Wi mon pour kit sa bann lot pwen pour en lot zour. Mr Speaker, Mr Speaker tou sa larzan la. Ozordi nou ti kapab servi pour ed Fon Pansyon, sa bann larzan ki nou'n perdi anba Gouvernman ki Onorab Cosgrow ti Minis ladan. Enkli sa pti larzan *'forgo.*, ki in pran li osi. Nou kapab gannyen pour servi pour soulaz lavi tou Seselwa.

Mr Speaker, mwan mon anvi demann zot en kestyon avan mon terminen. Eski si zot ti ganny eleksyon - sa en madanm ki'n fek anvoy mwan, mon krwar madanm Praslin Onorab Porice ki'n dir mwan.

Eski? I dir mwan demann zot sa. Eski si zot ti ganny eleksyon eski zot ti pour vin ek sa Mosyon? Mr Speaker non, zot pa ti pour vin avek. Sa en Mosyon politik, pour zot fer dimoun ankoler pour eksit dimoun.

Mr Speaker zot in koz lo la dan *rally*, zot in seye fer lamars personn pa'n vini aköz dimoun pa enterese ek zot! Personn pa'n vini Mr Speaker.

Nou Mr Speaker koman en parti, konmela nou pa ti'n *win* eleksyon, nou pa ti pour vini ek en Mosyon koumsa. Ou konnen aköz Mr Speaker? (Pa get ler ou, mon pe al fini) Nou en parti politik ou konnen toultan i dir ou dirizan parti. Nou serye e nou konsyan bann keksoz, nou fer keksoz ki byen. Nou pa fer keksoz pour detrir Sesel, nou fer keksoz pour Sesel, se sa ki'n fer ozordi ki nou, nou dan Gouvernman e zot, zot dan Lopozisyon Mr Speaker.

Akoz nou, nou serye e pa bliye zot pe kas an kat Mr Speaker. (Non mon pa pour al lo ...)

MR SPEAKER

Terminen silvouple Onorab.

HON NORBERT LOIZEAU

Mr Speaker an terminan mon anvi parey Onorab, Onorab Henrie in dir, wi i enportan pli tar pour annan sa konversasyon. Konversasyon Nasyonal lo tou sa size.

Mr Speaker napa zis size pansyon, i annan bann size drog, legalizasyon kanabis, Prezidan in dir zot fer en konversasyon, ziska prezan personn pa ankor fer en konversasyon solman zot tou zot le koz lo la.

LGBTISQ plus minus sepa ki zafer Mr Speaker, tousala i annan bann konversasyon

Nasyonan Mr Speaker, ki bezwen ganny fer. E mon panse Mr Speaker ki ler sa bann konversasyon a ganny fer la...

(Off- Mic)

MR SPEAKER

Onorab ou pe al terminen?

HON NORBERT LOIZEAU

Mon pe al terminen.

MR SPEAKER

Silvouple.

HON NORBERT LOIZEAU

Wi. Mr Speaker e mon panse ki zot a vini, be la Lendi pour annan sa pti konversasyon avek *Census* la. *Ok*. Mon panse ki zot a vini akoz i annan bann profesyonnel bann teknisyen ki zot, zot in *train* pe vini, pour zot vin ekoute.

Mr Speaker ...

MR SPEAKER

Mersi.

HON NORBERT LOIZEAU

Ou koup mwan. Mersi.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi. Onorab Cosgrow. Ou repons.

HON WALLACE COSGROW

Mersi Mr Speaker. Ankor en bonswar, tou bann dimoun ki pe ekout nou apre midi. *Huh!* Mr Speaker i domaz apre midi mon regrete pour vwar ki sitan ba, nou Lasanble in tonbe. Standar nou lasanble i tonm sitan ba, avek bann lentervansyon, lentervansyon sirtou sorti lot kote latab, ki preski dir napa nanryen pour fer avek Mosyon; en Mosyon ki dan mon

pwennvi e dan pwennvi nou bann Manm isi nou parti *United Seychelles*, i en Mosyon ki nesaser, en Mosyon ki dayer i demande pour nou met an plas en mekanizm.

Savedir annou komans en diskisyon, pour nou kapab vwar ki mannyer nou kapab soulaz e ed en kategori travayer ozordi komansman; en kategori travayer ozordi, pour nou fer sir ki letan zot retrete, zot retret dan dinyite.

Mr Speaker ki pli bon valer ki ler ou sansib anver enn ou frer ouswa enn ou ser. Mon kit sa la avek Onorab Adelaide Mr Speaker, petet i ava reflexir avan i pran en desizyon apre midi lo ki kote ki pour fer ek sa Mosyon?

Mon pa pour dir li mwan akoz i en gran boug, parey in nonm mwan boug taler, i en gran boug, i ava deside koman en gran boug ki'n ganny elekte dan distrik Baie Lazare ki mannyer i al reponn avek sa bann *teachers*, sa bann *nurse*, sa bann dokter e lezot profesyon ler i fer son desizyon taler apre midi?

Mr Speaker sa zafer pansyon la i enn ki tre sansib li me osi tre, tre enportan. Nou tou, nou tou en zour nou pour ariv sa staz, Bondye pitye nou pa mor avan nou ler, avan sa ler savedir - *sorry* - nou pour ariv sa staz pansyon nou e nou ti a kontan demen sa group zenerasyon ki vini apre i osi fer bann diskisyon pour soulaz nou lavi sa letan.

E responsabilite Mr Speaker ozordi, i tonm lo nou sa group politisyen la, pour nou kapab anmenn bann keksoz devan; anmenn bann diskisyon, bann deba devan, pour nou kapab soulaz sa kalite lavi sa kategori dimoun, sa group dimoun ki ozordi, in ariv lo sa *border line*, ouswa pe apros sa laz pour ganny zot pansyon retret.

I fasil pour nou asize ozordi si nou pa ankor ariv sa laz, pour nou pas tou sord kalite komanter, pour nou dir nenport kwa, akoz nou pa ankor ariv a sa pwen kot nou bezwen fer en desizyon, eski nou kontinyen travay ouswa nou bezwen eskente ankor 6an, 7an, 8an pour nou kapab ganny sa *full* pansyon, ki dayer nou'n travay 30,35,40an pour nou *entitled*?

I fasil pour nou fer sa bann kalite politik ozordi san realize ki poudir i annan en group dimoun ozordi *Leader* Lopozisyon in nonmen apepre 2000 ekek dimoun, ki swa in manke, ki ozordi latet i fatigue, e i pa pe ganny sa pansyon ki i ti krwar i pour gannye apre 40an, ki'n kontribye; ouswa i annan ki ozordi, i bezwen *extend* son letan travay malgre lekor pa permet, malgre maladi, malgre lafatig, i bezwen *extend* zis pour li kapab arive ganny en pansyon pour li viv en lavi desan.

E Mr Speaker ler mon'n tann zot, zot dir ki nou politik avek sa, mon sete pa mon lentansyon pour fer politik. Mwan Mr Speaker, mon'n vin avek nide sa Mosyon ler ki mon ti vwar, sa *S.I.* apre bann diskisyon pansyon e ler mon ti vwar ki sa *S.I.* ti'n ganny pibliye, sa de *S.I.* ti'n ganny pibliye e pour mwan sa, sirtou ler mon vwar en serten kategori travayer i ganny favorize dan plas lot. Pa ki mon kont, serten kategori travayer i ganny serten benefis, me mon santi ki poudir nou devret ouver levantay pour ki bokou plis travayer i kapab benefisye avek sa.

E dayer sa diskisyon i ava anmenn nou lo en pwen, kot nou decide kwa ki nou kapab fer, ozordi? Kwa ki nou pour anvoy pour demen? E kwa ki nou pa kapab fer?

Me nou bezwen asize koze e diskite e dakor.

So Mr Speaker, mon santi apre midi la, parti mazoriter dan Lasanble in mank en loportinite pour reprezant sa pep ki'n fer zot konfyans. Zot in mank en loportinite fer zis politik, koz lo lepase, koz lo 43an, koz lo isi lo laba, san asize reflexir lo sa ki mon'n dir boner. San asize reflexir ki annan en group dimoun ozordi i dan en dilenm.

Sanmdi mon'n fek koz ek en madanm i dir mwan li, i pour les tonbe li, i pour al tenir 60an, i pour al tenir lo *whatever* pansyon ki i gannye, akoz i nepli kapab, in fatigue. Se sa bann kalite desizyon ki ozordi en dimoun ki'n travay 35an, 30an pe bezwen pran akoz bann desizyon ki sa Gouvernman ozordi in fer avek zot pansyon.

Mr Speaker, mon ti a kontan anmezir ki mon pe fer mon *wrapping up*, remersye sirtou bann Manm lo kote sa latab, ki'n koz lo merit sa Mosyon, ki'n koz lo bann merit pozitiv sa Mosyon.

Nou'n koz lo par egzanp rekonnet travay sa bann kategori travayer, rekonnet lefe ki dan lefitir petet nou bezwen vwar bann lezot kad travayer. E enn ki'n sorti tre for se bann *stevedores*, mon asire i annan lezot ankor. Me sa diskisyon, sa konversasyon, sa mekanizm i a kapab permet nou, pour nou kapab ariv lo en Lagreman si oule, lo ki mannyer nou prosede?

Kontan pa kontan Mr Speaker, koz pour koz kont, sa zafer i bezwen ganny koz lo la, akoz pep i ekspekte nou koz lo la. Mr Speaker, ler mon ekout en Manm Lasanble Nasyonal, i vini dan sa Lasanble kot nou sipoze pe fer en travay serye i dir ki poudir sa prosesis, i en *gimmick*.

Mr Speaker be i fer lapenn, nou pe koz lo pansyon, dimoun ki'n ariv laz pres pour retrete sa Onorab i vini i dir i en *gimmick*. Atraver ou Mr Speaker Onorab Woodcock, be sa pa en *statement* serye pour en Onorab ki'n ganny elekte dan en distrik.

Be, sa bann dimoun dan ou distrik ki pe ariv sa nivo, sa laz pour al retrete, ki mannyer ou pour *face zot*, zot en bann *gimmick zot*? Oli ou sans responsabilite, ou sansibilite anver sa pep ki'n met zot la.

Mon swete ki zot pa repros ou, *next time* ou pas devan zot laport akoz mwan mon konnen, mon'n pas Grand Anse, pa tro lontan pase, mon asire ou konnen e pa bon en! Pa bon ditou! Mon konmela mon ti ou mon ti pour mazin de fwa...

MR SPEAKER

Onorab adres Speaker *please*.

HON WALLACE COSGROW

Atraver ou Mr Speaker. Mr Speaker onorab Naidu i dir mwan poudir, i krwar lentansyon nide par deryer Mosyon i enn ki bon, i devret ganny konsidere. Me par kont tou son lentervansyon in koz preski dir kont mon Mosyon.

Saint Louis osi i annan dimoun ki pe *retire*, nou ti laba *weekend*. So Mr Speaker tou sa bann Manm lot kote latab, ki'n fer lentervansyon aswar apre midi la zot in fer bann lentervansyon ki montre klerman, klerman ki swa zot pa enterese avek sa size, *or* zot sitan dekonekte avek sa pep ki'n elekte zot, e zot nepli kapab reprezant sa pep ki'n elekte zot.

E mwan mon asir ou Mr Speaker ki sa size, i en size ki si nou pa *tackle* li ozordi, komans koz lo la, i pour fer *maler LDS 2025*. Krwar

mwan! Mr Speaker Onorab Henrie in osi koz, in fer serten lentervansyon e mwan mon konfize ler mon ekout li.

Dayer mon a zis koriz en - enn pti pe sa ki in dir mwan an sa ki konsern *public sector* avek *public service*. Wi mon Mosyon i lir *public service*, petet i enn pti, enn pti fot lo mon par letan mon'n - dan mon lentrodiksyon ki mon'n dir "*public sector*" me selman lentansyon sete *public service*. Ok Mr Speaker, so mon krwar mon'n koriz sa la dan mon lentervansyon.

Onorab Henrie Mr Speaker i koz lo son *life savings* dan Fon Pansyon, *as if* ou a krwar zis son *saving* dan Fon Pansyon ki pe tenir Fon Pansyon. Be *savings* sa Ners, larzan sa Ners ki met dan Fon Pansyon, larzan sa Dokter, larzan sa Lapolis, larzan sa solda, larzan sa *fireman*, sa *social worker*, pe i pa pe tenir Fon Pansyon li? Nou pa kapab fer en diskisyon pour li ozordi nou?

Nou bezwen koz lo zis ou larzan ki dan Fon Pansyon? Nou bezwen fer en diskisyon lo larzan sa bann dimoun. Akoz zot osi zot in kontribye dan sa fon. E zot osi, zot bezwen kapab ganny en reprezantasyon. Si zot, zot fel pour reprezant sa bann dimoun, nou lo kote sa latab nou pour reprezant zot sa bann dimoun.

E Mr Speaker, Onorab Loizeau in osi entervenir apre midi lo mon Mosyon. E Onorab Loizeau *comme* labitid i dir bokou, me i pa dir nanryen. So i akiz nou pa vin avek bann bon nide, be la nou'n vin avek en bon nide la, en bon propozisyon, deside ki ou pour fer apre midi si ou pour soutenir bann ners, dokter, ansennyen, dan distrik Bel Air?

Akoz nou konnen petet, mon konnen petet kantmenm ou'n ganny elekte, nou konnen petet ou pa pour la byento ou. Akoz ou'n fini komans fer ou plan *exit*, nou konnen. Petet sanmenm sa rezon ozordi Mr Speaker ki nou pa pe *care*, nou pa pe *care* akoz ozordi i annan bokou zot, i fini fer zot plan *exit* e zot pa pe *care* pour koz lo size sa bann dimoun dan zot distrik ki *matter*, lo size sa bann dimoun ki ozordi pe ekspekte zot koz lo la.

In koz lo logmantasyon pansyon Mr Speaker. Be la i en loportinite, ki zot, zot pe fer koman en Gouvernman? Promes Mr Speaker ti ganny fer pandan eleksyon, pour fer desann laz retret. Ki nou vwar? Apre eleksyon laz retret in monte. Promes ti ganny fer pour ogmant pansyon 10mil, kantmenm zot pa dakor. Wi i ti ganny fer, wi i ti ganny fer devan laport dimoun!

Ozordi nou per pour nou kapab menm, aziste pansyon en dimoun, ant laz 60an avek 64an. Nou per pour koz lo la, nou per pour koz lo la! Mr Speaker, mon pour dir sa ozordi apremidi avan mon *wrap up*. Zot in *challenge* nou, la mon pour zot. Ler nou, nou ganny eleksyon an 2025.

(laughter)

HON WALLACE COSGROW

Nou pa pour bezwen, nou pa pour bezwen esper Lopoziyon pour anmenn okenn Mosyon pour fer monte laz - pour fer monte benefis pansyon, swa pour fer desann laz retret, nou Gouvernman pour travay, nou Gouvernman pour travay e nou pour fer sir ki sa ki nou pe dir ozordi nou pou enplimante.

Si zot, zot in fel, pour zot kapab reprezant sa pep ozordi apre

midi, atraver sa Mosyon ki dan mon pwennvi, dan pwennvi bokou dimoun, i en bon Mosyon, i en Mosyon ki pe get dan zentere en kategori travayer, si zot in fel pour fer sa apre midi, listwar pour ziz zot, e krwar mwan i pa pour en bon zizman. Mersi bokou Mr Speaker.

(APPLAUSE)

MR SPEAKER

Mersi Onorab. Mon ava- Onorab Adelaide mon konnen ou non in ganny mansyonnen. Mon sipoze ou le koriz keksoz?

HON FRANCOIS ADELAIDE

Mr Speaker mon pa le korize mwan. Mon pe - akoz mon'n demann Onorab Cosgrow de kestyon. Konbyen dimoun ki annan pour mwan fer mon desizyon...

MR SPEAKER

Non, non, non, non, non.

HON FRANCOIS ADELAIDE

Konbyen dimoun i pou arive...

MR SPEAKER

Onorab ou pe retourn lo deba. Mersi. Non. Nou apel. Bon deba, deba in fini nou a prezan ariv ler pour vote. Manm ki an faver lev lanmen silvouple. Mersi. Manm ki kont. Mersi.

Lo Mosyon ki'n ganny prezante par Onorab Cosgrow, 7 Manm in vot pour, 22 Manm in vot kont e 0 abstansyon. Mosyon in ganny rezete par Lasanble.

E sa i termin nou travay pour ozordi. Mersi bokou pour zot kontribisyon, sa ki'n fer. Nou ava *adjourn* la e nou ava rebran travay Mardi prosen 9er. *Adjourn*.

(ADJOURNMENT)

